

Strategia Rozwoju Gminy Zagnańsk na lata 2014 – 2024

Opracowanie:

Zagnańsk, marzec 2014 rok

Spis treści

1.	WPROWADZENIE	5
1.1	PROCES BUDOWANIA STRATEGII GMINY ZAGNAŃSK.....	5
1.2	DIAGNOZA STRATEGICZNA.....	6
1.3	ŹRÓDŁA DANYCH	7
2	DIAGNOZA.....	8
2.1	PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO	8
2.1.1.	Umiejscowienie gminy w województwie i kraju.....	8
2.1.2.	Charakterystyka sieci osadniczej	10
2.1.3.	Opis zasobów naturalnych	11
2.1.4.	Opis zasobów kulturowych.....	18
2.2.	STREFA SPOŁECZNA	20
2.2.1.	Demografia	20
2.2.2.	Poziom wykształcenia	25
2.2.3.	Rynek pracy	26
2.3.	STREFA GOSPODARCZA	26
2.3.1.	Główni pracodawcy	26
2.3.2.	Struktura podstawowych branż gospodarki.....	27
2.3.3.	Liczba podmiotów gospodarczych i osób zatrudnionych w poszczególnych sektorach .	27
2.4.	INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	29
2.4.1.	Transportowa	29
2.4.2.	Dostęp do Internetu.....	31
2.4.3.	Sieć wodno-kanalizacyjna.....	31
2.4.4.	Gospodarka odpadami	32
2.4.5.	Sieć energetyczna i zaopatrzenie w paliwa gazowe	33
2.5.	INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA.....	35
2.5.1.	Edukacja	35
2.5.2.	Sport	38
2.5.3.	Kultura.....	39
2.5.4.	Ochrona zdrowia i opieka społeczna.....	41

2.5.5.	Turystyka	42
2.6.	ZARZĄDZANIE	43
2.6.1.	Możliwości budżetowe gminy	43
2.6.2.	Planowanie strategiczne	44
2.6.3.	Struktura organizacyjna i zadania jednostek organizacyjnych Gminy	44
2.6.4.	Kapitał społeczny	45
2.7.	OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	46
3.	ANALIZA SWOT.....	48
4.	WIZJA ORAZ MISJA ROZWOJU	50
5.	CELE STRATEGICZNE, OPERACYJNE I DZIAŁANIA.....	51
5.1	CEL OPERACYJNY 1. KORZYSTNE WARUNKI DO KSZTAŁTOWANIA GOSPODARKI LOKALNEJ.....	53
5.2	CEL OPERACYJNY 2. ROZWINIĘTA TURYSTYCZNIE GMINA	56
5.3	CEL OPERACYJNY 3. WYSOKA JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW	59
5.4	CEL OPERACYJNY 4. PROMOCJA ZASOBÓW GMINY	64
6.	EFEKTYWNA REALIZACJA STRATEGII.....	67
6.5.	WDRAŻANIE	67
6.6.	MONITORING.....	67
6.7.	EWALUACJA	68
6.8.	AKTUALIZACJA STRATEGII.....	69
6.9.	PROMOCJA DOKUMENTU STRATEGII.....	69
7.	ZGODNOŚĆ CELÓW STRATEGII Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI	69
	SPIS ILUSTRACJI	75

Używane skróty

Skrót	Rozwinięcie
Fundusz EOG	Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego
IOB	Instytucje Otoczenia Biznesu
JST	Jednostka samorządu terytorialnego
LGD	Lokalna Grupa Działania
NFOŚiGW	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
NGO	(ang. Non-governmental organization) Organizacje pozarządowe
OZE	Odnawialne źródła energii
PI	Priorytet inwestycyjny
POIiŚ 2014-2020	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020
PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
RLKS	Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność
RPOWŚ 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego 2014-2020

1. WPROWADZENIE

1.1 PROCES BUDOWANIA STRATEGII GMINY ZAGNAŃSK

Strategia gminy Zagnańsk powstała z inicjatywy władz samorządowych w celu prowadzenia zaplanowanej i efektywnej polityki zarządzania obszarem gminy. Ważną przesłanką opracowania Strategii było przygotowanie do nowego okresu finansowania polityki regionalnej i rozwoju obszarów wiejskich Unii Europejskiej na lata 2014-2020. Podstawowym warunkiem finansowego wspierania rozwoju funduszami strukturalnymi jest zgodność celów i kierunków rozwoju z głównymi założeniami polityki regionalnej Unii Europejskiej.

W wyniku przeprowadzonej procedury ofertowej zadanie przygotowania Strategii Rozwoju Gminy Zagnańsk na lata 2014 – 2024 powierzono Panu Michałowi Marciniakowi, ekspertowi ds. funduszy europejskich działającemu pod firmą **STREFAPLUS Michał Marciniak**. Firma podjęła się przeprowadzenia procesu budowy Strategii oraz przygotowania ostatecznego dokumentu.

Dnia 26 sierpnia 2013 roku Rada Gminy podjęła uchwałę nr 60/2013 w sprawie przystąpienia do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Zagnańsk na lata 2014-2024. Załącznikiem do uchwały były zasady, tryb i harmonogram opracowania Strategii. W okresie październik – listopad 2013 roku odbyła się seria spotkań z sołtysami i przedstawicielami rad sołeckich z udziałem Wójta gminy, których celem było przedstawienie planów działań gminy na najbliższe lata.

W ramach prowadzonych konsultacji społecznych Strategii, w dniu 20 listopada 2013 roku w Urzędzie Gminy odbyło się spotkanie konsultacyjne, na które zostali zaproszeni przedsiębiorcy działający na terenie gminy. Na spotkaniu zaprezentowane zostały diagnoza, analiza SWOT oraz planowane główne kierunki rozwoju gminy do 2024 roku. Wynikiem dyskusji podczas spotkania była aktualizacja diagnozy sytuacji gminy. W dniu 22 stycznia 2014 roku w Urzędzie Gminy odbyło się spotkanie konsultacyjne nt. projektu Strategii z udziałem radnych gminy, zainteresowanych mieszkańców i przedstawicieli mediów lokalnych. W wyniku spotkania zgłoszone zostały uwagi i komentarze do projektu Strategii.

Do udziału w konsultacjach społecznych zaproszeni byli wszyscy zainteresowani, w tym samorządy, partnerzy społeczni i gospodarczy oraz osoby prywatne. Dokumenty konsultacyjne dostępne były w siedzibie Urzędu Gminy w Zagnańsku oraz na stronie internetowej <http://www.zagnansk.pl>. Uwagi, wnioski oraz sugestie mieszkańców dotyczące kierunków rozwoju gminy na najbliższe lata można było zgłaszać w terminie do 31 stycznia 2014 roku drogą elektroniczną lub osobiście do Urzędu Gminy.

Prace związane z opracowaniem Strategii prowadzone były z poniżej określonymi zasadami koncentracji środków, dodatkowości, subsydiarności, partnerstwa oraz monitorowania:

- koncentracji środków – tworzenie ram finansowych w oparciu o hierarchię priorytetów odpowiadającą ważności sformułowanych celów;
- dodatkowości – wysokość wydatków własnych na planowane zadania nie powinna ulegać zmniejszeniu z racji wsparcia przez publiczne środki zewnętrzne;
- subsydiarności – fundamentem rozwoju lokalnego musi być zdolność współdziałania podmiotów publicznych i prywatnych przy zachowaniu odpowiedniego poziomu współfinansowania zadań realizowanych w ramach programów rozwoju regionalnego;

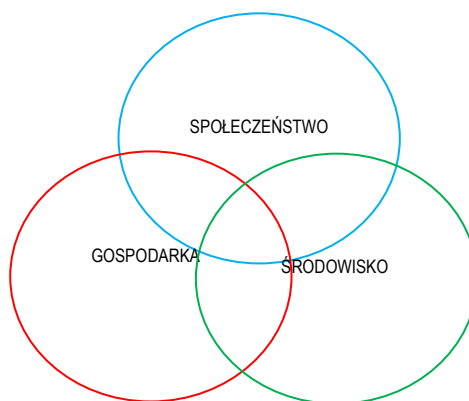
- partnerstwa – w procesie przygotowania, monitorowania i oceny powinny być włączone wszystkie zainteresowane instytucje i organizacje publiczne oraz przedstawiciele środowisk społeczno-gospodarczych;
- monitorowania – systematyczne gromadzenie danych na temat postępu wdrażania strategii pozwala na ocenę trafności założonych kierunków oraz umożliwia ich weryfikację w związku ze zmieniającymi się uwarunkowaniami.

1.2 DIAGNOZA STRATEGICZNA

Strategia Rozwoju Gminy Zagnańsk na lata 2014 – 2024 jest podstawowym dokumentem strategicznym, określającym cele, priorytety i kierunki polityki rozwoju gminy do 2024 roku. Jest punktem odniesienia dla strategii i programów opracowywanych przez gminę. Dokument ten charakteryzuje się spójnością z założeniami rozwojowymi województwa zawartymi w Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020 i Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014 – 2020. Dokument jest spójny z zapisami Strategii Strategia Rozwoju Powiatu Kieleckiego do roku 2020.

Przyjęte w Strategii cele i działania opierają się na koncepcji zrównoważonego rozwoju. Polegają na odpowiedzialnym i świadomym kształtowaniu relacji pomiędzy wzrostem gospodarczym, dbałością o środowisko oraz jakością życia mieszkańców. Strategia realizowana będzie w oparciu o relacje zachodzące pomiędzy sferami przedstawionymi na poniższym wykresie, które są wzajemnie powiązane, mają wartość międzypokoleniową oraz ulegają dynamicznym przemianom. Koncepcja ta polega na wykorzystaniu kapitału ludzkiego, kapitału wiedzy oraz kapitału naturalnego¹.

Wykres 1 Relacje pomiędzy sferami zrównoważonego rozwoju

Źródło: Opracowanie własne

Strategia jest dokumentem, który zawiera dokładną diagnozę potencjału: ludzkiego, technicznego, przyrodniczego oraz gospodarczego. Oprócz analizy obecnych zasobów odnosi się do historii regionu, co umożliwia przewidywanie i planowanie dalszego jej rozwoju. Opracowanie Strategii będzie istotnym narzędziem umożliwiającym konkurencję z innymi jednostkami samorządu terytorialnego. Konkurencję o mieszkańców, którzy w związku z procesem suburbanizacji przenoszą się z większych ośrodków miejskich na wieś. Konkurencję o inwestorów, którzy wybierają obszary

¹ Zrównoważony rozwój, w stronę życia w harmonii z przyrodą (2006):
http://www.sopockainicjatywa.org/earth/rozwoj_pdf/Zrownowazony-rozwoj-calosc.pdf, [data: 9.11.2013]

zlokalizowane w pobliżu aglomeracji, dobrze skomunikowane, o walorach przyrodniczych i z dostępem do zaplecza naukowego. Konkurencję o turystów zainteresowanych obszarami cennymi przyrodniczo i kulturowo. Konkurencję o fundusze publiczne, o które łatwiej będzie się ubiegać gminie, kiedy będzie miała przemyślaną drogę rozwoju. Powstanie strategii przysłuży się wskazaniu potencjału gminy i kierunków jej rozwoju na kolejne lata. Strategia rozwoju gminy zaliczana jest bowiem do grupy dokumentów, które ułatwiają gospodarowanie zasobami gminy tj. plan rozwoju lokalnego, deklaracja przystąpienia do związków stowarzyszeń lub porozumienia gminne. Zasadność posiadania aktualnej strategii rozwoju wynika z uregulowań prawnych, zawartych między innymi w ustawie o samorządzie gminnym oraz ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, w której strategię gmin i powiatów zostały zaliczone, obok strategii rozwoju kraju, strategii sektorowych oraz strategii wojewódzkich do kluczowych dokumentów planistycznych, na podstawie, których powinna być prowadzona polityka rozwoju kraju.

Dokument ten jest ważnym narzędziem, który umożliwi realizację projektów wpływających na rozwój gminy, co jest istotne w kontekście nowej perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020. Posiadanie aktualnej strategii gminy wynika z praktycznej potrzeby aplikowania o środki unijne. Aplikując o wsparcie ze środków unijnych należy wykazywać zgodność planowanej inwestycji z dokumentami strategicznymi np. strategią województwa, powiatu, gminy, planem rozwoju transportu, lokalnym planem rozwoju, itp. a także powoływać się na właściwe zapisy tych dokumentów. Strategia rozwoju ułatwi funkcjonowanie gminy w dobie zmian zachodzących w przestrzeni, takich jak suburbanizacja oraz globalizacja, która przyczynia się do wzrostu powiązań pomiędzy podmiotami.

1.3 ŹRÓDŁA DANYCH

W Strategii wykorzystano informacje pochodzące z dokumentów, kształtujących rozwój jednostek samorządu terytorialnego na poziomie krajowym:

- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r.
- Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo, uchwała nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.
- Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, Uchwała Rady Ministrów z dnia 13 lipca 2010 r.
- Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020, Uchwała Nr 163 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2012 r.

Dokumentów kształtujące rozwój na poziomie regionalnym:

- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego, 2009 r. z aktualizacją 2012 r.
- Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020, Uchwała nr XXXIII/589/13 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 16 lipca 2013 r.
- Strategia rozwoju powiatu kieleckiego do roku 2020, Uchwały nr XXVII/22/10 Rady Powiatu w Kielcach z dnia 30 marca 2010 r.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020 – projekt, Uchwała nr 2298/13 Zarządu Województwa Świętokrzyskiego z dnia 30 października 2013 r.

- Program Opieki nad Zabytkami Województwa Świętokrzyskiego na lata 2013-2016, Uchwała nr XXIX/524/13 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 25 marca 2013 r.

Dane istotne z poziomu gminy:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Zagnańsk, Zagnańsk 1999
- Lokalny Program Rewitalizacji miejscowości Zagnańsk na lata 2009-2020, Zagnańsk 2009
- Strategia rozwiązywania problemów społecznych gminy Zagnańsk na lata 2011 – 2020, Zagnańsk 2011
- Program ochrony środowiska dla gminy Zagnańsk na lata 2014-2017 z perspektywą do 2021 roku, 2013, *projekt*
- Plan gospodarki odpadami dla gminy Zagnańsk - aktualizacja na lata 2009 – 2013, 2009
- Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, PPHU BaSz (2013), *projekt*
- Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego sołectw na terenie gminy Zagnańsk, uchwały Rady Gminy Zagnańsk
- Bank Danych Regionalnych Głównego Urzędu Statystycznego

2. DIAGNOZA

2.1. PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO

2.1.1. Umiejscowienie gminy w województwie i kraju

Gmina Zagnańsk leży w województwie świętokrzyskim, które zaliczane jest do Polski Wschodniej, co jest istotne ze względu na wsparcie dla tego obszaru ze środków UE. Gmina Zagnańsk jest częścią Aglomeracji Staropolskiej. Najważniejszym ośrodkiem tego obszaru są Kielce, oddalone o 18 km i 30 min drogi od Zagnańska. Kielce oferują usługi z zakresu szkolnictwa wyższego, są siedzibą władz regionu, mają potencjał rozwoju, obecnie nastawiony na wystawiennictwo oraz są istotnym węzłem transportowym i logistycznym². W odległości 12,5 km od gminy znajduje się Kielecki Park Technologiczny. Park oferuje wynajem powierzchni, pomoc w okresie inkubacji, doradztwo, sale konferencyjne oraz dostęp do Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Swoje siedziby w Kieleckim Parku Technologicznym w 2013 roku miało 57 firm, głównie z branży IT, które tworzą klaster.³

Według programu badawczego zajmującego się rozwojem przestrzennym Europy ESPON Kielce zostały zidentyfikowane, jako obszar funkcjonalny FUA (ang. Functional Urban Area), jednak nie zostały zaliczone do grupy Europejskich Metropolitalnych Obszarów Wzrostu MEGA (ang. Metropolitan European Growth Areas), wśród których znalazło się 8 ośrodków w Polsce, takich jak Warszawa, Kraków, Katowice, Trójmiasto, Poznań, Wrocław, Łódź, Szczecin⁴. Wymiar terytorialny polityki rozwoju regionalnego na poziomie krajowym wyznaczany jest przez osiem typów Obszarów Strategicznej

² Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego (2002), Zarząd Województwa Świętokrzyskiego

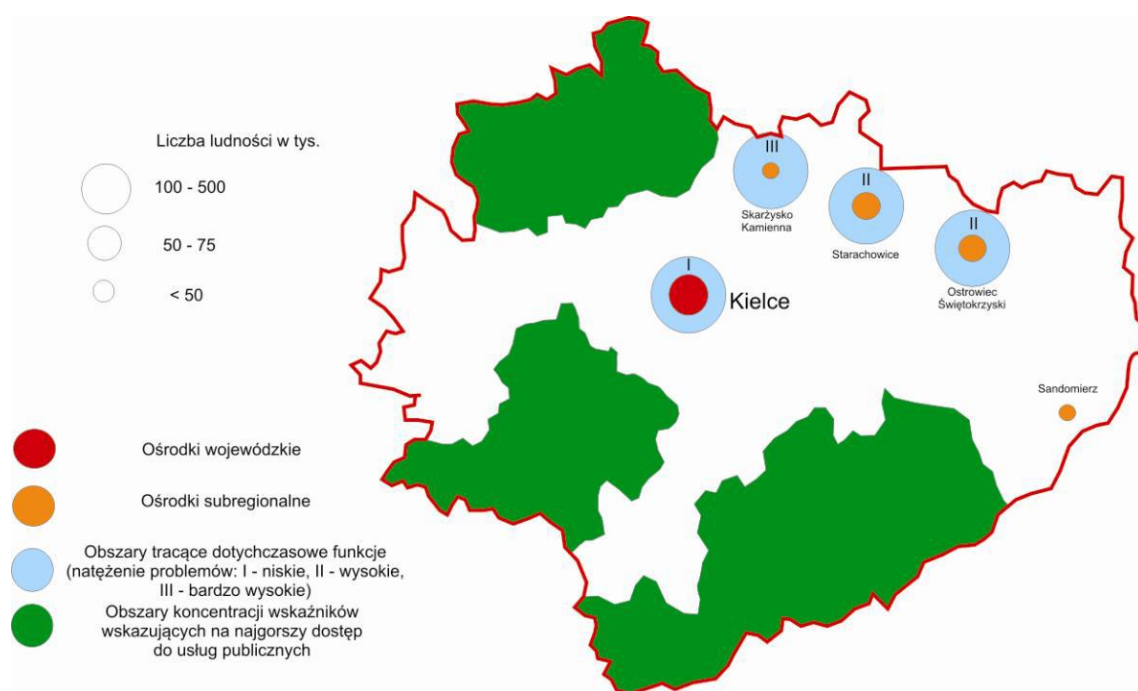
³ Kielecki Park Technologiczny, co oferuje Park?: http://www.technopark.kielce.pl/pl/co_oferuje_park, [data: 24.10.2013]

⁴ ESPON project 1.4.3 Study on Urban Functions (2007), Institut de Gestion de l'Environnement et d'Aménagement du Territoire, Université Libre de Bruxelles

Interwencji (OSI), które sprecyzowane zostały w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie. Dokument daje regionom możliwość szczegółowej delimitacji tego typu obszarów. Na podstawie kryteriów wskazanych w KSRR i przy uwzględnieniu regionalnej specyfiki barier i potencjałów rozwojowych, w województwie świętokrzyskim zidentyfikowano Kielce i gminy sąsiadujące z miastem w tym gmina Zagnańsk tworzą **obszar strategicznej interwencji (OSI)**. Gmina Zagnańsk wchodzi w skład Kieleckiego Obszaru Metropolitalnego⁵. Obszar ten wyznacza ośrodek wojewódzki (Kielce). OSI będą wyodrębniane bądź specjalnie oznaczane na poziomie programów operacyjnych krajowych i regionalnych poprzez wydzielenie oddzielnych osi priorytetowych, bądź działań dedykowanym tym obszarom lub też określenie konkretnych alokacji pochodzących z różnych działań programu operacyjnego przeznaczonych na wsparcie OSI.

Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020 identyfikuje OSI **Kielecki Obszar Metropolitalny** jako ważny stymulator rozwoju całego regionu. W dokumencie tym stwierdza się, że „wzmacnianie potencjału gospodarczego Kielc jest koniecznym warunkiem pomyślnego rozwoju całego regionu. Można bowiem mówić zarówno o bezpośrednim oddziaływaniu Kielc na swój obszar funkcjonalny, jak również o potencjalnym pośrednim wpływie tego miasta na ośrodki subregionalne i lokalne ośrodki wzrostu. Poniższy rysunek pokazuje geograficzne rozmieszczenie wybranych OSI w województwie świętokrzyskim, które zostały określone w KSRR.

Mapa 1 Wybrane obszary strategicznej interwencji w województwie świętokrzyskim wyznaczone na podstawie KSRR

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020, str. 48

Położenie gminy w województwie świętokrzyskim zaliczanym do regionów tzw. Polski Wschodniej stwarza możliwość realizacji na terenie gminy projektów współfinansowanych ze środków unijnych **Programu Operacyjnego Polska Wschodnia (PO PW)**, którego planowany budżet to 2 mld euro. Program ten dedykowany jest pięciu najslabiej rozwiniętym województwom w kraju. Służyć na

⁵ Kielecki Obszar Metropolitalny (2012), Urząd Statystyczny w Kielcach

przyspieszeniu wzrostu tempa rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej. Fundusze Programu Polska Wschodnia 2014-2020 będą wspierać przede wszystkim rozwój przedsiębiorczości i poprawę infrastruktury.

Strategicznym celem w latach 2014-2020 jest wspieranie przez europejską polityką spójności zintegrowanej polityki miejskiej, zarówno na poziomie państw i regionów, jak też poszczególnych miast Unii Europejskiej. Oznacza to kierunkowe finansowanie zintegrowanych działań na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich, poprzez wyznaczenie odrębnych środków na Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT). Nowe narzędzie, jakim jest ZIT, pozwala na zintegrowane podejście do zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich, finansowane w ramach różnych funduszy i różnych pro-gramów operacyjnych na obszarze miasta i jego otoczenia. Położenie Zagnańsk w Kieleckim Obszarze Metropolitalnym sprawia, że gmina staje się partnerem Kielc oraz pozostałych jednostek terytorialnych obszaru w wykorzystaniu środków unijnych w ramach **Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020** (RPOWŚ 2014-2020). Przy pomocy instrumentu ZIT, partnerstwa jednostek samorządu terytorialnego miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie mogą realizować zintegrowane przedsięwzięcia, łączące działania finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego. ZIT będzie realizowany na terenie Miasta Kielce wraz z wyznaczonym dla ZIT obszarem funkcjonalnym obejmującym również gminę Zagnańsk. Wyznaczony obszar funkcjonalny obejmie następujące gminy: Chęciny, Daleszyce, Górnio, Masłów, Miedziana Góra, Morawica, Piekoszków, Sitkówka Nowiny, Zagnańsk, Strawczyn i Chmielnik⁶. Szczegółowe zadania w ramach ZIT określi Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Kieleckiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020 (Strategia ZIT KOF 2014-2020). Wsparcie obszaru funkcjonalnego Kielc w formule ZIT w części finansowanej z EFRR prowadzone będzie w ramach wyodrębnionego działania w Osi priorytetowej 6. Rozwój miast. W osi tej znajduje się także działanie, poświęcone szeroko pojętej rewitalizacji i restrukturyzacji obszarów przemysłowych dedykowane miastom i miasteczkom w województwie. Interwencja EFS, która realizowana będzie w formie ZIT, m.in. w zakresie działań na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej, działań edukacyjnych i szkoleniowych oraz ekonomii społecznej będzie prowadzona w ramach wyodrębnionych działań w Osi priorytetowej 8. Rozwój edukacji i aktywne społeczeństwo, Osi priorytetowej 9. Włączenie społeczne i walka z ubóstwem i Osi priorytetowej 10. Otwarty rynek pracy. W ramach ZIT planuje się budowę dworców autobusowych, przystanków, bus pasów oraz ścieżek rowerowych, które łączyłyby najciekawsze miejsca regionu, oraz realizacja inicjatyw wspomagających rozwój turystyki.

W RPOWŚ 2014-2020 przewiduje się wydzielenie przewiduje się wydzielenie kopert finansowych dla Obszary Strategicznej Interwencji, pośród których wskazuje się obszary wiejskie o najgorszym dostępie do usług publicznych. Mając na uwadze, że Zagnańsk jest gminą wiejską możliwe będzie również korzystanie ze środków regionalnych dedykowanych na poszczególne Osie priorytetowe regionalnego programu operacyjnego.

2.1.2. Charakterystyka sieci osadniczej

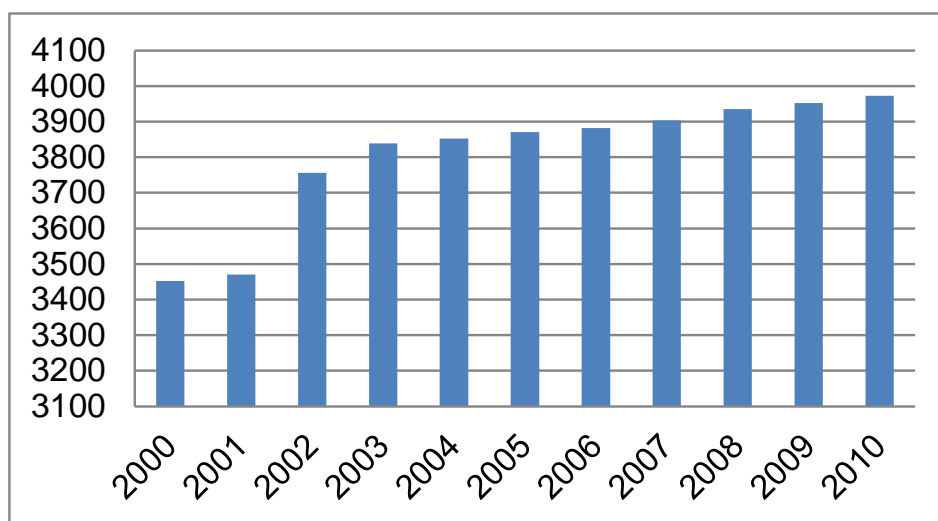
Gmina Zagnańsk położona jest w powiecie kieleckim, jej powierzchnia wynosi 12487 ha, co stanowi 5,6% powierzchni powiatu kieleckiego. Od północy sąsiaduje z gminami: Stąporków (powiat konecki), Bliżyn i Suchedniów (powiat skarżyski), od wschodu z gminą Łączna (powiat skarżyski), od południa z gminą Masłów (powiat kielecki), od południowego zachodu z gminą Miedziana Góra (powiat kielecki) i od zachodu z gminą Mniów (powiat kielecki). Sieć osadniczą gminy Zagnańsk stanowi 36

⁶ Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020, projekt październik 2013, str. 240.

miejsowości podzielone na 17 sołectw: Bartków, Belno, Chrusty, Długojów, Gruszka, Janaszów, Jaworze, Kajetanów, Kaniów, Kołomań, Lekomin, Samsonów, Szałas, Tumlin, Umer, Zachelmie, Zagnańsk.

Gmina zajmuje powierzchnię 12 487 ha. Zabudowa mieszkaniowa jest głównie zagrodowa oraz jednorodzinna. Zabudowę wielorodzinną spotyka się tylko w Kajetanowie oraz w Zagnańsku. Dominującym typem wsi w gminie jest ulicówka, gdzie zabudowa zlokalizowana jest po obu stronach ulic, dlatego główna miejscowość Zagnańsk nie posiada wyznaczonego urbanistycznie centralnego punktu, takiego jak rynek, czy plac. Potrzeby mieszkaniowe w gminie zaspokajane są przez budownictwo indywidualne, które na przełomie roku 2001 i 2002 odnotowało największy wzrost. Obecnie utrzymuje się na stałym poziomie ok. 4000 mieszkań.

Wykres 2 Zasoby mieszkaniowe gminy Zagnańsk w latach 2000-2010

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

2.1.3. Opis zasobów naturalnych

Według podziału fizyczno-geograficznego Polski J. Kondrackiego teren gminy znajduje się w obrębie Wyżyny Małopolskiej, makroregionu Wyżyny Kieleckiej oraz mezoregionu Góry Świętokrzyskiej i Płaskowyżu Suchedniowskiego. Lasy znajdujące się na terenie gminy Zagnańsk wchodzi w skład Nadleśnictwa Zagnańsk, które zostało utworzone w 1929 r. z połączenia dwóch jednostek części Nadleśnictwa Samsonów i części Nadleśnictwa Święta Katarzyna, a w obecnym kształcie istnieje od dnia 1.07.1984 r. reaktywowane na podstawie zarządzenia nr 12/84 Dyrektora OZLP Radom z dnia 10.05.1984r. W jego skład wchodzi dwa obręby: Zagnańsk – 3828 ha i Samsonów - 6114 ha, Nadleśnictwo zarządza gruntami Skarbu Państwa o powierzchni 9942 ha w tym powierzchnia leśna stanowi 9491 ha.⁷

Gmina pod względem regionów klimatycznych należy do Krainy Gór Świętokrzyskich. Klimat ten jest ostrzejszy, niż klimat obszarów nizinnych oraz łagodniejszy od klimatu górskiego. Charakterystykę Krainy Gór Świętokrzyskich opisują poniższe cechy:

⁷ Nadleśnictwo Zagnańsk 80 lat (1929 – 2009), <http://www.radom.lasy.gov.pl/web/zagnansk/32> [dostęp: 15.11.2013]

- średnia roczna temperatura powietrza: 7,5°C,
- średnia temperatura powietrza najchłodniejszego miesiąca (stycznia): -3,5°C,
- średnia temperatura powietrza najcieplejszego miesiąca (lipca): +18°C,
- średnia roczna suma opadów atmosferycznych: 634mm,
- średnia liczba dni z opadem: 120-170 dni,
- średnia długość zalegania pokrywy śnieżnej: 50-90 dni.

Na obszarze gminy przeważają gleby słabe klasy V i VI klasy bonitacyjnej, które stanowią 75% powierzchni. Gleby średnie klasy IV a i IV b stanowią 24,5% obszaru, a gleby klasy III 0,5% ogółu gleb. Wpływa to na zatrudnienie mieszkańców gminy głównie w sektorze pozarolniczym. Większość gleb zostało wykształcone głównie na piaskach, a użytki rolne zajmują powierzchnię 4 330 ha, podczas gdy lasy i Gruty leśne 7442 ha. Zakwaszenie gleb użytków rolnych w 2010 r. wyniosło do 20%. Niekorzystna, rozproszona struktura gospodarstw rolnych doprowadziła na terenach słabszych gleb do marginalizacji rolnictwa a nawet zaniku działalności rolniczej. Na terenie gminy produkcja rolna prowadzona jest przez ponad 2,5 tys. gospodarstw rolnych. Przede wszystkim są to gospodarstwa małe do 5 ha użytków rolnych. Gmina traci charakter rolniczy na rzecz funkcji letniskowych⁸.

Tabela 1 Struktura gospodarstw rolnych w powiecie kieleckim

Lp.	Gmina	Liczba gospodarstw w grupie					Łącznie
		1-2 ha	2-5 ha	5-10 ha	10-30 ha	pow. 30 ha	
1	Bieliny	360	830	206	14	-	1 410
2	Bodzentyn	408	1 059	369	24	1	1 861
3	Chęciny	521	693	189	25	3	1 431
4	Chmielnik	450	612	884	70	8	2 024
5	Daleszyce	1 246	1 490	249	24	8	3 017
6	Górno	1 365	300	10	5	1	1 681
7	Łagów	332	743	505	60	8	1 648
8	Łopuszno	242	541	565	72	38	1 458
9	Masłów	441	688	125	2	-	1 256
10	Miedziana Góra	745	474	25	2	-	1 246
11	Mniów	623	1 076	172	24	4	1 899
12	Morawica	514	745	302	96	-	1 657
13	Nowa Słupia	504	756	185	10	4	1 459
14	Piekoszków	832	919	219	29	10	2 009
15	Pierzchnica	300	520	400	85	6	1 311
16	Raków	532	167	686	289	-	1 674
17	Sitkówka-Nowiny	182	176	12	7	-	377
18	Strawczyn	569	963	255	7	6	1 800
19	Zagnańsk	1 153	1 375	35	9	-	2 572
RAZEM		11 319	14 127	5 393	854	97	31 790

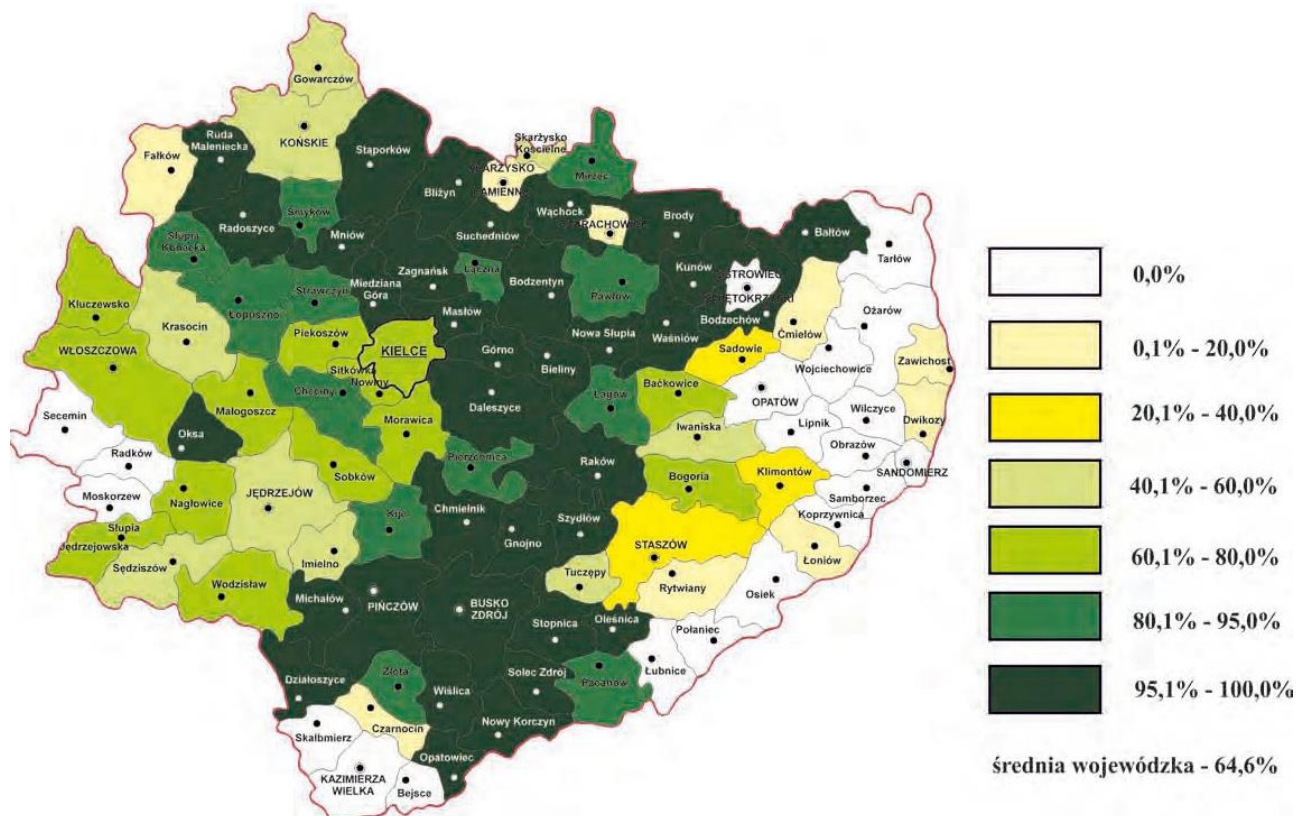
Źródło: Strategia Rozwoju Powiatu Kieleckiego do 2020 roku, str. 36

W województwie świętokrzyskim ochroną zostało objęte 755 972,0 ha — 64,6% powierzchni regionu (pierwsze miejsce w kraju). Obszar gminy Zagnańsk charakteryzuje się znacznie wyższym procentowym poziomem udziału powierzchni obszarów chronionych niż średnia w województwie. 99,6%

⁸ Lokalny Program Rewitalizacji miejscowości Zagnańsk na lata 2009-2012 (2009), Kielce-Zagnańsk

gminy pokryte jest obszarami prawnie chronionymi. Pozostałe tereny zieleni, czyli lasy i cmentarze stanowią 0,06% powierzchni gminy.

Mapa 2 Procentowy udział obszarów chronionych w województwie świętokrzyskim – stan na 2009 rok

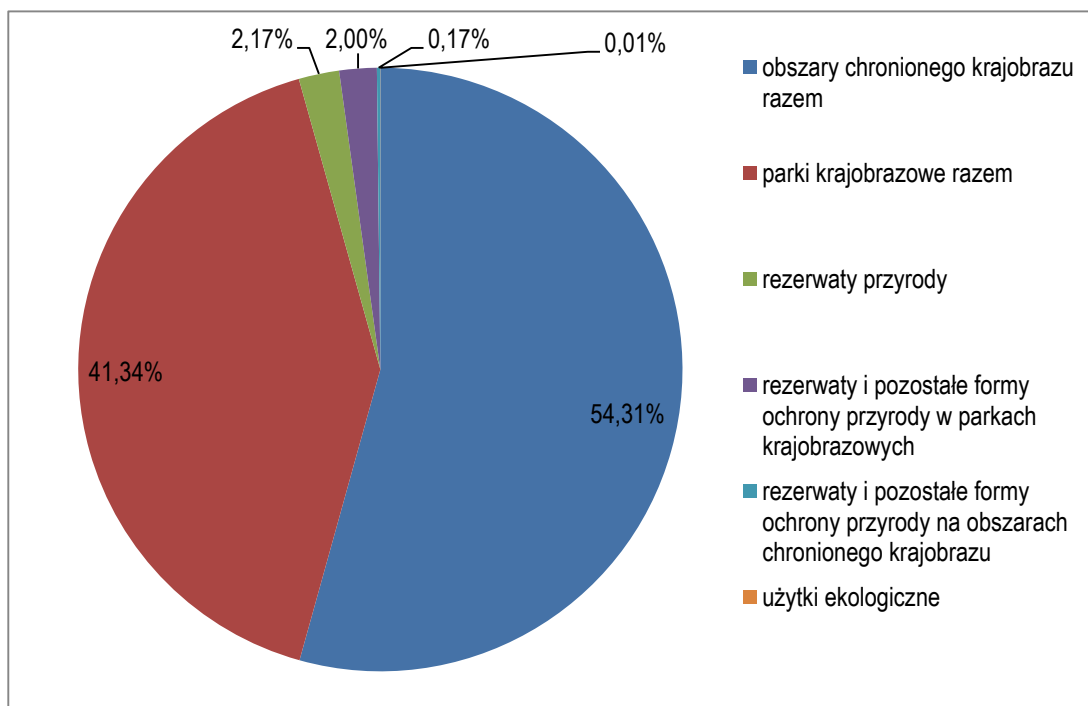

Źródło: Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa świętokrzyskiego, Kielce 2011, str. 26

Najbardziej powszechną formą ochrony przyrody w gminie są obszary chronionego krajobrazu (54%), następnie parki krajobrazowe (41%), rezerwy przyrody i rezerwy w parkach krajobrazowych (ok. 2%) oraz stanowiące niewielki odsetek rezerwy w obszarach chronionego krajobrazu i użytki ekologiczne. Na terenie gminy znajdują się obszary chronione Natura 2000⁹: Na terenie gminy został wyznaczony Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Dolina Krasnej PLH260001 oraz Specjalny obszar ochrony siedlisk Lasy Suchedniowskie PLH260010.

⁹ Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 jest systemem ochrony zagrożonych składników różnorodności biologicznej kontynentu europejskiego, wdrażanym od 1992 r. w sposób spójny pod względem metodycznym i organizacyjnym na terytorium wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej. Celem utworzenia sieci Natura 2000 jest zachowanie zarówno zagrożonych wyginięciem siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt w skali Europy. Podstawą prawną tworzenia sieci Natura 2000 jest dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikich ptaków i dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, które zostały transponowane do polskiego prawa, głównie do Ustawy o ochronie przyrody.

Wykres 3 Struktura obszarów prawnie chronionych w gminie Zagnańsk w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

Obszary chronione w gminie:

- Suchedniowsko – Oblęgorski Park Krajobrazowy

Zasoby: siedliska żyznych borów mieszanych, lasów mieszanych wyżynnych wilgotnych i świeżych, 56 gatunków roślin naczyniowych podlegających ochronie prawnej, 23 gatunki uznane za rzadkie i zagrożone wyginięciem na terenie kraju i 58 gatunków rzadkich i zagrożonych wyginięciem w regionie świętokrzyskim, 10 gatunków płazów, 5 gatunków gadów, 113 ptaków, 8 ssaków podlegających ochronie prawnej. Na terenie parku występują ograniczenia realizowania przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu art. 51 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tj. Dz. U. z 2008r. Nr 25, poz. 150), likwidowanie i niszczenie zadrzewień, dokonywanie zmian stosunków wodnych, prowadzenie chowu i hodowli zwierząt metodą bezściółkową.

- Podkielecki Obszar Chronionego Krajobrazu

Zasoby: zbiorowiska lasów liściastych, świeże bory sosnowe i bory mieszane z udziałem jodły, 3 rośliny górskie objęte ochroną prawną, cenne obiekty zabytkowe, 2 zbiorniki stanowiące źródło wody pitnej

- Suchedniowsko – Oblęgorski Obszar Chronionego Krajobrazu

Zasoby: cenny krajobraz, ekosystem, korytarze ekologiczne

Ograniczenia ważne z punktu widzenia strategii: likwidowanie i niszczenie zadrzewień, dokonywanie zmian stosunków wodnych,

- Rezerwat Przyrody nieożywionej "Barcza"

Zasoby: odsłonięte skały dolnodewońskie, które są dowodem wulkanizmu w Górach Świętokrzyskich, 5 gatunków roślin objętych całkowitą ochroną, 1 gatunek zagrożony wyginięciem

- Rezerwat Przyrody „Górna Krasna”

Zasoby: wpisany do Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000, miejsce bytowania 125 gatunków ptaków, 17 siedlisk przyrodniczych objętych ochroną, motyl objęty ochroną gatunkową

- Rezerwat przyrody „Zachełmie”

Zasoby: kamieniołom Zachełmie ze stanowiskami paleontologicznymi z najstarszymi na świecie tropami Tetrapoda, zwierzęcia chodzącego po lądzie.

- SOO Lasy Suchedniowskie PLH260010

Zasoby: pozostałość kompleksu leśnego Puszczy Świętokrzyskiej oraz walory kulturowe Staropolskiego Zagłębia Przemysłowego, wpisane na Shadow List w 2006 roku. Na terenie SSO Szczególnie bogata jest fauna bezkręgowców. Dobrze zachowany starodrzew o naturalnym charakterze (14,5% drzewostanów w wieku powyżej 80 lat i 5,4% powyżej 100 lat). Główna ostoja modrzewia polskiego *Larix polonica* w kraju (drzewa do ok. 40 m wys., w wieku ok. 300 lat, i jodły ok. 40 m wys., w wieku ok. 200 lat); Bogata flora roślin naczyniowych, w tym 16 gatunków z rodziny storczykowatych, oraz wiele innych rzadkich lub zagrożonych gatunków, w tym także prawnie chronione.

- SOO Dolina Krasnej PLH260001

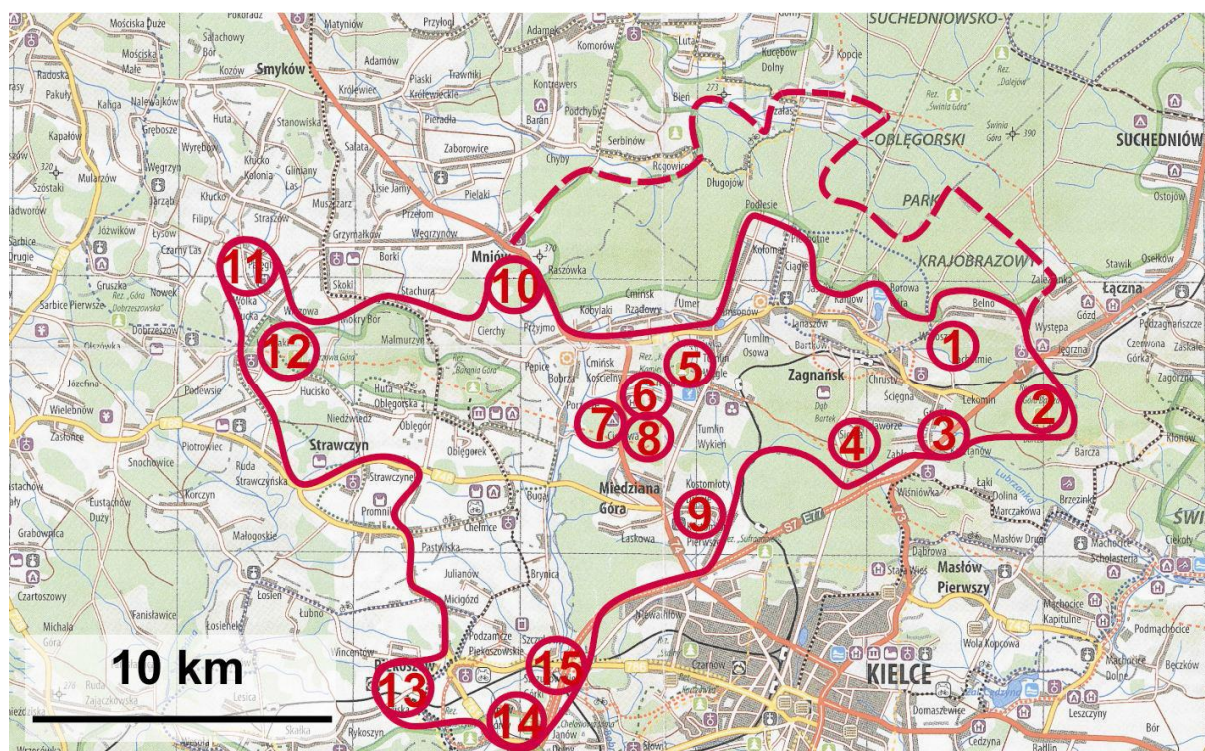
Zasoby: proponowany do objęcia Europejską Siecią Ekologiczną Natura 2000, istotny ze względu na ochronę bioróżnorodności, 13 rodzajów siedlisk z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej oraz 120 gatunków ptaków z I Dyrektywy Ptasiej. Obszar obejmuje naturalną, silnie zabagnioną dolinę rzeki Krasnej i jej dopływów. Teren znacznie zróżnicowany pod względem warunków geomorfologicznych i sposobu użytkowania gruntu. Dolina Krasnej uważana jest na jedną z lepiej zachowanych dolin rzecznych w Krainie Świętokrzyskiej. Jest ona miejscem występowania dziewięciu chronionych siedliska przyrodniczych. Szczególnie cenne są siedliska nieleśne, które powstały w toku ekstensywnego użytkowania i dziś stanowią o wartości przyrodniczej tego obszaru. Występujące tu płyty łąk trzęślicowych, muraw bliźniczkowych oraz torfowisk przejściowych należą do najlepiej zachowanych w regionie. Charakteryzuje się one dobrym i typowym wykształceniem. Stwierdzone w granicach obszaru niewielkie płyty torfowisk zasadowych są jedynymi z nielicznych w regionie.

Odkrycie śladów najstarszych tetrapodów, stanowiących ogniwo przejściowe pomiędzy rybami a zwierzętami czworonożnymi, przesunęło datowanie wyjścia kręgowców ze środowiska wodnego na

ład o około 18 milionów lat wstecz niż sądzono wcześniej. Fakt odnalezienia tropów Tetrapoda w Zachelmiu potwierdził wyjątkowość tego regionu jako "raju geologicznego", liczącego się w skali europejskiej. W okolicy znajduje się wiele cennych stanowisk geologicznych m.in. dewońskie skałki na Górze Kamień koło Miedzianej Góry, odsłonięcie wapieni permskich ze szczątkami roślin w Kajetanowie oraz rezerwat Barcza, gdzie zobaczyć można pozostałości po wybuchach wulkanów sprzed milionów lat. Mając na uwadze znaczenia odnalezienia tropów Tetrapoda powinien on stać się centralnym punktem turystycznym regionu.

W trakcie prac projektowych jest utworzenie Geoparku W Krainie Tetrapoda i Skamieniałych Wydm. Planuje się zlokalizowanie Geoparku na terenie pięciu z obszaru regionu gmin: gm. Zagnańsk, gm. Miedziana Góra, gm. Mniów, gm. Piekoszków, gm. Strawczyn. Celem Geoparku będzie ochrona dziedzictwa geologicznego, funkcje edukacyjne i geoturystyczne oraz rozwój społeczno-ekonomiczny.

Mapa 3 Obszar planowanego Geoparku W Krainie Tetrapoda i Skamieniałych Wydm

1. Rez. Zachelmie, gm. Zagnańsk 2. Rez. Barcza, gm. Zagnańsk 3. Kłm. Kajetanów, gm. Zagnańsk 4. Kłm. Sosnowica, gm. Zagnańsk 5. Góra Grodowa, gm. Miedziana Góra 6. Góra Wykieńska, gm. Miedziana Góra 7. Góra Ciosowa, gm. Miedziana Góra 8. Góra Kamień, gm. Miedziana Góra 9. Kłm. Mogiłki, gm. Miedziana Góra 10. Kłm. Jaźwiny, gm. Mniów 11. Pałęgi, gm. Mniów 12. Góra Perzowa, gm. Strawczyn 13. Piekoszków, gm. Piekoszków 14. Kłm. Jaworzniak, gm. Piekoszków 15. Kłm. Szczukowskie Góry, gm. Piekoszków

Źródło: *Kraina Tetrapoda i skamieniałych wydm*, Wiesław Trela, Piotr Szrek, Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy Oddział Świętokrzyski

Wśród cennych walorów przyrodniczych gminy występuje 13 pomników przyrody. Wśród 7 drzew wpisanych do Rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody, znajdują się 4 dęby, modrzew, buk i jesion. Największą atrakcją turystyczną na skalę ogólnokrajową stanowi jeden z dębów – Dąb „Bartek”, jest on symbolem gminy i jego wizerunek znajduje się w jej herbie. „Bartek” to najstarsze drzewo w województwie i jeden z najstarszych dębów w kraju, który liczy sobie blisko 1200 lat. Dąb Bartek stanowi główną atrakcję turystyczną gminy. Utworzony w 1952 roku Orzeczeniem Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Kielcach nr 1. Wpisany w Rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora

Przyrody pod nr 001 podlega ochronie jako pomnik przyrody¹⁰. W pobliżu dębu przechodzi zielony szlak turystyczny z Bliżyna do Zagnańska. Pozostałe pomniki przyrody, to: aleja drzew (klonów, modrzewi, jesionów, 220 m długości), grupa dwóch modrzewi europejskich, filar skalny, odsłonięcie geologiczne oraz użytek ekologiczny bagienny.

Gmina przygotowała projekt budowy centrum edukacyjnego z infrastrukturą turystyczną, które będzie znajdowało się w pobliżu dębu „Bartek” pt. Centrum Edukacyjne Flory i Fauny przy Dębie Bartek. W ramach planowanej inwestycji planowana jest przebudowa istniejącego parkingu, budowa dróg i chodników wzdłuż drogi wojewódzkiej.

Teren gminy pokryty jest obszarem trzech zlewni: Nidy, Kamiennej i Pilicy, główną zlewnią pokrywającą w 90% jej teren jest zlewnia Nidy. Pod względem hydrologicznym gmina stanowi dział wodny II rzędu pomiędzy zlewniami Nidy i Pilicy oraz działów wodnych niższego rzędu III i IV. Uzupełnieniem zasobów wodnych są trzy zbiorniki małej retencji w Borowej Górze, Zachełmie oraz miejscowości Umer, rowy melioracyjne oraz mniejsze zbiorniki wodne, które odprowadzają nadmiar wód. Jednak konieczna jest budowa kolejnych zbiorników retencyjnych w miejscowościach Samsonów, Kaniów. Obiekty małej retencji przyczyniają się do podniesienia poziomu wód gruntowych, podwyższenia zwierciadła statycznego i dynamicznego wód głębinowych oraz poprawy mikroklimatu. Mają także walory przyrodnicze i przyczyniają się do wyrównania przepływów niskich w okresie letnim.

Użytkowa woda podziemna na terenie gminy występuje w utworach górnego dewonu, górnego permu i dolnego triasu oraz czwartorzędu. Wody podziemne na terenie gminy nie mają dużej wartości gospodarczej, istotny jest tylko jeden zbiornik, wydzielony jako Główny Zbiornik Wód Podziemnych GZWP nr 414 Zagnańsk, który jest znaczącym źródłem zaopatrzenia Kielc w wodę. Zbiornik został wydzielony z triasowego poziomu wodonośnego, ma powierzchnię 219,6 km kw. i zasoby dyspozycyjne 1 700 m³/h. Zwierciadło wód ma charakter napięty. Eksploatacja ujęcia studni „Zagnańsk” spowodowała powstanie dużego leja depresji, który się powiększa. Wydajności studni są duże, rzędu 200 m³/h przy depresji od kilkunastu do kilkudziesięciu metrów. Jakość wód jest bardzo dobra, z podwyższoną zawartością żelaza.

Województwo świętokrzyskie jest jednym z bardziej narażonych na występowanie powodzi. Wpływają na to warunki klimatyczne, ukształtowanie terenu, budowa geologiczna, warunki wodne oraz szata roślinna. Powodzie najczęściej występują od marca do kwietnia oraz od czerwca do sierpnia, czyli wezbrania rzeczne roztopowe oraz opadowe. Tereny zamieszkałe gminy nie są zagrożone powodzią, natomiast istnieje ryzyko występowania okresowych podtopień terenów wzdłuż nie konserwowanych rowów melioracyjnych.

Głównym źródłem zanieczyszczeń powietrza na terenie gminy jest emisja przemysłowa z pobliskich terenów miejskich a przede wszystkim emisja niska zanieczyszczeń pochodząca z lokalnych kotłowni węglowych i indywidualnych palenisk domowych, opalanych głównie węglem złej jakości oraz odpadami, emisja komunikacyjna oraz emisja napływowa. O jakości powietrza na terenie gminy Zagnańsk decydują nie tylko miejscowe emisje, ale i zanieczyszczenia pochodzące z sąsiednich gmin czy powiatów, a nawet województwa. Gmina Zagnańsk należy do Strefy Świętokrzyskiej, która została zakwalifikowana do opracowania Programu Ochrony Powietrza, ze względu na stężenie pyłów zagrażających zdrowiu ludzi oraz ochronę roślin. Na teren Gminy Zagnańsk mogą docierać zanieczyszczenia z Cementowni w Małogoszczy oraz z sąsiednich województw głównie ze Śląskiego i Małopolskiego. Z uwagi na sąsiedztwo Gminy Zagnańsk z Miastem Kielce ważne są działania

¹⁰ Rozporządzenie nr 35/2007 Wojewody świętokrzyskiego z dnia 12 grudnia 2007 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody

zmierzające do poprawy stanu jakości powietrza na terenie Miasta Kielce. W wyniku oceny rocznej na liście stref zakwalifikowanych do opracowania Programu Ochrony Powietrza znalazły się Strefa Świętokrzyska (wraz z Gminą Zagnańsk) – ze względu na pył PM 10 i B(a)P – ze względu na ochronę zdrowia ludzi oraz ozon ze względu na ochronę roślin¹¹.

Gmina Zagnańsk posiada potencjał do wykorzystania energii z niektórych źródeł energii odnawialnej. Warunki do wykorzystania energii słonecznej są korzystne, wartość promieniowania słonecznego wynosi 1150-1200 kWh/m kw. Obecnie na terenie gminy zainstalowano 30-40 zestawów domowych kolektorów słonecznych, techniczne możliwości montażu instalacji posiada ok. 2700 gospodarstw domowych, ale tylko 700-800 ma możliwości ekonomiczne. W gminie według „Szkicu Prowincji i okręgów geotermalnych w Polsce” prof. J. Sokołowskiego jest możliwość wykorzystania energii geotermalnej niskotemperaturowej, ze względu na położenie w rejonie basenu triasowego. W rejonie Kielc występują ujęcia wód o dużej wydajności i temperaturze ok. 9-11 °C. Na terenie gminy energia cieplna z wód podziemnych w następnych latach może zostać wykorzystana do instalacji ok. 20-30 pomp ciepła. Potencjał pojedynczej pompy ciepła o mocy 10-15 kW to 25-30 MWh energii cieplnej na rok. Ze względu na ochronę Suchedniowsko – Oblęgarskiego Parku Krajobrazowego nie ma sprzyjających warunków do stawiania farm wiatrowych. Możliwe jest tylko wykorzystanie małych turbin wiatrowych do indywidualnego użytku mieszkańców lub oświetlenia ulicznego.

Gmina pokryta jest utworami permsko-mezozoicznymi, które stanowią osłonę paleozoiczną trzonu Gór Świętokrzyskich. Najstarszymi utworami występującymi na terenie gminy są osady kambru środkowego i górnego, stanowiące kompleks piaskowcowo-łupkowy. Pomiedzy Kajetanowem a Barczą występują niewielkie wychodnie utworów łupkowo-szarogłazowe. Najmłodsze utwory dewonu zbudowane są z osadów piaskowcowo-mułowcowych oraz dolomitów. Czarne wapienie bitumiczne z permu odsłaniają się na północ od Kajetanowa. Wapienie i dolomity margliste budują trias środkowy. W dolinach rzek oraz u podnóża wzgórz występują utwory starszego podłoża przykryte osadami czwartorzędowymi. Są to głównie osady piaszczyste i deluwialne. Pozostałością z okresu zlodowacenia południowopolskiego są gliny zwałowe. Miąższość osadów czwartorzędowych wynosi od kilku do kilkunastu metrów.

Piaskowce występują w obrębie mezozoicznego obrzeżenia Gór Świętokrzyskich, a zasługujące na szczególną uwagę kwarcytowe piaskowce kambru i dewonu w obrębie trzonu paleozoicznego. Mezozoiczne piaskowce są wykorzystywane jako kruszywa i bloczny materiał budowlany, płyty, okładziny, kształtki. Aktualnie w województwie świętokrzyskim udokumentowano 36 złóż piaskowców z czego wydobywanie prowadzone jest w 12 złożach m.in. eksploatowany jest charakterystyczny wiśniowy piaskowiec ze złoża Tumlin Gród, w sąsiedniej z Zagnańskiem gminie Miedziana Góra. Natomiast na terenie gminy Zagnańsk wydobywane są zasoby kamienia łamanego i blocznego w złożu Sosnowica. Występują również zasoby surowców ilastych ceramiki budowlanej w złożach: Samsonów, Kołomań Podlesie i Kołomań Podlesie I¹².

2.1.4. Opis zasobów kulturowych

Początki Zagnańska sięgają XV wieku, jest ono starą osadą położoną w dolinie rzeki Bobrzy. W 1664 roku biskup krakowski Andrzej Trzebicki wyznaczył parafię Zagnańsk. Wybudowano wtedy kościół pod wezwaniem św. Rozalii i św. Marcina. Kościół w latach 1953-1957 został rozbudowany, znajduje się

¹¹ Program ochrony środowiska dla gminy Zagnańsk na lata 2014-2017 z perspektywą do 2021 roku - projekt (2013), Ostrowiec Świętokrzyski

¹² *Ibidem*

w nim chorągiew z okresu powstania styczniowego. W związku z rozwojem przemysłu w 1598 roku w Samsonowie wybudowano piec hutniczy i przyległe do niego zakłady przerabiające żeliwo i stal. W XVII wieku zespół zakładów hutniczych w Samsonowie pracował na zlecenie wojska. Po dwóch wiekach eksploatacji piece hutnicze uległy zniszczeniu. Ze względu na długie tradycje hutnicze i produkcję broni Stanisław Staszic podjął decyzję o budowie nowego zakładu wielkopieczowego (Huta Józefa). Za udział w produkcji broni dla Powstania Styczniowego okupanci rosyjscy spalili zakład w 1866 roku. Do dodatkowych zniszczeń przyczyniła się I Wojna Światowa. Zabytkowy zespół wielkopieczowy obecnie jest unikatowym obiektem na skalę europejską. Wraz z rozwojem zakładów hutniczych wzrosła liczba ludności mieszkających w górnej części Bobrzy. Nowa parafia w Tumlinie została wydzielona w XVI wieku z parafii kieleckiej. Wzniesiono wówczas kościół pod wezwaniem św. Stanisława Biskupa Męczennika¹³.

Ruiny Huty "Józefa" stanowią jedną z głównych, turystycznych atrakcji obszaru. Początki przemysłu hutniczego w Samsonowie sięgają wieku XVI. Do dziś, po dawnym zakładzie wielkopieczowym z wieku XVI i XVIII pozostały tutaj niewielkie i zniszczone zębem czasu ruiny zabudowań, zwane „Skarbczykiem”, wzniesionych w Samsonowie- Ciągłych z miejscowego czerwonego piaskowca- około 200 m na północ od zachowanych ruin huty „Józef”. Huta powstała w latach 1818-1823 z inicjatywy Stanisława Staszica. Wielki piec powstał przy udziale fachowców z Saksonii, w roku 1835 został przebudowany. Huta „Józef” pracowała głównie na potrzeby wojska. Prócz tego wytwarzano w niej szereg elementów budowlanych i ozdobnych. W roku 1844 i 1848 miały tu miejsce poważniejsze pożary. Zakład zniszczony został ostatecznie przez pożar, który wybuchł w nim w roku 1866. W czasie I wojny światowej Austriacy zniszczyli część istniejących wówczas zabudowań fabrycznych. Ostatecznie w roku 1967 huta „Józef” wpisana została do rejestru obiektów zabytkowych.

W planach gminy jest podniesienie atrakcyjności turystycznej terenu pozostałości Huty „Józef w Samsonowie poprzez utworzenie na jej terenie Otwartego Muzeum Przemysłu. W posiadaniu Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Samsonowskiej znajduje się wiele cennych eksponatów (dotyczących zarówno hutnictwa jak i przedmiotów użytkowych dawnej wsi), które zasiliłyby kolekcję nowej placówki. Opracowana została koncepcja merytoryczna zagospodarowania pozostałości i terenu dawnej huty „Józef”¹⁴. Natomiast w 2013 roku przygotowany został koncepcyjny plan zagospodarowania terenu pozostałości Huty „Józef” w Samsonowie.

Na terenie gminy znajduje się bogaty zasób dziedzictwa kulturowego w formie architektury sakralnej. Kościół parafialny Parafii p.w. św. Rozalii i św. Marcina w Zachelmie wzniesiony został w latach 1668-1676, rozbudowany dwukrotnie pod koniec XIX w. i w połowie wieku XX. Obiekt jest cenny ze względu na barokowe ołtarze boczne patronów świątyni oraz współczesna polichromie przedstawiającą sceny z życia świętych. W świątyni przechowywana jest chorągiew noszona podczas manifestacji patriotyczno-religijnych poprzedzających wybuch powstania styczniowego. Kolejnym zabytkiem o skali ponadlokalnym jest. Kościół parafialny Parafii p.w. Św. Stanisława w Tumlinie. Świątynię ufundował w 1599 r., kard. Jerzy Radziwiłł – biskup krakowski i zarządca dóbr królewskich. Kościół był rozbudowany w XVIII wieku. Szczególnym kultem od wieków otaczany jest wizerunek Matki Bożej Śnieżnej w ołtarzu bocznym

¹³ Historia: http://zagnansk.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=41&strona=1, [data: 8.11.2013]

¹⁴ Koncepcja przygotowana na zlecenie LGD Dolina Bobrzy przez zespół autorski mgr. inż. architekt Anna Szewczyk i mgr inż. architekt Wojciech Świątek na zlecenie

Kolejnymi atrakcyjnymi obiektami znajdującymi się w gminie są wille drewniane z okresu dwudziestolecia międzywojennego, przy ulicach Spacerowej i Leśnej. W jednej z willi „Marysieńka” znajduje się zabytkowa apteka.

Na terenie gminy znajdują się 22 obiekty i zespoły wpisane do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach. Zabytki w poszczególnych miejscowościach:

- Chrusty – drewniana kapliczka p.w. św. Rozalii z 1890 roku
- Samsonów Ciągłe – kapliczka przydrożna św. Jana Nepomucena, murowana kaplica p.w. św. Nepomucena z drugiej połowy XVIII w., ruina „skarbczyka” nr 5
- Samsonów – pozostałości Zespołu Przemysłowego, pozostałość układu wodnego, pozostałość osiedla przy Zakładzie Wielkopieczowym huty „Józef”
- Tumlin – zespół Kościoła Parafialnego pw. Św. Stanisława
- Umer – drewniany młyn wodny z 1850 r.
- Zabłocie – kapliczka św. Jana Nepomucena z ok. 1850 r.
- Zagnańsk – zespół Kościoła Parafialnego pw. Św. Rozalii i Marcina, cmentarz parafialny, Dróżniczówka, Leśniczówka Borek, Gajówka, Willa nr 11, Willa nr 12, Willa „Marysieńka” nr 2, Willa nr 5, Willa nr 9, osiedle „Kolonія Tartaczna”, młyn wodny z 1850 r.

Na terenie gminy funkcjonuje Punkt Informacji Turystycznej. Punkt znajduje się sołectwie Samsonów, przy drodze wojewódzkiej nr 750 (Barcza - Ćmińsk). Pracownicy Punktu Informacji w Samsonowie przedstawiają historię hutnictwa na terenie Samsonowa, prezentują Ruiny Huty "Józefa", a także zachęcają do odwiedzania pozostałych, równie atrakcyjnych zabytków i miejsc Gminy Zagnańsk, takich jak: legendarny Dąb Bartek, Kraina Tetrapoda, Kościół św. Rozalii i św. Marcina, czy Kościół św. Stanisława w Tumlinie. Punkt informacyjny został oznakowany szyldem oraz wyposażony w bezpłatne materiały promujące region - widokówki, ulotki, foldery, mapy i turystyczne informatory.

2.2. STREFA SPOŁECZNA

2.2.1. Demografia

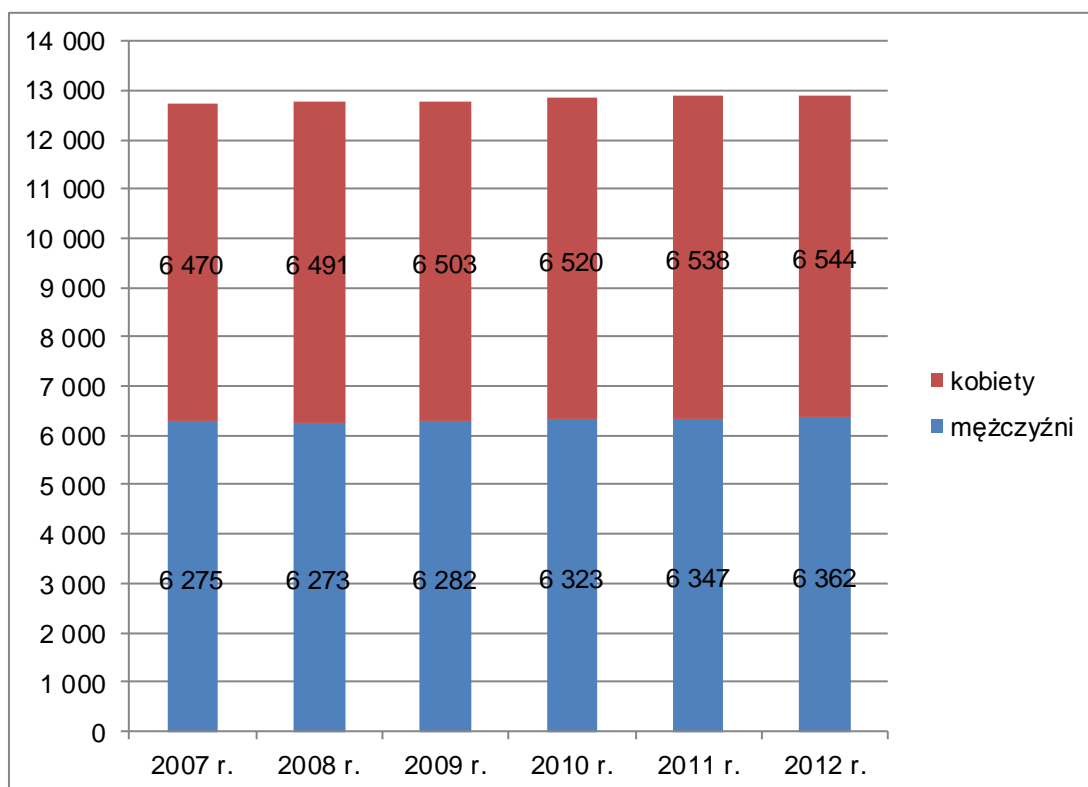
W Zagnańsku na koniec 2012 roku mieszkało 12 906 osób (w tym 6 544 kobiet), co stanowi tylko 6% mieszkańców powiatu kieleckiego.

Tabela 2 Liczba mieszkańców gminy Zagnańsk w latach 2007-2012

	2007 r.	2008 r.	2009 r.	2010 r.	2011 r.	2012 r.
ogółem	12 745	12 764	12 785	12 843	12 885	12 906
mężczyźni	6 275	6 273	6 282	6 323	6 347	6 362
kobiety	6 470	6 491	6 503	6 520	6 538	6 544

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

Wykres 4 Liczba mieszkańców gminy Zagnańsk w latach 2007-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

W 2007 roku gminę zamieszkiwało 12 745 osób, a w 2012 roku 12 906, przyrost ludności wyniósł 161 osób. Liczba mieszkańców rośnie, jednak w niewielkim tempie. Wynika to z niewielkiego dodatniego salda migracji oraz ujemnego przyrostu naturalnego. Gęstość zaludnienia jest stała i w 2012 roku wyniosła 103 os./km kw.

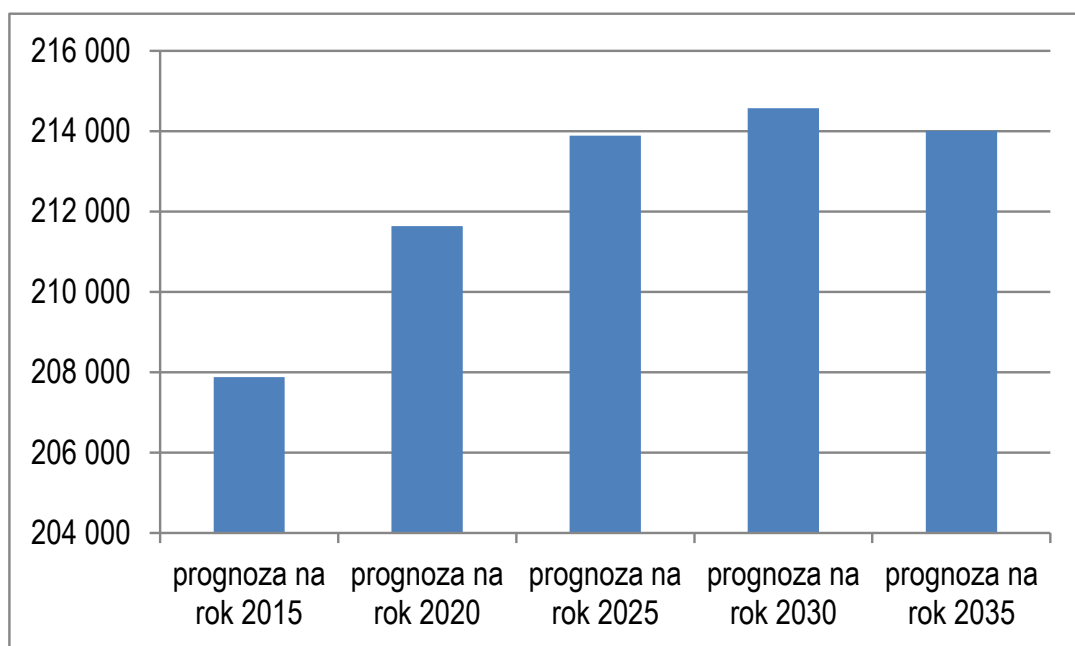
Długookresowa prognoza liczby ludności dla Polski do 2035 roku, zakłada systematyczny spadek liczby ludności. Prognoza dla powiatu kieleckiego zakłada wzrost liczby ludności do 2030 roku, następnie spadek w roku 2035.

Tabela 3 Prognoza liczny ludności dla powiatu kieleckiego do 2035 roku

Lata	prognoza na rok 2015	prognoza na rok 2020	prognoza na rok 2025	prognoza na rok 2030	prognoza na rok 2035
Liczba ludności	207 876	211 634	213 885	214 565	214 010

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

Wykres 5 Prognoza liczby ludności dla powiatu kieleckiego do 2035 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

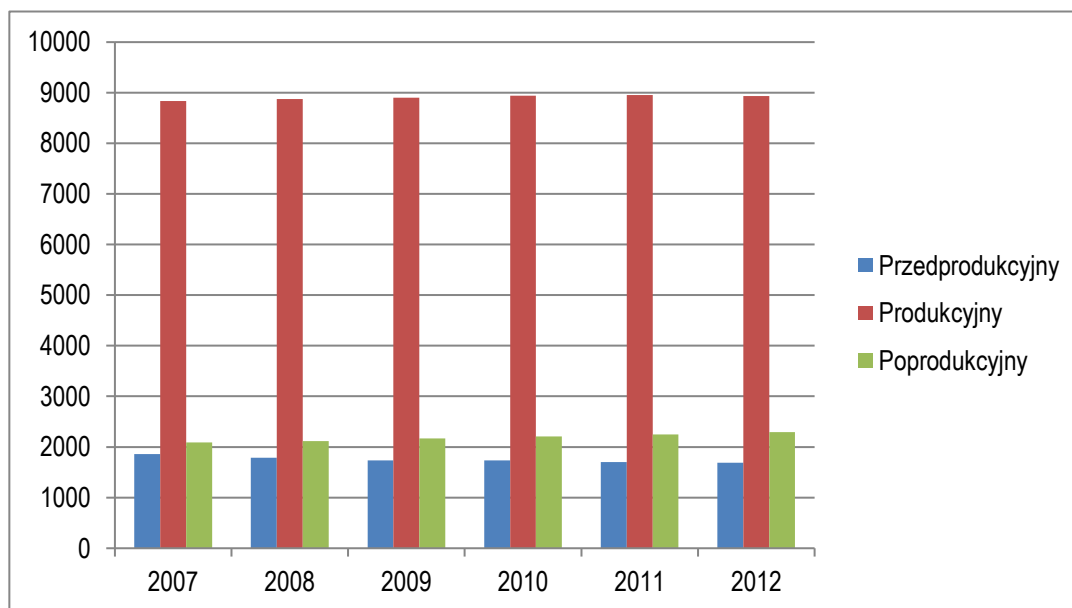
Zagnańsk należy do gmin o młodej strukturze demograficznej. Dominującą bowiem grupą jest ludność w wieku produkcyjnym, która stanowi 65,3% mieszkańców i utrzymuje się na stabilnym poziomie, z tendencją wzrostu. Prawie co piąty mieszkaniec nie ukończył 18 roku życia. Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku poprodukcyjnym) systematycznie maleje. W 2002 roku wynosił 68,2 natomiast w 2012 roku już tylko 53,1, w ciągu 10 lat nastąpił spadek o 15,1. Wskaźnik ten jest niższy niż średnia dla powiatu, która wyniosła dla 2012 roku 54,4 osoby.

Tabela 4 Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym

Wiek	2007		2008		2009		2010		2011		2012	
Przedprodukcyjny	1861	20,35%	1789	19,40%	1732	18,50%	1737	17,70%	1699	17,10%	1690	16,90%
Produkcyjny	8833	63,40%	8873	64%	8897	64,60%	8938	65,20%	8954	65,50%	8936	65,30%
Poprodukcyjny	2091	16,40%	2115	16,60%	2168	16,90%	2204	17,10%	2247	17,40%	2290	17,70%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

Wykres 6 Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

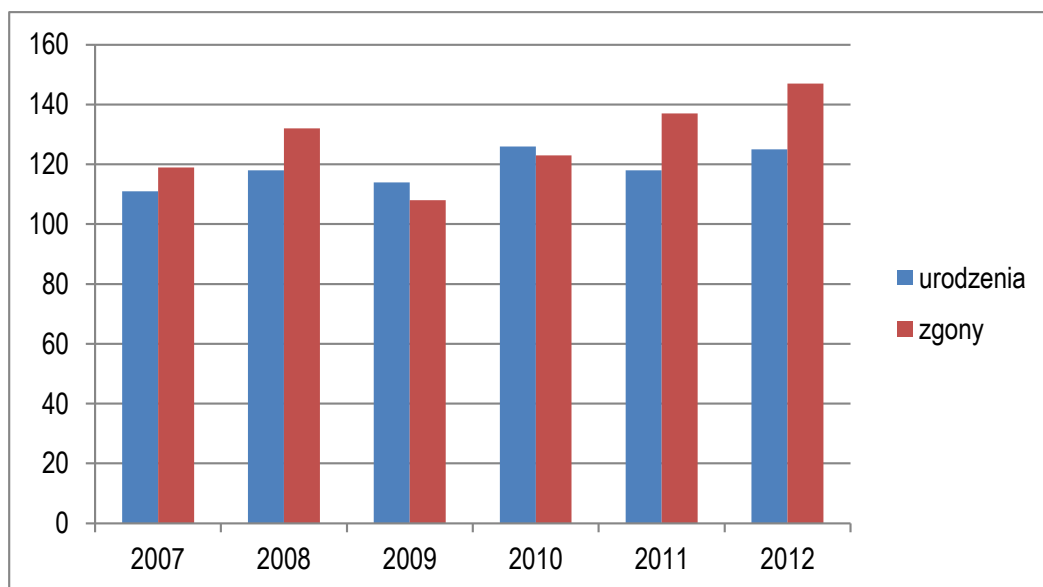
Tendencja przyrostu naturalnego w gminie jest niekorzystna, od roku 2000 tylko dwukrotnie przyrost naturalny był dodatni, najniższy przyrost naturalny był w roku 2004, wyniósł -43 osoby, w latach 2011-2012 utrzymywał się na stałym poziomie ok. -20 osób.

Tabela 5 Urodzenia i zgony w gminie Zagnańsk w latach 2007-2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Urodzenia	111	118	114	126	118	125
Zgony	119	132	108	123	137	147
Przyrost naturalny	-8	-14	6	3	-19	-22

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

Wykres 7 Urodzenia i zgony w gminie Zagnańsk w latach 2007-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

Saldo migracji wewnętrznych w gminie jest dodatnie, w latach 2010-2012 utrzymywało się na stałym poziomie ok. 40 osób. Większość nowo zameldowanych osób przeniosło się z miast, stanowią oni obecnie 82% osób przenoszących się do gminy, jest to prawdopodobnie wynikiem procesu suburbanizacji. Saldo migracji zagranicznych utrzymuje się na poziomie bliskim zeru, bez znacznej tendencji, w roku 2012 wyniosło -2 osoby.

Tabela 6 Migracje wewnętrzne w gminie Zagnańsk w latach 2007-2013

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Zameldowania w ruchu wewnętrznym	194	118	141	137	130	126
Wymeldowania w ruchu wewnętrznym	128	109	108	97	90	83
Saldo migracji wewnętrznych	66	9	33	40	40	43

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

Tabela 7 Migracje zagraniczne w gminie Zagnańsk w latach 2007-2013

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Zameldowania z zagranicy	2	1	3	5	4	0
Wymeldowania za granicę	4	2	2	2	4	2
Saldo migracji zagranicznych	-2	-1	1	3	0	-2

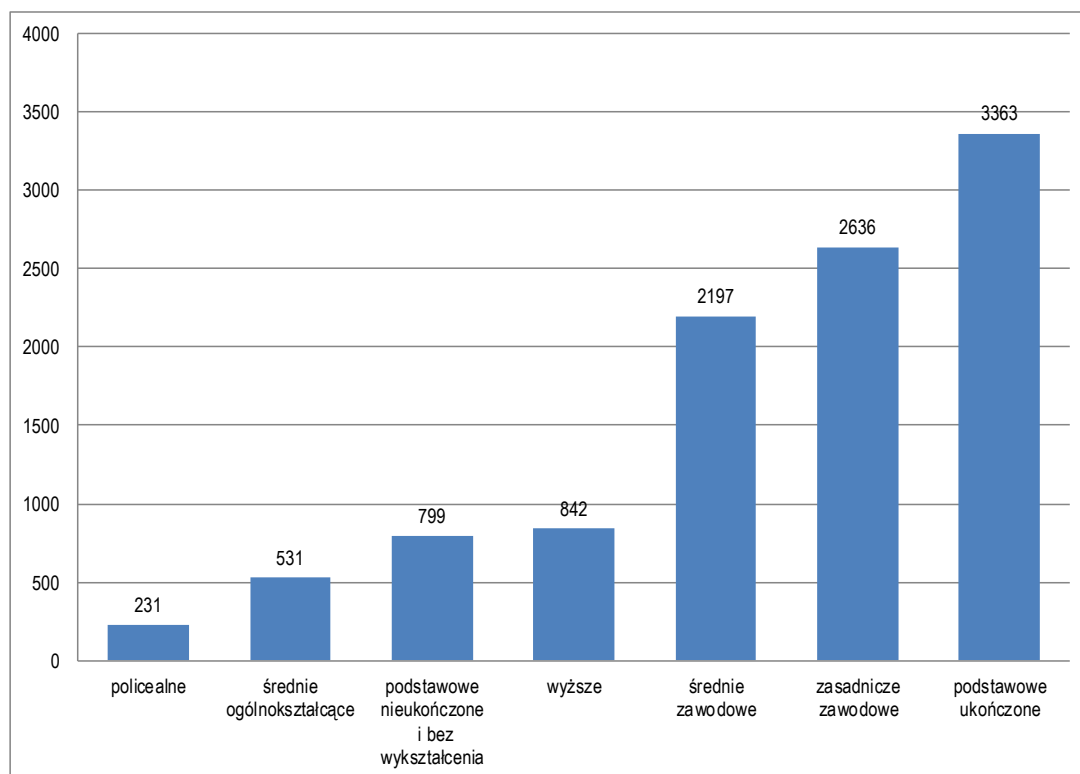
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

Liczba zawartych małżeństw od 2000 do 2007 roku wykazywała tendencję rosnącą, z 60 do 84 w ciągu roku, następnie spadała do 63 w roku 2011. Obecnie znowu wzrosła do 82 małżeństw.

2.2.2. Poziom wykształcenia

Dane dla poziomu wykształcenia mieszkańców gminy Zagnańsk, czyli na poziomie NUTS 5 dostępne są ze Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2002 roku.

Wykres 8 Struktura wykształcenia mieszkańców gminy Zagnańsk w 2002 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

Według danych Powszechnego Spisu Ludności z 2002 roku, 32% ludności miało ukończone wykształcenie podstawowe, 26% wykształcenie średnie (ogólnokształcące i zawodowe), a 25% zasadnicze zawodowe. Wykształcenie wyższe w 2002 roku miało 8% mieszkańców. Względem średniej

dla powiatu kieleckiego gmina wypada dobrze, ponieważ osoby z wykształceniem wyższym w 2002 roku stanowiły jedynie 6%.

2.2.3. Rynek pracy

Liczba pracujących mieszkańców gminy wykazuje tendencje rosnącą, w 2012 roku wyniosła 1307 osób. Wśród pracujących większość stanowią mężczyźni. Zdecydowana większość pracujących, bo 1116 osób w 2012 roku dojeżdżało do pracy poza gminą. Przyjeżdżających do pracy na terenie gminy z innych terenów, było tylko 157 osób. Bezrobocie od 2004 roku, kiedy wynosiło 16,2% spadało aż do roku 2009, kiedy to było na poziomie 8,4%. Od 2010 roku znowu rośnie, a w 2012 wyniosło 10,9%, może być to związane z globalnym kryzysem gospodarczym. Liczba bezrobotnych kobiet względem bezrobotnych mężczyzn od 2009 roku spada, w 2006 roku było 497 bezrobotnych mężczyzn i 426 bezrobotnych kobiet.

2.3. STREFA GOSPODARCZA

2.3.1. Główni pracodawcy

Tradycyjne funkcje obszaru gminy Zagnańsk oparte były na bogatych złożach surowców, jednak obecnie nie mają one istotnej funkcji gospodarczej. Eksploatowane jest tylko jedno złożo – piaskowca triasowego. Dotychczasowa działalność została ograniczona ze względu na ochronę środowiska, jednak pozostały po niej ślady w postaci nieplanowanych wyrobisk surowców. Z surowców obecnie eksploatowany jest piasek na lokalny rynek budownictwa drogowego w okolicach Kołomania, Samsonowa, Umru, Jasiowa i Zachełmia. Są również inne zakłady bazujące na przemyśle surowcowym, takie jak kopalnia kwarcytu i dolomitu - Wiśniówka czy zakłady kamieniarskie – Mardo w Kajetanowie. Obecnie najbardziej rozwiniętą gałęzią przemysłu jest branża drzewna, również z długą tradycją sięgającą okresu międzywojennego. Oparta jest na tartakach (w Samsonowie, Zagnańsku, Tumlinie, Kołomania, Gruszce), produkcji wyrobów drewnianych i opakowań (w Gruszce) oraz zakładach stolarskich (w Gruszce i Tumlinie). Kolejną rozwiniętą branżą jest przemysł spożywczy, który tworzą ubojnia drobiu w Kajetanowie, zakład produkujący wędliny w Lekominie, piekarnie (Zagnańsk, Tumlin, Samsonów). Zwiększający się udział sektora usług w gminie świadczy o zmianie charakteru gminy, która staje się głównie atrakcyjnym miejscem zamieszkania, a w mniejszym stopniu wytwórcą surowców. Pomimo funkcjonowania na obszarze gminy dużych przedsiębiorstw na skalę regionalną głównym pracodawcą w gminie pozostaje sfera budżetowa:

Tabela 8 Główni pracodawcy na obszarze gminy Zagnańsk

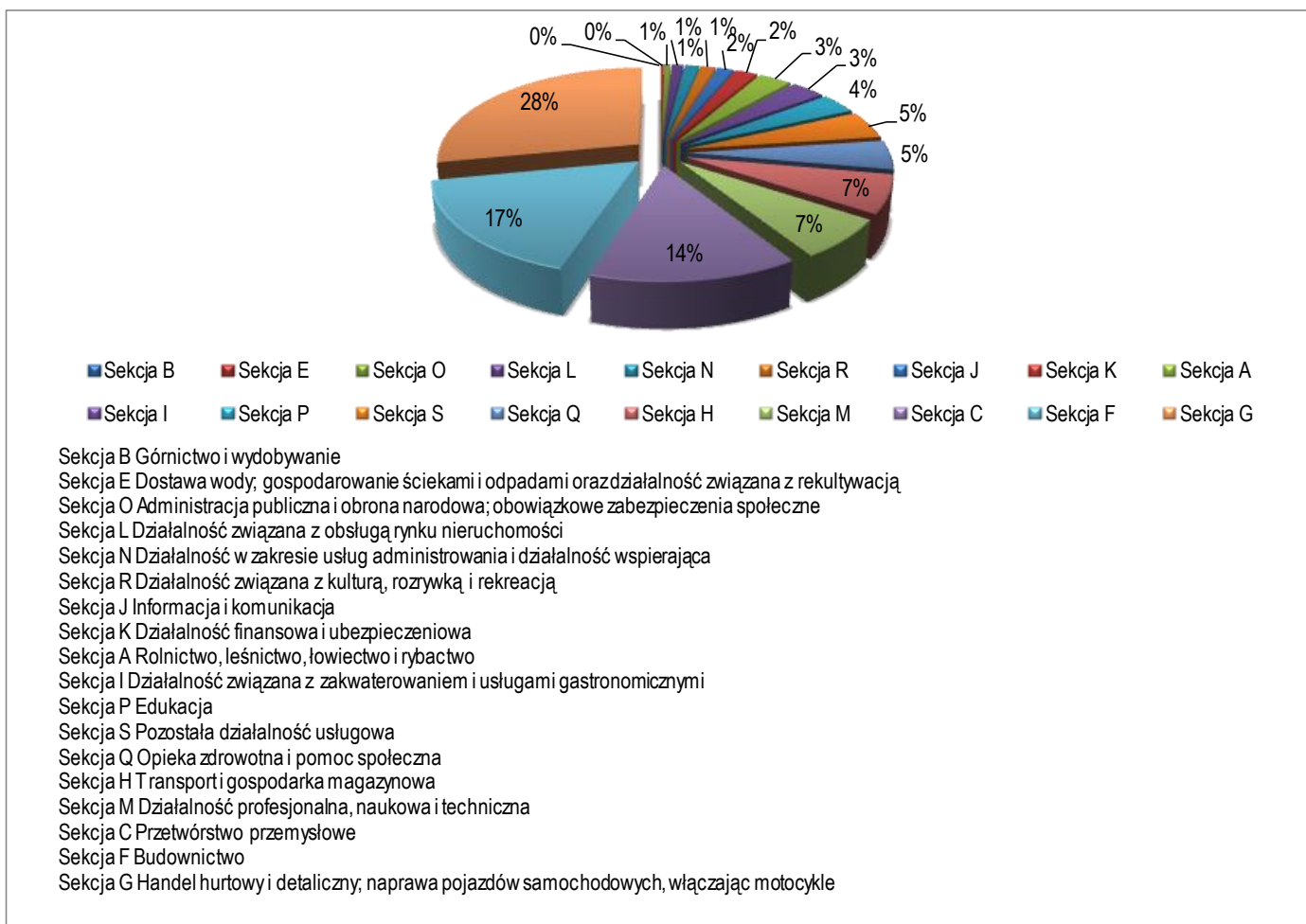
Lp.	nazwa podmiotu	Lokalizacja
1	Urząd Gminy	Zagnańsk
2	Zespół Szkoły Podst. Przedszkola i Gimn.	Kajetanów
3	Szkoła Podstawowa w Chrustach	Chrusty
4	Zespół Szkoły Podst. Przedszkola i Gimn.	Tumlin
5	Zespół Szkoły Podst. Przedszkola i Gimn.	Samsonów
6	Zespół Szkoły Podst. Nr 2, Przedszkola i Gimn.	Zagnańsk
7	Nadleśnictwo Zagnańsk	Zagnańsk

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Zagnańsk,
http://www.zagnansk.pl/asp/pl_start.asp?typ=3&strona=1 [dostęp z 21.01.2014]

2.3.2. Struktura podstawowych branż gospodarki

Poniższy Wykres przedstawia strukturę podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sektory. Dominującymi sektorami w gminie Zagnańsk jest handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych (28%), budownictwo (17%) oraz przetwórstwo przemysłowe (14%). Jest to gmina, w której dominują sektory usług oraz przemysłu, udział działalności rolniczej, leśnej, łowiectwa i rybactwa jest niewielki, ponieważ stanowi 3% w strukturze podmiotów gospodarczych.

Wykres 9 Struktura podmiotów gospodarki narodowej wg PKD w gminie Zagnańsk w 2012 roku

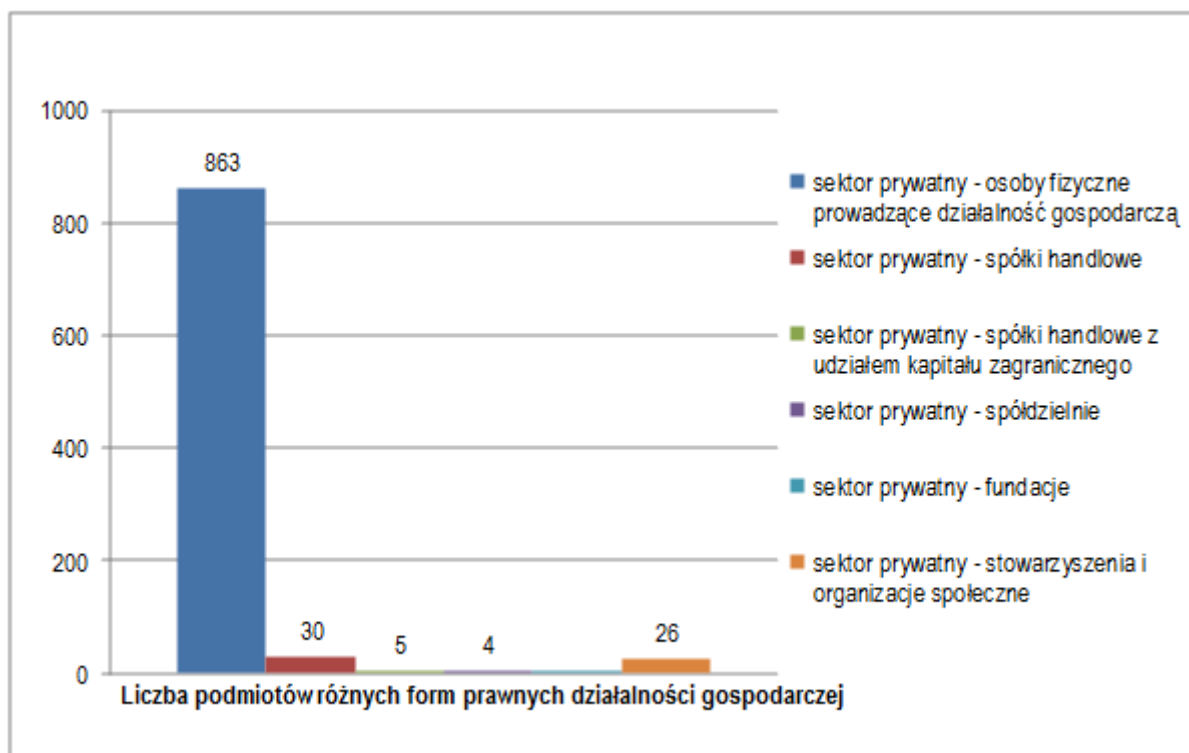

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

2.3.3. Liczba podmiotów gospodarczych i osób zatrudnionych w poszczególnych sektorach

Liczba podmiotów prowadzących działalność gospodarczą zarejestrowanych w rejestrze REGON w 2012 roku wynosiła 1030, liczba ta nie ma jednoznacznej tendencji, zauważalne są wahania. W 2010 podmiotów było 978, rok później nastąpił spadek do 968, a potem wzrost do wcześniej wspomnianej liczby 1030, czyli o 62 podmioty gospodarcze. 97% podmiotów gospodarki narodowej stanowią podmioty sektora prywatnego. Struktura sektora prywatnego w gminie Zagnańsk w 2012 roku została przedstawiona na wykresie:

Wykres 10 Struktura sektora prywatnego w gminie Zagnańsk w 2012 roku

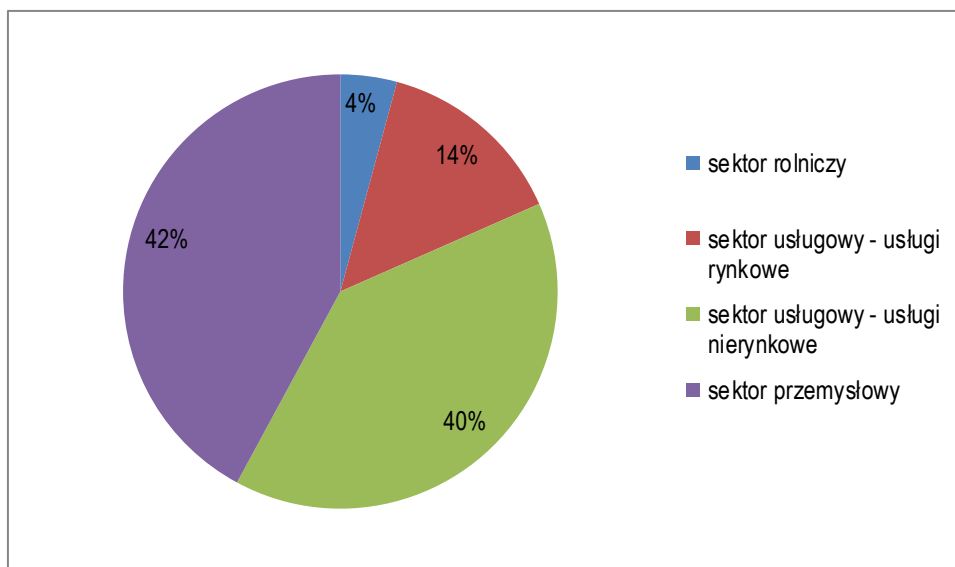
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

Najbardziej reprezentatywną grupą przedsiębiorców, są osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, stanowią one 86% sektora prywatnego. Dwie znacznie mniej liczne grupy, stanowiące ok. 3% badanych podmiotów to spółki handlowe oraz stowarzyszenia i organizacje społeczne. W każdej z grup sektora prywatnego zauważalny jest przyrost liczby podmiotów.

Wskaźnik przedsiębiorczości w 2012 roku w Zagnańsku wyniósł 798 podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców gminy. Gmina wypada dobrze na tle wskaźnika dla powiatu kieleckiego, który wynosi 706 podmiotów na 10 tys. mieszkańców. Natomiast w porównaniu ze średnią dla całego województwa świętokrzyskiego, która wynosi 845 Zagnańsk wypada gorzej, jednak wpływ na to ma uwzględnienie w statystykach ośrodka centralnego jakim są Kielce.

Wykres 11 przedstawia strukturę zatrudnienia w gminie Zagnańsk. Najwięcej osób zatrudnionych jest w sektorze usług rynkowych i nierynkowych łącznie jest to 54% osób, następnie w przemyśle 42% osób. Tylko 4% osób pracuje w rolnictwie, co świadczy o zmianie charakteru tych obszarów wiejskich.

Wykres 11 Struktura zatrudnienia ludności w poszczególnych sektorach w gminie Zagnańsk w 2012 roku

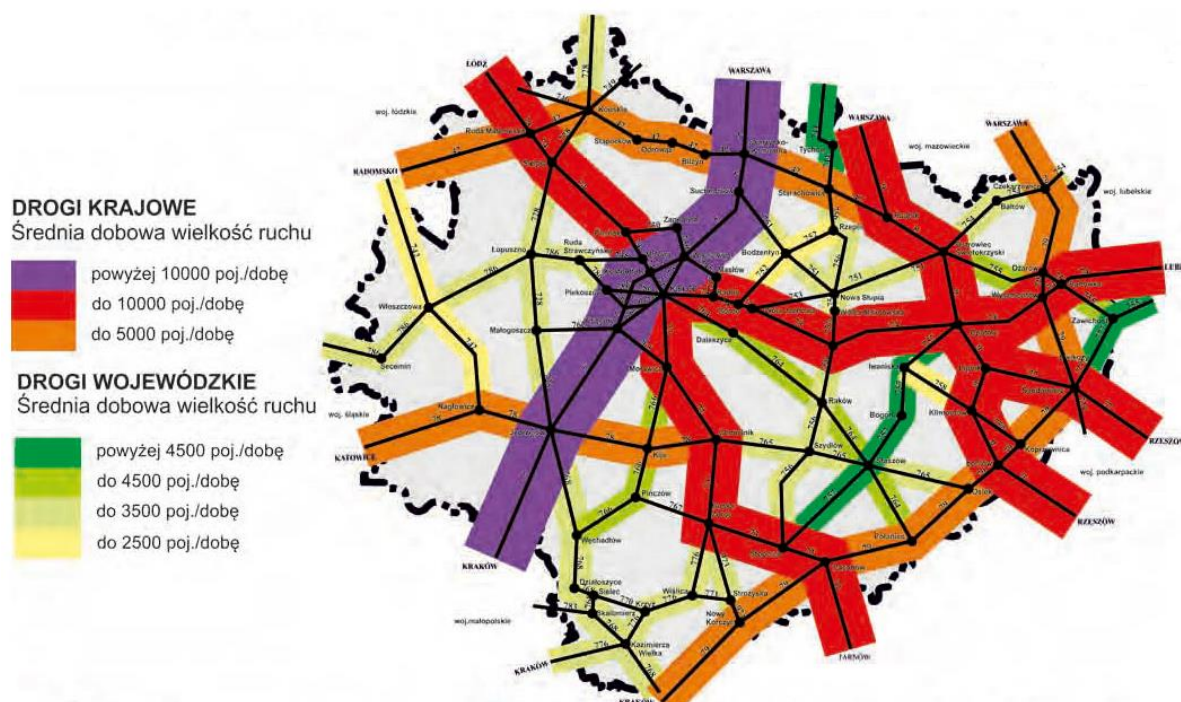
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

2.4. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

2.4.1. Transportowa

Łączna długość dróg przebiegających przez gminę wynosi blisko 112 km. Z tego, drogi gminne mają długość 21,09 km. Długość dróg powiatowych, należących do powiatu kieleckiego wynosi 72,75 km. Długość dróg wojewódzkich wynosi 12 km. Przez teren gminy przebiega odcinek trasy ekspresowej S-7. Jest to droga krajowa, która zgodnie z projektem połączy Gdańsk z Rabką Zdrój, będzie biegła przez następujące miasta: Gdańsk, Elbląg, Warszawę, Radom, Kielce, Kraków, Rabkę Zdrój. W pobliżu gminy znajduje się droga krajowa nr 74, łącząca Sulejów koło Piotrkowa Trybunalskiego, Kielce, Zamość z Zosinem, w którym znajduje się przejście graniczne z Ukrainą. Zagnańsk połączony jest z Kielcami drogą powiatową nr 0296 T. Drogi krajowe przebiegające przez gminę charakteryzują się wysokim poziomem średniej dobowej wielkości ruchu powyżej 10 tys. pojazdów na dobę.

Mapa 4 Uśredniona wielkość ruchu dobowego w ciągach dróg krajowych i wybranych dróg wojewódzkich województwa świętokrzyskiego w 2005 roku

Źródło: Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa świętokrzyskiego, Kielce 2011, na podstawie Generalnego Pomiaru Ruchu w 2005 roku, str. 72

Przez gminę Zagnańsk przebiega dwutorowa, zelektryfikowana linia kolejowa, łącząca Śląsk z Kielcami, Radomiem, Warszawą, Dęblinem i Lublinem. Jest to jedna z głównych linii komunikacyjnych w krajowym systemie transportu kolejowego. Stacja kolejowa w Zagnańsku obsługuje regionalny ruch pasażerski.

Gmina Zagnańsk oddalona jest o 14,8 km, czyli 20 min. drogi od lotniska cywilno-sportowego Kielce-Masłów. Najbliższe lotnisko o regularnym międzynarodowym ruchu pasażerskim jest w Balicach pod Krakowem i w Lublinie, w odległości o 2 godz. podróży od gminy.

Gmina wyposażona jest w infrastrukturę transportową nastawioną na turystów. Mobilne ścieżki pieszo-rowerowe łączą szczególne miejsca na terenie gminy mają swój początek lub koniec w gminie, ewentualnie jedynie przez nią przebiegają: Niebieski Zagnańsk – Bartków – Samsonów – Tumlin, Żółty Szlak Zagnańsk – Bukowa Góra, Szlak Zielony Janaszów – Jasiów – Dąb „Kapitan” – Polana Rosochy – rezerwat Świnia Góra – Piekło Dalejowskie – Wojtyniów – Bliżyn, Z Tumlina do Bobrzy (nie przypisano koloru), Zielony Szlak Tumlin – Góra Klonówka – Kamień – Przełom Lubrzanki – Święta Katarzyna:

- Zielony – od Zagnańska do Bliżyn, długość 26 km, czas przebycia 6 godz., jedna z atrakcji Dąb „Bartek”
- Czerwony – od Kuźniaków do Gołoszyc, najdłuższy znakowany szlak turystyczny Gór Świętokrzyskich (94,5 km), nagrodzony nagrodą Edmunda Massalskiego
- Żółty – od Barcza do Bukowej Góry, prowadzi północnym zboczem góry Barcza

- Żółty – „W dolinie Krasnej”, od Serbinowa do Wąsacza Koneckiego, długość 28 km¹⁵

Na terenie gminy Zagnańsk wyznaczone zostały dwa rowerowe szlaki turystyczne, wyposażone w miejsca postojowe oraz punkty widokowe:

- Niebieski – w formie pętli o długości 14 km, zaczyna i kończy się w Zagnańsku
- Czerwony – w formie pętli o długości 12 km, zaczyna i kończy się w Zagnańsku, jedna z atrakcji turystycznych gminy to dąb „Bartek”¹⁶

2.4.2. Dostęp do Internetu

W 2011 roku dostępem do Internetu dysponowało w skali kraju 52% gospodarstw domowych na wsi, zaś w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców 73%¹⁷. Widać jednak zróżnicowanie w zakresie dostępu do Internetu w poszczególnych województwach. Na podstawie danych Diagnozy Społecznej 2011, w 2011 roku najwięcej gospodarstw z dostępem do Internetu znajdowało się w województwach małopolskim i wielkopolskim. Najuboższe pod tym względem było województwo świętokrzyskie. Według danych UKE stopień nasycenia usługami dostępu do Internetu w gminie Zagnańsk wynosi zaledwie 4,22%. Istnieje więc potrzeba kontynuacji działań na rzecz informatyzacji gminy.

W 2012 roku gmina przystąpiła do realizacji projektu „Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu mieszkańców gminy Zagnańsk” w ramach działania 8.3 PO IG. W ramach projektu planowane jest udostępnienie usług dostępu do Internetu 35 gospodarstwom domowym, wyposażenie 5 stanowisk w ramach LPSI oraz przeszkolenie 100 osób w celu nabycia umiejętności sprawnego posługiwania się Internetem. Zaplanowane działania przyczynią się do znacznego wzrostu zapotrzebowania na korzystanie z Internetu, co pozytywnie wpłynie na rozwój rynku usług cyfrowych w gminie. Projekt realizowany będzie do 2015 roku.

2.4.3. Sieć wodno-kanalizacyjna

Stan zwodociągowania gminy jest bardzo dobry, w 2011 roku z sieci wodociągowej korzystało 11 749 osób, co stanowi to 91,1% ludności gminy. Gmina wypada bardzo dobrze względem całego województwa, w którym w 2011 roku średnia dostępu do sieci wodociągowej ludności wyniosła 84,3%, a dla terenów wiejskich to 75,5%. W gminie są cztery wodociągi: „Zagnańsk”, „Kołomań”, „Szałas” i „Kajetanów”¹⁸, a łączna długość czynnej sieci rozdzielczej to 138,2 km. Zauważalna jest tendencja rosnąca w pokryciu gminy urządzeniami sieciowymi, przyrost coroczny jest niewielki ok. 2 km na rok. Stan techniczny urządzeń jest bardzo dobry, ponieważ powstał niedawno. Ponadto woda pochodzi z źródeł głębinowych, dlatego jest dobrej jakości¹⁹.

Stan wyposażenia gminy w sieć kanalizacji jest dużo gorszy, w 2011 roku korzystało z niej zaledwie 3 788 osób, co stanowi 29,4% ludności gminy. Względem średniej dla terenów wiejskich w

¹⁵ Szlaki turystyczne piesze i rowerowe, Gminny Portal Internetowy Zagnańsk:

http://zagnansk.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=63&strona=1&prywatnosc=tak, [dostęp: 19.10.2013]

¹⁶ Turystyczne szlaki rowerowe w gminie Zagnańsk, Gminny Portal Internetowy Zagnańsk:

http://zagnansk.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=64&strona=1, [dostęp: 19.10.2013]

¹⁷ Raport Diagnoza Społeczna 2011, Warunki i jakość życia Polaków 2011, red. J. Czapiński, T. Panek, str. 303

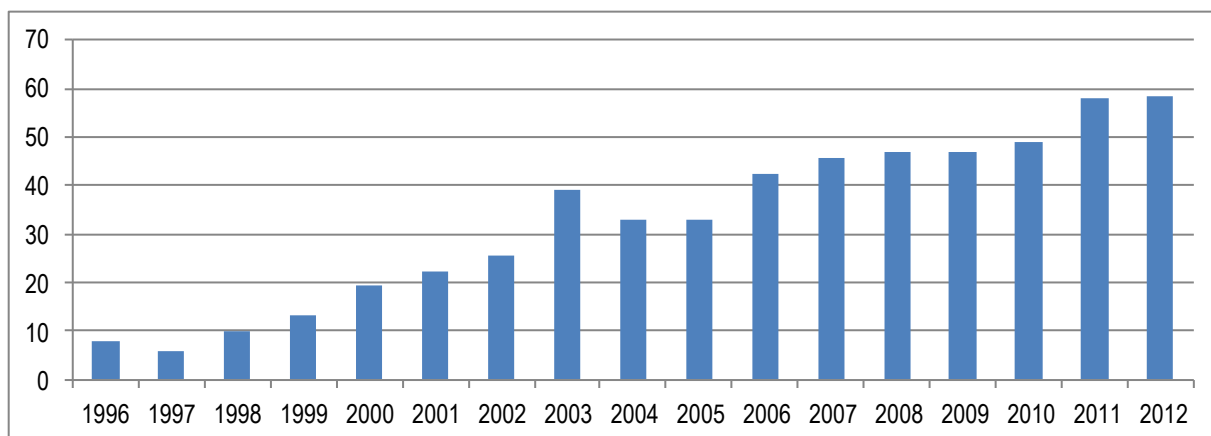
¹⁸ Lokalny Program Rewitalizacji miejscowości Zagnańsk na lata 2009-2012 (2009), Kielce-Zagnańsk

¹⁹ Program ochrony środowiska dla gminy Zagnańsk na lata 2014-2017 z perspektywą do 2021 roku - projekt (2013), Ostrowiec Świętokrzyski

województwie gmina nie wypada najgorzej, dostęp do sieci kanalizacyjnej w 2011 roku na terenach wiejskich miało zaledwie 22%. Średni dostęp ludności w całym województwie świętokrzyskim w 2011 roku wyniósł 50%. Na terenie gminy znajdują się dwie aglomeracje kanalizacyjne z oczyszczalniami w Bartkowie, obsługująca Zagnańsk oraz w Barczy obsługująca Barczę²⁰. Ścieki 42% mieszkańców trafiają do oczyszczalni. Wykres przedstawia zmiany w długości sieci kanalizacyjnej, zauważalna jest tendencja rosnąca, w ciągu 18 lat wybudowano ok. 50 km sieci.

Gmina realizuje priorytetowy programu dofinansowywania podłączeń budynków do zbiorczego systemu kanalizacyjnego „Kompleksowa Ochrona Wód Podziemnych Aglomeracji Kieleckiej”. Program współfinansowany jest z Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007 – 2013. Umowa na wykonanie kanalizacji sanitarnej w gminie Zagnańsk została zawarta w 2013 roku. Do końca 2014 roku planowana jest realizacja w gminie dodatkowych 29 kilometrów kanalizacji sanitarnej. Program składa się z 2-ch etapów: I etap - w 2013 roku podpisano 687 umów i rusza budowa kanalizacji w miejscowościach: Chrusty, Samsonów-Ciągłe, Siodła, Zachelmie, Goleniawy, Jaworze, Kaniów, Ściegna, Samsonów-Dudków, Samsonów, Komorniki, Samsonów-Piechotne; II etap - planowane podpisanie około 680 umów i budowa kanalizacji sanitarnej w nst. miejscowościach: Kołomań, Umer, Tumlin-Dąbrówka, Tumlin-Zacisze, Tumlin-Węgle, Tumlin-Osowa, Belno.

Wykres 12 Zmiany długości sieci kanalizacyjnej (km) w gminie Zagnańsk od 1996 do 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

2.4.4. Gospodarka odpadami

Gmina Zagnańsk została zakwalifikowana do 4 regionu gospodarowania odpadami zgodnie z Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Świętokrzyskiego. Do odpadów komunalnych zaliczono: odpady komunalne, odpady opakowaniowe, komunalne osady ściekowe, odpady ulegające biodegradacji, odpady niebezpieczne wytworzone w sektorze komunalnym. Na terenie gminy brak jest składowisk odpadów, gmina obsługiwana jest przez Składowisko Odpadów Komunalnych Promnik w Gminie Strawczyn, zarządzanego przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami Komunalnymi w Kielcach. Zgodnie z art. 3b ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2012 r. poz. 391 z późn. zm.) gminy są zobowiązane osiągnąć do dnia 31 grudnia 2020 r. poziom recyklingu,

²⁰ Program ochrony środowiska dla gminy Zagnańsk na lata 2014-2017 z perspektywą do 2021 roku - projekt (2013), Ostrowiec Świętokrzyski

przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych w wysokości co najmniej 70% wagowo do 2020 r. Zasadna będzie zatem kontynuacja działań na rzecz organizacji selektywnej zbiórki odpadów obejmujących frakcje: papieru, metalu, tworzyw sztucznych, szkła, opakowań wielomateriałowych, bioodpadów i odpadów budowlanych oraz zwiększenie odzysku tych odpadów.

W 2011 roku jedynie 77% budynków mieszkalnych objętych było zbieraniem odpadów z gospodarstw domowych. Generowało to powstawanie dzikich wysypisk odpadów, których w 2011 roku zlikwidowano 17. Od początku 2013 roku zmieniono system odbioru odpadów, jest on obecnie kontrolowany przez Urząd Gminy. Właściciele nieruchomości mają prowadzić selektywną zbiórkę odpadów, które są odbierane przez Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych FART-BIS Sp. z o.o.²¹.

2.4.5. Sieć energetyczna i zaopatrzenie w paliwa gazowe

Zaopatrzenie terenu Gminy Zagnańsk w energię elektryczną odbywa się z krajowego systemu elektroenergetycznego. Gmina leży w zasięgu działania Spółki Polskie Sieci Elektroenergetyczne – Wschód S.A. Operatorem systemu dystrybucyjnego działającym w zasięgu terytorialnym Gminy Zagnańsk jest PGE Dystrybucja S.A. Oddział Skarżysko- Kamienna, wchodząca w skład Grupy Energetycznej – PGE Polska Grupa Energetyczna S.A. Obszar Gminy Zagnańsk zasilany jest z dwóch GPZ-tów położonych na terenie Rejonu Energetycznego Kielce oraz Rejonu Energetycznego Skarżysko- GPZ Kielce Piaski oraz GPZ Występa. Zapotrzebowanie na energię zaspokajane jest za pośrednictwem krajowego systemu energetycznego (linia 110 kV). Istniejąca sieć elektroenergetyczna pokrywa w 100% potrzeby zasilania w energię elektryczną wszystkich odbiorców zlokalizowanych na terenie gminy. Układ zasilania spełnia swoje zadania i zaspokaja obecnie potrzeby mieszkańców²².

Zgodnie z zapisami *Projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe*²³ zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu w gronie gospodarstw domowych Gminy Zagnańsk w latach 2007 - 2011, przyjmuje zużycie na 1 mieszkańca od 550-600 kWh rocznie. W najbliższym okresie należy spodziewać się dalszego wzrostu poboru energii elektrycznej, co jest podyktowane m.in. wzrostem liczby mieszkańców, czyli wzrostem liczby odbiorników energii elektrycznej oraz nieznacznym, ale systematycznym przyrostem liczby odbiorców, szczególnie w grupie gospodarstw domowych.

Gmina Zagnańsk zgazyfikowana jest w 90%. Najslabiej zgazyfikowane są obszary przylegające do Gminy Łączna. Istniejący system gazowniczy na terenie Gminy Zagnańsk zapewnia w 100% obecne zapotrzebowanie na paliwo gazowe istniejących odbiorców. System gazowniczy zasilający teren Gminy Zagnańsk składa się z infrastruktury gazowej wysokiego ciśnienia, stacji redukcyjno-pomiarowej gazu I-go stopnia, stacji pomiarowych średniego ciśnienia oraz przyłączy i sieci gazowych średniego ciśnienia. Gmina Zagnańsk zasilana jest z gazociągu wysokiego ciśnienia DN 250 relacji Parszów- Kielce poprzez stację redukcyjno-pomiarową I-go stopnia Q 4000 zlokalizowaną w miejscowości Kajetanów²⁴. Odbiorcy gazu z terenu Gminy Zagnańsk zasilani są z sieci gazowej średniego ciśnienia. W 2011 roku z sieci gazowej korzystało 5 687 osób, co stanowi 44,1% ludności. Względem średniej dla województwa, która wyniosła w 2011 roku 36,5% oraz dla terenów wiejskich, gdzie wyniosła 10% Zagnańsk wypada dobrze.

²¹ Program ochrony środowiska dla gminy Zagnańsk na lata 2014-2017 z perspektywą do 2021 roku - projekt (2013), Ostrowiec Świętokrzyski

²² Zagnańsk zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (2004), Kraków

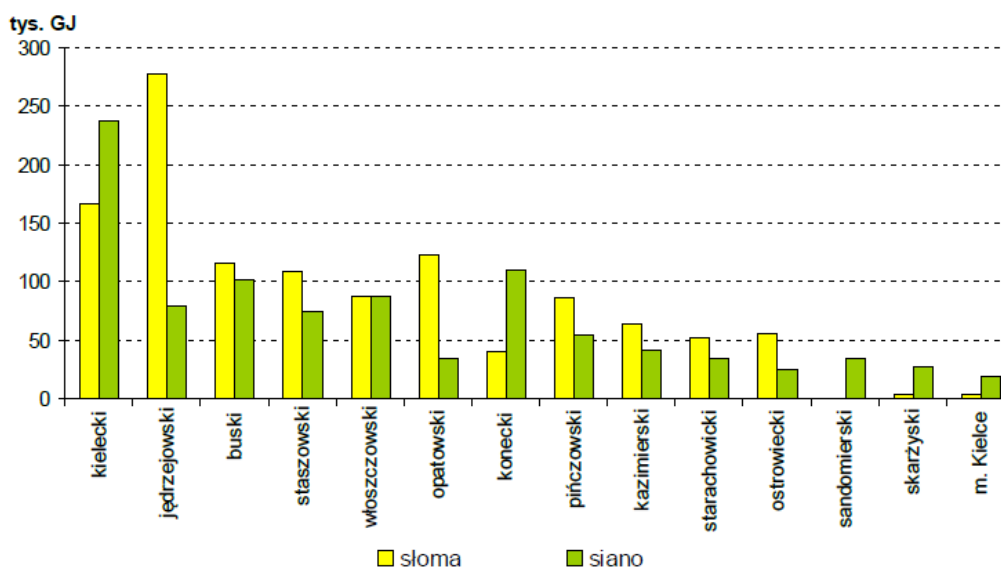
²³ Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, PPHU BaSz (2013), Końskie, projekt

²⁴ Ibidem

Długość sieci gazowej to 3956955 m i podobnie jak w poprzednich urządzeniach sieciowych zauważalna jest tendencja wzrostu jej długości. Istniejący na terenie Gminy Zagnańsk system gazowniczy posiada rezerwy przepustowości stwarzające możliwość rozbudowy systemu sieci rozdzielczej oraz podłączenia nowych odbiorców do już istniejących gazociągów dystrybucyjnych.

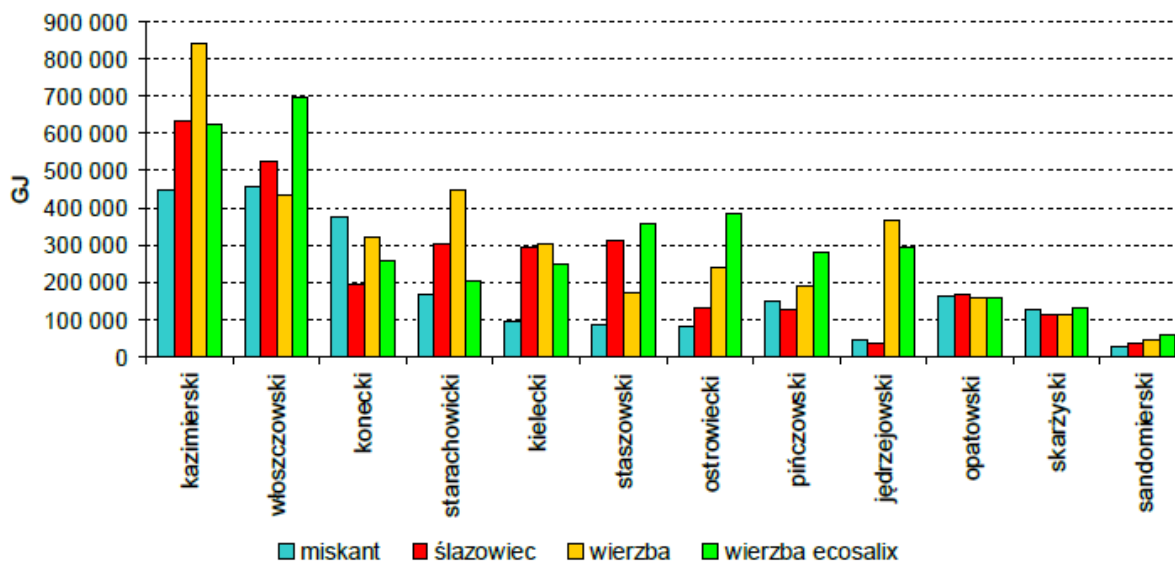
Część gospodarstw z terenu gminy pozyskuje energię ciepłą z lokalnych kotłowni węglowych i indywidualnych palenisk domowych, opalanych węglem niskiej jakości lub czasami odpadami. Generuje to dodatkowe zanieczyszczenie powietrza oprócz tego pochodzącego z pobliskiej aglomeracji. Eliminacja tego źródła zanieczyszczenia jest bardzo ważna ze względu na cenne obszary przyrodnicze. Pomocą w realizacji zadania polegającego na zwiększeniu efektywności energetycznej może być wykorzystanie potencjału OZE. W analizach potencjału odnawialnych źródeł energii w województwie świętokrzyskim wskazuje się istotny potencjał powiatu kieleckiego w wykorzystaniu potencjału technicznego słomy i siana oraz upraw roślin wieloletnich. Uzasadniony będzie zatem rozwój bazy surowcowej biomasy stałej na potrzeby istniejących w pobliżu elektrowni.

Wykres 13 Średnioroczny potencjał techniczny słomy oraz siana do energetycznego wykorzystania w układzie powiatowym województwa świętokrzyskiego

Źródło: Opracowanie Case-Doradcy Sp. z o.o. Potencjał odnawialnych źródeł energii w Regionie i możliwości ich wykorzystania, prezentacja marzec 2013 rok

Wykres 14 Średnioroczny potencjał techniczny roślin wieloletnich do energetycznego wykorzystania w układzie powiatowym województwa świętokrzyskiego

Źródło: Opracowanie Case-Doradcy Sp. z o.o. Potencjał odnawialnych źródeł energii w Regionie i możliwości ich wykorzystania, prezentacja marzec 2013 rok

Ze względu na specyfikę gminy związaną z objęciem znaczącego terenu różnymi formami ochrony oraz mając na względzie stosunkowo dobre warunki słoneczne oraz promujące te rozwiązania system wsparcia finansowego rekomendować można rozwój systemów fotowoltaiki, zarówno jako rozwiązań na użytek indywidualny oraz komercyjny (farmy fotowoltaiczne).

2.5. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

2.5.1. Edukacja

W gminie Zagnańsk w 2013 roku znajdowało się 4 przedszkola, 6 szkół podstawowych, 4 szkoły gimnazjalne oraz 1 szkoła zawodowa. W szkołach podstawowych w 2012 roku uczyło się łącznie 635 uczniów, jest to niewielka liczba uczniów względem liczby szkół. W 2011 roku zlikwidowane zostały 2 szkoły podstawowe. W 2012 roku zatrudnionych w szkołach podstawowych było 57 nauczycieli, jest to o 10 mniej niż w 2011 roku. Wskaźnik komputeryzacji w szkołach podstawowych w 2012 roku wyniósł 83%, tj. udział procentowy szkół wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu przeznaczonych do użytku uczniów. Wskaźnik ten dla całego województwa wynosi 95%, dlatego gmina nie wypada najlepiej.

Tabela 9 Szkoły podstawowe w gminie Zagnańsk, według danych za 2013 rok

Lp.	Wyszczególnienie	Adres	Liczba oddziałów	Liczba uczniów	Uwagi
1.	Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Stanisława Staszica w Zagnańsku	Zagnańsk, ul. Turystyczna 59	12	211 (+2 ZRW)	W Zespole SP Nr 2, Przedszkola i Gimnazjum w Zagnańsku

Strategia Rozwoju Gminy Zagnańsk na lata 2014 – 2024

2.	Szkoła Podstawowa im. Janusza Korczaka w Tumlinie	Tumlin-Węgle ul. Grodowa 2	7	149	W Zespole SP, Przedszkola i Gimnazjum w Tumlinie
3.	Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Samsonowie	Samsonów 24	6	115	W Zespole SP, Przedszkola i Gimnazjum im. Jana Pawła II w Samsonowie
4.	Publiczna Szkoła Podstawowa im. Armii Krajowej w Kajetanowie	Zabłocie 1	6	75	Zespole SP i Gimnazjum w Kajetanowie
5.	Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Nauczycieli Tajnego Nauczania w Zagnańsku	Chrusty 60	5	45	-
6.	Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Szalasiu	Szałas 1a	1	5	Organ prowadzący: Stowarzyszenie „Szałas 2012”
Razem			37	600 (+2 ZRW)	

Źródło: dane Urzędu Gminy Zagnańsk

W szkołach gimnazjalnych w 2012 roku uczyło się łącznie 390 uczniów. W 2012 roku zatrudnionych w gimnazjach było ok. 40 nauczycieli. Wskaźnik komputeryzacji w gimnazjach wypada znacznie gorzej, w 2011 roku wynosił 75%, a w 2012 roku już tylko 50%, gdzie średnia dla województwa to 84%.

Tabela 10 Gimnazja w gminie Zagnańsk

Lp.	Wyszczególnienie	Adres	Liczba oddziałów	Liczba uczniów	Uwagi
1.	Publiczne Gimnazjum im. Stanisława Staszica w Zagnańsku	Zagnańsk, ul. Turystyczna 59	7	167 (+1 ZRW)	W Zespole SP Nr 2, Przedszkola i Gimnazjum w Zagnańsku
2.	Publiczne Gimnazjum im. Janusza Korczaka w Tumlinie	Tumlin-Węgle ul. Grodowa 2	6	101	W Zespole SP, Przedszkola i Gimnazjum w Tumlinie
3.	Publiczne Gimnazjum im. Jana Pawła II w Samsonowie	Samsonów 24	4	74	W Zespole SP, Przedszkola i Gimnazjum im. Jana Pawła II w Samsonowie
4.	Publiczne Gimnazjum im. Armii Krajowej w Kajetanowie	Zabłocie 1	3	37 (+1 ZRW)	W Zespole SP i Gimnazjum w Kajetanowie
Razem			20	379	

(+2 ZRW)

Źródło: dane Urzędu Gminy Zagnańsk

Zasób oddziałów przedszkolnych w gminie zaspokaja jej potrzeby. W 2012 roku w przedszkolach było 295 miejsc, a dzieci uczęszczających do nich 276.

Tabela 11 Przedszkola, oddziały przedszkolne w SP oraz punkty przedszkolne w gminie Zagnańsk, według danych za 2013 rok

Lp.	Wyszczególnienie	Adres	Liczba oddziałów	Liczba dzieci	Uwagi
1.	Publiczne Przedszkole im. Stanisława Staszica w Zagnańsku	Zagnańsk, ul. Turystyczna 59	5	110	W Zespole SP Nr 2, Przedszkola i Gimnazjum w Zagnańsku
2.	Publiczne Przedszkole im. Janusza Korczaka w Tumlinie	Tumlin-Węgle ul. Grodowa 2	4	97	W Zespole SP, Przedszkola i Gimnazjum w Tumlinie
3.	Publiczne Przedszkole im. Jana Pawła II w Samsonowie	Samsonów 24	3	69	W Zespole SP, Przedszkola i Gimnazjum im. Jana Pawła II w Samsonowie
4.	Oddział przedszkolny w SP im. Armii Krajowej w Kajetanowie	Zabłocie 1	1	21	W Zespole SP i Gimnazjum w Kajetanowie
5.	Oddziały przedszkolne SP Nr 1 w Zagnańsku	Chrusty 60	2	46	
6.	Niepubliczne Przedszkole Caritas w Kajetanowie	Kajetanów 126b	1	23	Organ prowadzący: Caritas Diecezji Kieleckiej
7.	Niepubliczne Przedszkole w Szalasiu	Szalas 1a	1	19	Organ prowadzący: Stowarzyszenie „Szalas 2012”
8.	Niepubliczne Przedszkole „W Krainie Tetrapoda”	Zachelmie 1	2	27	Organ prowadzący: Stowarzyszenie „W Krainie Tetrapoda”
Razem			19	412	

Źródło: dane Urzędu Gminy Zagnańsk

Jedyną szkołą ponadgimnazjalną w gminie jest Zespół Szkół Leśnych w Zagnańsku, w którym w 2012 roku uczyło się 113 osób. Szkoła jest jedną z 10 szkół leśnych prowadzonych przez Ministra Środowiska. Szkoła posiada internat, boisko, kort tenisowy oraz dostęp do Internetu. Współpracuje ze

szkołami ze Słowacji, Niemiec i Szwecji²⁵. W 2012 roku do egzaminu maturalnego przystąpiło 40 osób, a zdało go 27. Wskaźnik komputeryzacji dla tej szkoły to 100%.

Tabela 12 Szkoły ponadgimnazjalne w gminie Zagnańsk, według danych za 2013 rok

Lp.	Wyszczególnienie	Adres	Liczba oddziałów	Liczba uczniów	Uwagi
1.	Technikum Leśne w Zagnańsku	Zagnańsk, ul. Spacerowa 4	-	113	Organ prowadzący: Minister Środowiska

Źródło: dane Urzędu Gminy Zagnańsk

Pobliskość Kielc daje uczniom możliwość skorzystania z oferty edukacyjnej miasta, zwłaszcza w zakresie edukacji ponadgimnazjalnej i policealnej. W Kielcach funkcjonuje 16 liceów ogólnokształcących oraz 7 szkół policealnych. Kielce oferują możliwość kształcenia w 15 szkołach wyższych, w tym na Politechnice Świętokrzyskiej (21 miejsce wśród uczelni technicznych w Polsce wg. rankingu *Webometrics Ranking of World Universities*)²⁶ oraz Uniwersytecie Jana Kochanowskiego (74 miejsce w rankingu najlepszych uczelni akademickich w Polsce wg. *Perspektyw*)²⁷.

2.5.2. Sport

W gminie działają instytucje promujące aktywny wypoczynek sportowy 4 kluby sportowe, których członkami jest 185 osób, funkcjonują 3 sekcje sportowe, a zajęcia prowadzone są przez 3 trenerów i 2 instruktorów sportowych. Poniżej lista klubów sportowych działających w gminie:

Tabela 13 Lista klubów sportowych działających w gminie Zagnańsk

Lp.	Nazwa klubu sportowego i barwy	Rok założenia	Barwy klubowe	Infrastruktura	Sekcje sportowe
1.	Ludowy Klub Sportowy „Lubrzanka” Kajetanów	1999	żółto-niebieskie	Stadion: Kajetanów, poj. 500 miejsc (siedzących 200), boisko 104x57	Piłka nożna
2.	Ludowy Klub Sportowy „Leśnik” Zagnańsk	1946	zielono-żółte	Stadion: ul. Turystyczna 59a, poj. 500 miejsc (siedzących 100), boisko 95x58	Siatkówka, tenis stołowy
3.	Klub Sportowy „Samson” Samsonów	1953	żółto-niebieskie	Stadion: Samsonów, poj. 300 miejsc (siedzących 200),	Piłka nożna

²⁵ Zespół Szkół Leśnych w Zagnańsku – informacje „w pigułce”: <http://zsl-zagnansk.pl/kategoria/zsl-w-pigulce/>, [dostęp: 24.10.2013]

²⁶ Ranking web of universities: <http://www.webometrics.info/en/Europe/Poland>, [dostęp: 24.10.2013]

²⁷ 90 najlepszych uczelni akademickich w Polsce:

http://www.perspektywy.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=1434&Itemid=480, [dostęp: 24.10.2013]

				boisko 101x62	
4.	Ludowy Klub Sportowy „Skała” Tumlin	1950	żółto-zielono- czerwone	Stadion: Tumlin Osowa 1a, poj. 300 miejsc, boisko 96x50	Piłka nożna

Źródło: Serwis internetowy gminy <http://www.zagnansk.pl>

Od 2004 roku działa Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Zagnańsku, który jest administratorem hali sportowej wyposażonej w płytę boiska, udostępnianą poza godzinami szkolnymi dla ogółu mieszkańców, siłownię, salkę fitness oraz salę tenisa stołowego. Z hali mogą bezpłatnie korzystać kluby i związki sportowe z siedzibą na terenie gminy²⁸. W hali sportowej organizowane są też zajęcia dla dzieci i młodzieży z piłki nożnej, badmintonu, karate. Dla osób dorosłych zajęcia: aerobik, step, płaski brzuch, zdrowy kręgosłup, stretching, muai thai. Bezpośrednio przy hali funkcjonuje kort tenisowy ze sztuczną nawierzchnią oraz boisko MINI Orlik do gry w piłkę nożną. GOKSiR Zagnańsk jest corocznie organizatorem kilkudziesięciu różnych wydarzeń, inicjatyw, rozgrywek, spotkań tematycznych itp. (w roku 2013 ponad 60). Do najważniejszych imprez cyklicznych, ożywiających i animujące życie kulturalne mieszkańców gminy należy zaliczyć:

- „WOŚP” i Zagnańska Liga Futsalu”
- Konkurs fotograficzny „Cztery pory roku”
- „Dzień Aktywnej Kobiety”
- „Zagnańska Liga Piłki Siatkowej”
- „Mistrzostwa Polski Pracowników Służb Mundurowych w Badmintonie”
- „Ogólnopolski Turniej o Puchar Dębu Bartka”
- „Halowe Mistrzostwa Pracowników Samorządowych i Radnych”
- Krajowe Mistrzostwa IDO w Tańcach Par
- „Międzynarodowy Tydzień Sportu dla Wszystkich”
- „Zagnańska Akademia Sportowa”

2.5.3. Kultura

Na terenie gminy funkcjonuje świetlica w miejscowości Jaworze. W świetlicy odbywają się zajęcia muzyczne, informatyczne, kreatywne, sportowe, kosmetyczne, z autoprezentacji oraz z języka angielskiego. Swoją działalność prowadzą tu: Klub Seniora, Chór Con Passione oraz Zespół Ludowy „Jaworzanki”. W Domu Kultury mają miejsce tematyczne imprezy kulturowe, takie jak np. wystawa obrazów Małgorzaty Salwy, konkursy fotograficzne, występy muzyczne lub wieczorki poetyckie²⁹. Pośród imprez organizowanych cyklicznie można wskazać:

- Wieczór Kolęd i Pastorałek „Na ludową nutę”
- Kobieta Wenus
- Warsztaty dla młodzieży „Ja czyli kto?”
- Wakacje z kulturą
- Giełda staroci

²⁸ Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Zagnańsku:
http://zagnansk.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=134&strona=1, [dostęp: 24.10.2013]

²⁹ Harmonogram wydarzeń patriotycznych, kulturowych, oświatowych, sportowych i rozrywkowych w Gminie Zagnańsk na 2013 rok: http://www.zagnansk.pl/asp/pliki/goksir/harmonogram_wersja_5.08.2013r.pdf, [dostęp: 24.10.2013]

- Zajęcia aerobowe, joga, kursy tańca³⁰

W ramach działań GOKSiR Zagnańsk realizowana jest współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na terenie gminy. W oparciu o analizę potrzeb i aktywności NGO w latach ubiegłych gmina realizuje corocznie program współpracy gminy Zagnańsk z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego. Na portalu internetowym gminy prowadzona jest Mapa Aktywności Organizacji Pozarządowych. W 2013 roku na terenie gminy funkcjonowało 25 zarejestrowanych organizacji pozarządowych. Głównymi obszarami aktywności są ochrona zdrowia i życia, kultura fizyczna i sport, kultura i ochrona dziedzictwa narodowego, pomoc społeczna, edukacja, ekologia. Wykaz NGO z terenu gminy prezentuje tabela:

Tabela 14 Wykaz organizacji pozarządowych działających na terenie gminy

Lp.	Nazwa organizacji pozarządowej	Adres korespondencyjny
1.	Spektrum Możliwości	ul. Spokojna 11, 25 – 085 Miedziana Góra
2.	Towarzystwo Ziemi Samsonowskiej	Samsonów 33, 26 – 050 - Zagnańsk
3.	Uczniowski Klub Sportowy „Tęcza” Zagnańsk	GOKSiR, ul. Turystyczna 59 b, 26 – 050 - Zagnańsk
4.	LZS „Lubrzanek”	Kajetanów 113, 26 – 050 - Zagnańsk
5.	Klub sportowy SAMSON	Samsonów 24 b, 26 – 050 - Zagnańsk
6.	Sparta Zagnańsk	GOKSiR, ul. Turystyczna 59 b, 26 – 050 Zagnańsk
7.	LKS Skala Tumlin	Tumlin – Zacisze 15, 26 – 050 - Zagnańsk
8.	Koło Wędkarskie „Bartek” w Zagnańsku	GOKSiR, ul. Turystyczna 59 b, 26 – 050 Zagnańsk
9.	Zagnańskie Stowarzyszenie Rowerowe „Pod Bartkiem”	Tumlin – Osowa 57 a, 26 – 050 Zagnańsk
10.	Stowarzyszenie „Razem dla wszystkich”	Szałas 84 a, 26 – 050 - Zagnańsk
11.	Lokalna Grupa Działania „Dorzecze Bobrzy”	ul. Kościelna 2a, 26 – 085 - Miedziana Góra
12.	Bartkowe Bractwo	Belno 2, 26 – 050 - Zagnańsk
13.	Towarzystwo Aktywnych Kobiet/ Kobiety z Klasą/ Teatr „SZO”	
14.	Fundacja EUROPOMOST	Bartków 68, 26-050 Zagnańsk
15.	Stowarzyszenie Wsi Kolomań i Umer „NASZA SZKOŁA”	Umer 76, 26 – 050 - Zagnańsk
16.	Stowarzyszenie w Krainie Tetrapoda	Zachelmie 1, 26 – 050 - Zagnańsk
17.	Stowarzyszenie na Rzecz Wychowania i Rozwoju „Knieja”	ul. Spacerowa 4, (Zespół Szkół Leśnych), 26 – 050 - Zagnańsk
18.	Stowarzyszenie SZAŁAS 2012	Szałas 59 a, 26 – 050 - Zagnańsk
19.	Stowarzyszenie Nowych Możliwości	Umer 10 a, 26 – 050 - Zagnańsk
20.	Stowarzyszenie „Braterskie serca”	Belno 143, 26 – 050 - Zagnańsk
21.	Świętokrzyskie Towarzystwo Regionalne	ul. Gajowa 15, 26 -50 - Zagnańsk
22.	Ochotnicza Straż Pożarna w Zagnańsku	Chrusty 42, 26 -050 - Zagnańsk
23.	Ochotnicza Straż Pożarna w Samsonowie	Samsonów 31, 26 – 050 - Zagnańsk
24.	Ochotnicza Straż Pożarna w Zabłociu	Zabłocie 71, 26 – 050 - Zagnańsk
25.	Ochotnicza Straż Pożarna w Szałasie	Szałas 95 B, 26 – 050 - Zagnańsk

Źródło: dane Urzędu Gminy Zagnańsk

³⁰ Harmonogram zajęć w Świetlicy Środowiskowej Jaworze: https://scontent-b-ams.xx.fbcdn.net/hphotos-prn2/1385713_584400041622501_892402947_n.jpg, [dostęp: 24.10.2013]

Ważnym elementem życia kulturalnego gminy jest Gminna Biblioteka Publiczna w Samsonowie. W ramach Biblioteki działają filie w Zagnańsku, Tumlinie i Szalasio. Biblioteka została założona w 1947 roku. Od 1997 roku mieści się w budynku Zespołu Szkoły Podstawowej, Przedszkola i Gimnazjum im. Jana Pawła II w Samsonowie. Zajmuje lokal o powierzchni 60m² składający się z trzech pomieszczeń: wypożyczalni, czytelnicy i magazynu książek. Czytelnicy mają do dyspozycji wypożyczalnię książek z wolnym dostępem do półek, czytelnicy prasy i księgozbioru podręcznego. W 2012 roku biblioteka miała łącznie 1514 czytelników. Wyposażenie biblioteki to 10 komputerów. W 2013 roku staraniami gminy pozyskane zostało dofinansowanie projektu *Modernizacja i wyposażenie budynku na potrzeby nowej siedziby Gminnej Biblioteki Publicznej w Samsonowie, gm. Zagnańsk* w kwocie ponad 1,2 mln zł w ramach Programu Wieloletniego Kultura+, priorytet „Biblioteka+ Infrastruktura bibliotek”. Biblioteka do terminu końcowego wykonania ww. zadania zobowiązana jest do realizacji 35 Kryteriów Certyfikatu Biblioteka+. Zgodnie z 32 kryterium w 2014r. zostanie opracowana, a następnie zatwierdzona Uchwałą Rady Gminy Strategia rozwoju biblioteki stanowiąca część Strategii Rozwoju Gminy.

Z danych statystycznych wynika, że w gminie na jedną placówkę biblioteczną przypada 3229 osób, natomiast średnia dla województwa wynosi 4455. Na 1000 mieszkańców przypada 3388,7 woluminów książek, natomiast średnia dla województwa wynosi 3411,1. Dlatego gmina na tle województwa wypada dobrze pod względem dostępu do zasobów bibliotecznych.

2.5.4. Ochrona zdrowia i opieka społeczna

Usługi z zakresu ochrony zdrowia w gminie świadczą 4 przychodnie, 2 z nich są publiczne, a 2 niepubliczne oraz funkcjonuje jedna praktyka lekarska. Na 10 tys. mieszkańców w 2011 roku przypadały 3 placówki ambulatoryjne. Średnia dla województwa oraz powiatu wynosiła 4 placówki.

W gminie działają 2 apteki oraz 1 punkt apteczny, co sprawia, że na jedną aptekę przypada 6458 osób (dane z 2012 roku). W porównaniu ze wskaźnikiem dla województwa, który wyniósł w 2012 roku 3 055 osób na jedną aptekę oraz dla powiatu kieleckiego 4 931, gmina wypada nie najlepiej.

Opieką i pomocą społeczną w gminie zajmuje się Ośrodek Pomocy Społecznej w Zagnańsku³¹. W 2011 roku ze świadczeń pomocy społecznej skorzystało 399 gospodarstw domowych, co stanowi 9% osób w gospodarstwach domowych. W porównaniu ze średnią dla województwa, która wynosi 10,8% oraz powiatu 13% gmina wypada pozytywnie. Na terenie gminy zlokalizowane są następujące powiatowe jednostki organizacyjne: Rodzinny Dom Dziecka Nr 5 w Zabłociu oraz Rodzinny Dom Dziecka Nr 2 w Jaworzu.

Ze świadczeń rodzinnych w 2011 roku skorzystało 515 rodzin, co stanowi 35,7% dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymali zasiłek rodzinny względem ogólnej liczby dzieci w tym wieku. Wskaźnik ten dla województwa wyniósł 41,6% a dla powiatu 47,9%, dlatego można stwierdzić, że gmina wypada pozytywnie. Gmina realizuje program dożywiania dzieci. W roku 2012 rzeczywista liczba osób objętych wsparciem w zakresie dożywiania wynosiła 900 w tym 270 uczniów. Dzieci pochodzące z rodzin o trudnej sytuacji materialnej korzystają z posiłków finansowanych przez GOPS. Dożywianie jest prowadzone we wszystkich placówkach szkolnych na terenie Gminy Zagnańsk. W najbliższych latach gmina realizować będzie program osłony w zakresie dożywiania „Pomoc gminy w zakresie dożywiania” na lata 2014 – 2020”. Program jest finansowany z środków własnych gminy oraz dotacji z budżetu państwa otrzymanej w ramach dofinansowania wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014-2020.

³¹ Lokalny Program Rewitalizacji miejscowości Zagnańsk na lata 2009-2012 (2009), Kielce-Zagnańsk

Zajęcia dla niepełnosprawnych realizowane są również w placówce Warsztat Terapii Zajęciowej. Działający od grudnia 2013 roku Warsztat prowadzony jest przez organizację pozarządową Stowarzyszenie „Braterskie Serca” z miejscowości Belno. Warsztaty prowadzone są w budynku po dawnej Szkole Podstawowej w Belnie Niepełnosprawni mogą doskonalić swoje umiejętności w pięciu pracowniach: stolarskiej, gospodarstwa domowego i ogrodnictwa, rękodzielniczej, muzycznej oraz plastycznej. Dodatkowo w placówce znajduje się sala rehabilitacyjna. W placówce prowadzone są także zajęcia z psychologiem.

2.5.5. Turystyka

W województwie jest wdrażana „Strategia rozwoju turystyki w województwie świętokrzyskim”, która duży nacisk kładzie na wykreowanie nowego wizerunku województwa świętokrzyskiego, jako regionu taniego, wielofunkcyjnego i urozmaiconego produktu turystycznego, opartego o czyste ekologicznie, łatwo dostępne komunikacyjnie i przyjazne turystom środowisko. Cele Strategii będą osiągnięte poprzez uruchamianie nowych produktów turystycznych opartych o lokalne zasoby i potencjały, co pozwala wzmocnić tożsamość turystyczną województwa. Zagnańsk ma długie tradycje obszarów letniskowych i rekreacyjnych dla mieszkańców Kielc, jednak obecnie znaczenie tej funkcji zmniejsza się. Najbardziej popularna na tym obszarze jest turystyka jednodniowa, związana z odwiedzaniem Dębu „Bartka”, wg. Danych Urzędu Gminy corocznie odwiedzany jest przez 10 000 turystów. Gmina posiada duży potencjał turystyczny, dzięki bogatym zasobom naturalnym oraz kulturowym. Jednak ma niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę turystyczną i okołoturystyczną oraz promocję, żeby go w pełni wykorzystać. Z będącym pomnikiem przyrody dębem „Bartkiem” związane są legendy, mówiące o tym, że bywali pod nim królowie: Bolesław Chrobry, Bolesław Krzywousty, Władysław Jagiełło, Jan III Sobieski i Stanisław August Poniatowski.

W 2013 roku na terenie gminy działało 18 obiektów noclegowych zbiorowego zakwaterowania, podczas gdy w 2012 roku działały jedynie 3. Łącznie obiekty noclegowe działające na terenie gminy oferują 59 miejsc noclegowych. Tylko jeden z nich sklasyfikowany jest jako obiekt hotelarski. Baza noclegowa jest niewystarczająca do wykorzystania potencjału jaki stanowią turyści jednodniowi. Świadczy o tym liczba osób korzystająca z noclegów, która w 2012 roku po otwarciu dwóch nowych obiektów noclegowych wzrosła o ok. 100 osób.

Tabela 15 Lista obiektów noclegowych zbiorowego zakwaterowania w gminie Zagnańsk na 2013 rok

Lp.	Nazwa	Adres
1.	Gościniec Świętokrzyski	ul. Bartkowe Wzgórze 19, 20-050 Zagnańsk
2.	Hotel „Pod jaskółką”	Tumlin-Osowa ul. Sosnowa 56, 26-050 Zagnańsk
3.	Pokoje gościnne „Pod Tetrapodem”	Ścięgna 78A, 26-050 Zagnańsk
4.	Gospodarstwo Agroturystyczne Mariola Kita	ul. Turystyczna 34 A, 20-050 Zagnańsk
5.	Gospodarstwo Agroturystyczne „Za Siódmą Górą” Witold Zagórski	Zachelmie ul. Pogodna 10, 26-050 Zagnańsk
6.	Agroturystyka Aneta Zwierzchowska	Tumlin-Osowa ul. Sosnowa 40, 26-050 Zagnańsk
7.	Agroturystyka/Domki w Zagnańsku	Osiedle Wrzosey 5 oraz Kopcie 15, 20-050 Zagnańsk
8.	Pokoje Gościnne Maria Łukomska	Wrzosey 13, 26-050 Zagnańsk
9.	Agroturystyka „Sabat na Gruszy”	Gruszka 19, 26-050 Zagnańsk
10.	Agroturystyka Teresa Jaros	Gruszka 19, 26-050 Zagnańsk
11.	Agroturystyka Mieczysław i Grażyna Gonciarz	Kołomań 18a, 26-050 Zagnańsk

12.	Agroturystyka Jarosław i Katarzyna Stępień	Kołomań 8, 20-050 Zagnańsk
13.	Agroturystyka „Chata” Józef Pasternak	Umer 65, 26-050 Zagnańsk
14.	Gospodarstwo Agroturystyczne Zdzisław Chaba	Belno 5A, 26-050 Zagnańsk
15.	Pokoje Gościnne „Między Dębami”	Tumlin-Dąbrówka 80, 26-050 Zagnańsk
16.	Agroturystyka „Zielone Zacisze”	Jaworze 66, 26-050 Zagnańsk
17.	Agroturystyka „Zośka” Szczepan Palus	Samsonów Komorniki 1, 26-050 Zagnańsk
18.	Gospodarstwo Agroturystyczne „Chata Toma” Tomasz Chyb	Samsonów Komorniki 3

Źródło: GOKSiR Zagnańsk

Bardzo dobre warunki przyrodnicze, czyli duża ilość lasów oraz zbiorników wodnych wpływają na atrakcyjność gminy. Potencjalne koszty założenia gospodarstwa agroturystycznego nie są duże, ze względu na znaczny stopień niewykorzystania budynków gospodarczych. Gospodarstwa agroturystyczne znajdują się w miejscowościach: Borowa Góra, Zachelmie, Belno, Umer, Kołomań, Gruszka, Tumlin – Osowa i Zagnańsk. Atrakcje turystyczne oferowane przez gminę to: wyprawy rowerowe, konne i piesze, możliwość zbierania grzybów i jagód, ogniska, kuligi, przejazdy bryczką, bezpieczne place zabaw. Oprócz szeregu obiektów przyrodniczych i historycznych o znacznej wartości położenie blisko obszaru Gór Świętokrzyskich sprawia, że gmina stanowi dobrą bazę noclegową. Możliwy jest również rozwój sezonowej turystyki zimowej, jeżeli zbudowane zostaną trasy zjazdowe lub skocznie narciarskie. Istotną kwestią w konkurowaniu o turystów jest poprawa jakości oferty agroturystycznej. Można to osiągnąć poprzez przetwarzanie produktów żywnościowych oraz podnoszenia standardów sanitarno-użytkowych i zmian w wyglądzie gospodarstw³². Wsparcie na rozwój agroturystyki dostępne jest ze środków unijnych, w szczególności Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 i programowany PROW na kolejną perspektywę finansową 2014-2020.

2.6. ZARZĄDZANIE

2.6.1. Możliwości budżetowe gminy

Dochody gminy systematycznie rosną, w 2012 roku wyniosły 32 430 741,86 zł, w tym dochody majątkowe gminy wniosły 2 695 120,14 zł. Dochody własne gminy pochodzą głównie z podatku od nieruchomości (dochód z 2012 roku 2 666 177,71 zł) oraz udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych (5 974 591 zł). Gmina aktywnie korzysta ze środków unijnego wsparcia. W 2011 roku gmina Zagnańsk otrzymała środki z UE na realizację projektów w wysokości 4.865.434,05 zł.

Wydatki ogółem w 2012 roku wnosily 37 333 546,89 zł, z czego większość stanowiły wydatki bieżące ogółem oraz jednostek budżetowych. Wydatki majątkowe inwestycyjne stanowią 21% ogółu wydatków³³.

Zadłużenie gminy po uwzględnieniu wyłączeń na koniec 2013 roku wyniosło 30,45% (bez uwzględnienia wyłączeń 52,40%) wykonanych dochodów ogółem, o ponad 20% mniej niż w roku poprzednim. Zgodnie z WPF w 2014 zadłużenie z uwzględnieniem wyłączeń wzrośnie do ok. 40% (bez uwzględnienia wyłączeń ok. 56%), jednak w kolejnych latach ma systematycznie spadać, w latach 2015-2017 utrzymując się na poziomie ok. 30%. Wartości zadłużenia zmniejszają się, jednak należy pamiętać o dopuszczalnych normach dla jednostek samorządu terytorialnego – wynoszących 60%

³² Program ochrony środowiska dla gminy Zagnańsk na lata 2014-2017 z perspektywą do 2021 roku - projekt (2013), Ostrowiec Świętokrzyski

³³ Bank Danych Lokalnych GUS, dane za 2012 r.

zadłużenia wykonanych dochodów ogółem oraz 15% spłaty kwoty wynikającej z udzielonych poręczeń w ciągu roku. Zwłaszcza przy wzroście planowanej spłaty zobowiązań w ciągu ostatnich lat³⁴.

2.6.2. Planowanie strategiczne

Na terenie gminy obowiązują następujące dokumenty strategiczne: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego, Plan Inwestycyjny, Wieloletnia Prognoza Finansowa, Plan Rozwoju Lokalnego, Program współfinansowania budowy przyłączy kanalizacyjnych i wodociągowych do nowo wybudowanych sieci na terenie gm. Zagnańsk na lata 2008 – 2015, Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych, Lokalny Program Rewitalizacji miejscowości Zagnańsk na lata 2009-2020, Strategia Rozwoju, Program Ochrony Środowiska dla gminy Zagnańsk na lata 2014-2017.

Pod względem pokrycia terenu miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego gmina wypada bardzo dobrze. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmują cały teren gminy. Jest to bardzo ważne ze względu na konieczność rozsądnego planowania przestrzennego na tak cennych przyrodniczo obszarach, jakie występują na terenie gminy.

Dla Zagnańska sporządzono dwa podstawowe narzędzia planowania finansowego, czyli Wieloletnią Prognozę Finansową oraz Plan Inwestycyjny. Wieloletnia Prognoza Finansowa jest aktualna oraz obejmuje perspektywę od 2013 do 2020 roku³⁵. Natomiast Plan Inwestycyjny wymaga aktualizacji, ponieważ obejmuje perspektywę od 2004 do 2013 roku. Gmina posiada dwa dokumenty planowania strategicznego – Plan Rozwoju Lokalnego oraz Strategię Rozwoju. Jednak oba dokumenty są nieaktualne, pierwszy obejmował okres od 2004 do 2013 roku, drugi powstał w 1999 roku.

Obowiązują również cztery dokumenty tematyczne, ukierunkowane na rozwiązywanie głównych problemów zaobserwowanych na obszarze gminy. Są to trzy aktualne dokumenty dotyczące budowy sieci urządzeń kanalizacyjnych i wodociągowych, rewitalizacji miejscowości Zagnańsk oraz ochrony środowiska. Trzeci z dokumentów z perspektywą do 2013 roku, czyli wymagający aktualizacji dotyczy problemów społecznych.

2.6.3. Struktura organizacyjna i zadania jednostek organizacyjnych Gminy

Zadania gminy zgodnie z ustawą jednostek samorządzie gminnym realizowane są przez: Zespół Szkoły Podstawowej Nr 2 Przedszkola i Gimnazjum w Zagnańsku, Zespół Szkoły Podstawowej Przedszkola i Gimnazjum w Kajetanowie, Zespół Szkoły Podstawowej Przedszkola i Gimnazjum w Samsonowie, Zespół Szkoły Podstawowej Przedszkola i Gimnazjum w Tumlinie, Szkoła Podstawowa Nr 1 w Chrustach, Samorządowy Zespół Opieki Zdrowotnej, Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Biblioteka Publiczna. Jednostki te wykonują podstawowe usługi publiczne i społeczne, takie jak: edukacja, kultura, pomoc społeczna, ochrona zdrowia, sport, rekreacja i turystyka.

³⁴ Ustawa z dn. 27.08.2009 o finansach publicznych, Dz. U. z 2009 r. Nr 157, poz. 1240

³⁵ Ustawa z dn. 27.08.2009 o finansach publicznych, Dz. U. z 2009 r. Nr 157, poz. 1240

2.6.4. Kapitał społeczny

Gmina Zagnańsk należy do trzech związków międzygminnych – Związku Gmin Gór Świętokrzyskich, Związku Gmin Powiatu Kieleckiego w zlewni Górnej Nidy, Międzygminnego Związku Wodociągów i Kanalizacji.

Przedstawiciele sektora prywatnego, społecznego i pozarządowego gminy Zagnańsk tworzą wraz z gminami: Miedziana Góra, Mniów, Strawczyn, Piekoszów Lokalną Grupę Działania „Dorzecze Bobrzy”. Działania LGD prowadzone są według Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Dorzecze Bobrzy” z 2011 roku. Działania LGD mają na celu promocję obszaru dorzecza Bobrzy ze względu na jego walory kulturowe oraz przyrodnicze. Grupa skorzystała z Pilotażowego Programu LEADER+, realizuje również program Leader w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Grupa planuje uczestnictwo w Leader PROW 2014-2020.

Frekwencję wyborczą w wyborach do samorządu gminy przedstawiają poniższe tabele. Frekwencja w 2010 roku w wyborach radnych dla powiatu kieleckiego wyniosła 56,48%, jest ona minimalnie wyższa od średniej dla województwa. Frekwencja w gminie Zagnańsk wyniosła 58,43%, i również jest minimalnie wyższa niż średniej dla powiatu, która wynosi 56,48%. Udział w wyborach w gminie Zagnańsk jest umiarkowany względem innych jednostek terytorialnych.

Tabela 16 Frekwencja w wyborach radnych do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego dla powiatów województwa świętokrzyskiego w 2010 roku

Nazwa	Liczba wyborców	Liczba kart oddanych	Liczba obwodów głosowania	Liczba obwodów głosowania z których spłynęły dane	Frekwencja
ostrowiecki	96 509	44 216	79	79	45,82%
kazimierski	29 882	15 361	26	26	51,41%
starachowicki	78 175	40 461	67	67	51,76%
skarżyski	67 164	35 051	58	58	52,19%
jędrzejowski	72 528	39 577	73	73	54,57%
sandomierski	66 998	37 414	59	59	55,84%
kielecki	161 528	91 238	163	163	56,48%
konecki	70 160	40 205	66	66	57,30%
pińczowski	34 432	20 192	33	33	58,64%
buski	61 408	36 312	70	70	59,13%
włoszczowski	38 188	22 981	43	43	60,18%
opatowski	45 940	27 788	52	52	60,49%
staszowski	60 635	37 385	59	59	61,66%
Ogółem	883 547	488 181	848	848	55,25%

Źródło danych: Opracowanie własne na podstawie danych z Państwowej Komisji Wyborczej

Tabela 17 Frekwencja w wyborach radnych do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego dla gmin województwa świętokrzyskiego w 2010 roku

Nazwa	Liczba wyborców	Liczba kart oddanych	Liczba obwodów głosowania	Liczba obwodów głosowania z których spłynęły dane	Frekwencja
Bieliny	7 754	3 364	9	9	43,38%
Morawica	11 054	5 184	9	9	46,90%
Miedziana Góra	8 386	3 998	6	6	47,67%
Daleszyce	11 965	6 024	10	10	50,35%
Chęciny	12 076	6 290	14	14	52,09%
Strawczyn	7 745	4 341	7	7	56,05%
Sitkówka-Nowiny	5 649	3 195	6	6	56,56%
Piekoszów	12 243	7 016	11	11	57,31%
Masłów	7 979	4 576	11	11	57,35%
Mniów	7 319	4 251	7	7	58,08%
Zagnańsk	10 519	6 146	9	9	58,43%
Nowa Słupia	8 316	4 910	7	7	59,04%
Chmielnik	9 218	5 480	11	11	59,45%
Bodzentyn	9 447	5 750	9	9	60,87%
Łagów	5 593	3 527	6	6	63,06%
Raków	4 890	3 106	8	8	63,52%
Górno	10 301	6 558	8	8	63,66%
Pierzchnica	3 895	2 614	5	5	67,11%
Łopuszno	7 179	4 908	10	10	68,37%
Ogółem	161 528	91 238	163	163	56,48%

Źródło danych: Opracowanie własne na podstawie danych z Państwowej Komisji Wyborczej

2.7. OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Strategia Rozwoju Gminy Zagnańsk na lata 2014-2024 jest dokumentem obejmującym obszar w granicach jednej gminy w związku z tym możliwe jest odstępianie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Wynika to z zapisów art. 48 ustawy z dnia 3 listopada 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2008 r. Nr 199, poz. 1227). Przy odstępianiu od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wzięto pod uwagę poniższe uwarunkowania.

Charakter działań

Strategia nie ustala ram dla późniejszej realizacji przedsięwzięć, w odniesieniu do usytuowania, rodzaju i skali tych przedsięwzięć, ponieważ jest zapisem proponowanych działań i rozwiązań. Poziom ogólności Strategii zatrzymuje się na wskazaniu konkretnych działań. Zaproponowane projekty są jedynie sugestią realizacji działań, a ich wdrożenie zależy od decyzji władz gminy i społeczności

lokalnej. Przyjęte działania są powiązane z przewidzianymi w innych dokumentach, zarówno regionalnych, krajowych jak i unijnych. Strategia realizuje założenia przyjęte w strategii „Europa 2020” ponieważ dąży do inteligentnego wzrostu gospodarczego regionu, który jest oparty na edukacji i innowacji. Realizowane działania są zgodne z zasadą zrównoważonego rozwoju i sprzyjają włączeniu społecznemu. Strategia Zagnańska realizuje również cele przyjęte w Strategii Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo. Założone w dokumencie działania sprzyjają: przejściu od administrowania do zarządzania rozwojem, ponieważ zwiększają efektywność instytucji publicznych, wzmacniają warunki sprzyjające realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela, poprawiają konkurencyjność gospodarki, rozwijają kapitał społeczny, zapewniają bezpieczeństwo energetyczne i chronią środowisko. Występuje również bezpośredni związek ze Strategią Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020, który został wykazany w zaproponowanych listach wskaźników. Rezultaty prowadzonych na terenie działań przyczynią się do osiągnięcia wskaźników przyjętych w strategii województwa.

Strategia uwzględnia aspekty środowiskowe i przyczynia się do wspierania zrównoważonego rozwoju poprzez liczne działania promujące wiedzę o środowisku. Gmina świadomie chroni cenne przyrodniczo obszary oraz dąży do rozpowszechniania wiedzy na ten temat. Strategia nie wykazuje powiązań z problemami dotyczącymi ochrony środowiska, jest w 100% pokryta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

Rodzaj i skala oddziaływania na środowisko

Przewiduje się wystąpienie oddziaływania na środowisko poprzez ograniczenie emisji szkodliwych zanieczyszczeń do atmosfery, poprzez wykorzystanie OZE. Wpływ ten jest pozytywny, jednak zależny od presji pozostałych obszarów na środowisko. Nie przewiduje się wystąpienia oddziaływań skumulowanych lub transgranicznych, ani wystąpienia ryzyka dla zdrowia ludzi lub zagrożenia środowiska.

Cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko

Obszar gminy posiada szczególne właściwości naturalne o znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego. Obszary chronione w gminie to: Suchedniowsko – Oblęgorski Park Krajobrazowy, Podkielecki Obszar Chronionego Krajobrazu, Suchedniowsko – Oblęgorski Obszar Chronionego Krajobrazu, Rezerwat Przyrody nieożywionej "Barcza", Rezerwat Przyrody „Górna Krasna”, Rezerwat przyrody „Zachelmie”, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Dolina Krasnej PLH 260001. Wśród cennych walorów przyrodniczych gminy występuje 13 pomników przyrody, 7 z nich wpisanych jest do Rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody. Dąb Bartek, który ma znaczenie dla dziedzictwa kulturowego został wpisany w Rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody pod nr 001 jako pomnik przyrody³⁶.

³⁶ Rozporządzenie nr 35/2007 Wojewody świętokrzyskiego z dnia 12 grudnia 2007 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody

3. ANALIZA SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Cenne przyrodniczo obszary (99,6% obszary chronione) i kulturowo (22 obiekty wpisane do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach) • Atrakcje turystyczne na skalę ponadregionalną: dąb „Bartek” przygotowane przez gminę plany budowy Centrum Edukacyjne Flory i Fauny przy Dębie Bartek • Atrakcje turystyczne na skalę ponadregionalną ruiny wielkiego pieca hutniczego w Samsonowie i przygotowane przez gminę plany podniesienia atrakcyjności turystycznej terenu pozostałości Huty „Józef w Samsonowie poprzez utworzenie na jej terenie Otwartego Muzeum Przemysłu • Skamieliny Tetrapoda (rezerwat Zachełmie) najstarszego czworonożnego zwierzęcia na świecie chodzącego po lądzie, plany utworzenia Geoparku W Krainie Tetrapoda i Skamieniałych Wydm • Zasoby kamienia łamanego i bocznego, zasoby surowców ilastych ceramiki budowlanej • Młode społeczeństwo (ludność w wieku produkcyjnym stanowi 65,3% mieszkańców) • Niski wskaźnik obciążenia ekonomicznego • Wyższy niż średnia dla powiatu odsetek osób z wykształceniem wyższym • Młoda struktura demograficzna gminy • Rozwinięta branża drzewna i przemysł spożywczy • Dobrze rozwinięta terenowo sieć elektroenergetyczna średniego i niskiego napięcia docierająca do wszystkich terenów zabudowy – powszechna 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak centralnego punktu wyznaczonego urbanistycznie w Zagnańsku • Ograniczona liczba gruntów stanowiących własność gminy i brak wolnych lokali komunalnych • Niewielkie dodatnie saldo migracji oraz ujemny przyrost naturalny • Mały odsetek mieszkańców pracujących na terenie gminy • Niskie nasycenie technologiami informatycznymi i dostęp do Internetu • Obecność przestarzałych i wyeksploatowanych elementów konstrukcji sieci średniego i niskiego napięcia • Niski wskaźnik komputeryzacji w gimnazjach • Mała liczba aptek i placówek ambulatoryjnych • Niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę turystyczną i okołoturystyczną oraz promocję • Plan Inwestycyjny oraz Plan Rozwoju Lokalnego dla gminy obejmujący perspektywę do 2013 roku • Wzrastające zadłużenie gminy • Żywiłowy, rozproszony podział gruntów i rozwoju zabudowy • Konflikty przy organizacji osiedli mieszkaniowych • Rozproszenie działalności gospodarczej i

<p>dostępność energii elektrycznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dobry stan techniczny istniejącej sieci gazowej i wysoki stopień gazyfikacji gminy • Wysoki wskaźnik przedsiębiorczości na tle powiatu kieleckiego, przewaga sektora prywatnego w gospodarce • Przewaga zatrudnienia w sektorze usług rynkowych i nierynkowych • Bardzo dobry stan zwodociągowania gminy • Dobre wyposażenie bibliotek • Mniejszy odsetek osób pobierających świadczenia pomocy społecznej i świadczenia rodzinne niż średnia dla powiatu • 100% pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego • Aktualna Wieloletnia Prognoza Finansowa gminy • Wysoki kapitał społeczny (LPR, frekwencja) • Dobry stan infrastruktury drogowej • Znaczny udział obszarów pod budownictwo 	<p>aktywności budowlanej na obszarze całej gminy</p> <ul style="list-style-type: none"> • Problem z kształtowaniem przestrzennym gminy • Słabo rozwinięty sektor usług • Duży ubytek terenów rolnych
--	---

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Korzystne położenie i możliwość skorzystania ze środków unijnych, w tym PO Polska Wschodnia 2014-2020 • Dostępne środki pomocowe w ramach RPOWŚ 2014-2020 za pośrednictwem ZIT Miasta Kielce wraz z wyznaczonym dla ZIT obszarem funkcjonalnym obejmującym m.in. gminę Zagnańsk • Bliskość silnego ośrodka miejskiego (Kielce) oferującego: usługi z zakresu szkolnictwa wyższego, jest siedzibą władz regionu, ma potencjał rozwoju, jest istotnym węzłem transportowym i logistycznym 	<ul style="list-style-type: none"> • Wciąż odczuwalne negatywne efekty kryzysu finansowo-ekonomicznego czego skutkiem podmioty gospodarcze odkładają swoje plany inwestycyjne, maleje skłonność do podejmowania współpracy • Prognozowany systematyczny spadek liczby ludności w perspektywie najbliższych dwudziestu lat • Duże zagrożenie pożarowe, nasilające się szczególnie podczas ostatnio występujących upałów w miesiącach letnich i panującą w tym okresie suszą • Dotychczasowa działalność przemysłowa

<ul style="list-style-type: none"> • Duże znaczenie lokalnej specyfiki we współczesnej ofercie turystycznej • Dogodna lokalizacja gminy, jako ważny wyróżnik marki i jego istotna cecha z punktu widzenia oczekiwania obecnych i przyszłych użytkowników marki (turystów, mieszkańców, uczestników wydarzeń, inwestorów) • Zmiana rolniczego charakteru gminy na letniskowy oraz mieszkaniowy • Rozwój turystyki wykorzystującej potencjał kulturowy gminy (dąb Bartek, ślady Tetrapoda) • Rozwój agroturystyki • Przygotowanie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych pod działalność przemysłowo-usługową • Nowa koncepcja i kierunki rozwoju rolnictwa opracowane we współpracy z WODR • Potencjał do wykorzystania energii ze źródeł energii odnawialnej (słonecznej, biomasa rolnicza) 	<p>ograniczana przez przepisy ochrony środowiska</p> <ul style="list-style-type: none"> • Intensywna eksploatacja złóż kamienia łamanego i blocznego i zasobów surowców ilastych ceramiki budowlanej mogąca powodować zmiany w ukształtowaniu terenu w miejscach wydobywania • Odływ wysoko kwalifikowanych fachowców do Kielc • Ograniczanie wydatków z budżetu państwa na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu, pomoc socjalną, edukację, kulturę i sztukę, bezpieczeństwo publiczne, a także zmniejszające się rozmiary przekazywanych do JST - dotacji i subwencji • Odchodzenie od wykorzystania gazu sieciowego na cele grzewcze w gospodarstwach domowych • Bariery biurokratyczne i skomplikowane procedury (czaso- i kosztochłonne) w pozyskiwaniu środków finansowych z funduszy pomocowych Unii Europejskiej • Utrzymujący się stan niedoposażenia infrastruktury turystycznej
--	--

4. WIZJA ORAZ MISJA ROZWOJU

Wizja rozwoju gminy:

Gmina Zagnańsk konkurencyjna ze względu na oferowaną wysoką jakość życia, cenne walory przyrodnicze i kulturowe

Misja rozwoju gminy:

Gmina Zagnańsk jako atrakcyjne miejsce zamieszkania i rozwoju gospodarki lokalnej w obrębie Kieleckiego Obszaru Metropolitalnego

Konkurencyjność gminy Zagnańsk opiera się na wykorzystaniu jej unikatowych walorów przyrodniczych oraz korzystnego położenia przy ciągu komunikacyjnym trasy krajowej. Ponieważ znajduje się w obrębie aglomeracji kieleckiej jej głównymi konkurentami są inne gminy znajdujące się w pobliżu ośrodka wojewódzkiego.

Wysoka jakość życia mieszkańców jest podstawą w konkurencji o mieszkańców obecnych aby chcieli w gminie pozostać oraz potencjalnych. Z diagnozy sytuacji w gminie wynika, że pod względem wyposażenia w infrastrukturę techniczną wynika potrzeba realizacji dalszych działań w celu podniesienia jakości życia. Zasadna jest rozbudowa sieci kanalizacyjnej. Kontynuować należy działania w celu zapewnienia lepszych warunków opieki medycznej oraz poprawy jakości infrastruktury turystycznej w gminie. Czynniki mające wpływ na życie mieszkańców, takie jak urozmaicone środowisko i atrakcyjne warunki do wypoczynku (dobrze wyposażone biblioteki, oferta sportowa i kulturowa) są na wysokim poziomie. Świadczy to również o wysokim kapitale społecznym obszaru, co przyczyni się do realizacji przyjętych działań.

Cenne walory przyrodnicze i kulturowe, jak i położenie gminy stanowią podstawę w konkurencji o inwestorów. Gmina posiada długą tradycję przemysłu i rzemiosła, która może stanowić zasób dla dalszego rozwoju. Położenie w pobliżu Kielc, Kieleckiego Parku Technologicznego, drogi S-7 sprawia, że Zagnańsk jest dobrze skomunikowany, posiada dostęp do wykształconej kadry pracowników oraz oferuje dostęp do unikatowej przyrody.

Gmina posiada również potencjał w konkurencji o turystów zarówno tych z Kielc i okolicznych wsi, jak i z całej Polski, a nawet zagranicy. Istotne jest nie tylko rozwijanie turystyki, ale też wykorzystanie dawnej funkcji lotniskowej gminy dla mieszkańców Kielc.

Niekorzystna, rozproszona struktura gospodarstw rolnych doprowadziła na terenach słabszych gleb do marginalizacji rolnictwa a nawet zaniku działalności rolniczej. Mając na uwadze dostępne środki finansowe WPR na lata 2014-2020 oraz wsparcie doradcze Świętokrzyskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Modliszewicach możliwe będzie wsparcie rolnictwa oraz racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów na potrzeby odnawialnych źródeł energii.

Efektywne zarządzanie gminą, w oparciu o dokumenty strategiczne oraz instrumenty finansowe jest podstawą w konkurencji gminy o fundusze publiczne, zarówno europejskie, jak i krajowe.

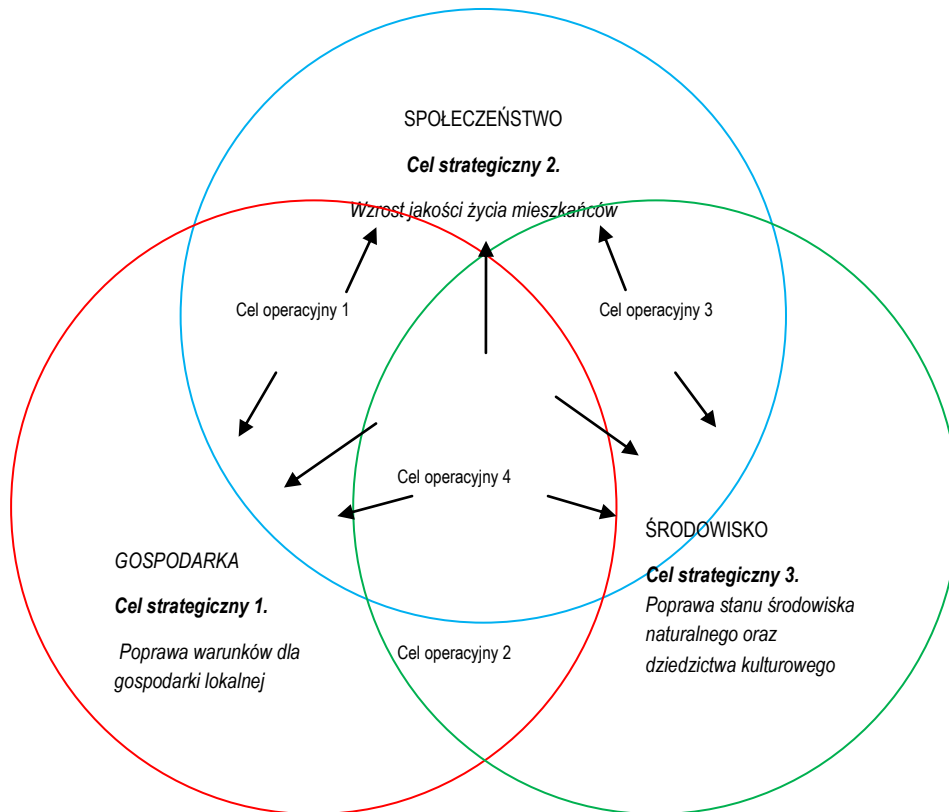
5. CELE STRATEGICZNE, OPERACYJNE I DZIAŁANIA

Cele strategiczne Gminy Zagnańsk odpowiadają trzem obszarom zrównoważonego rozwoju. W określeniu celów uwzględnione zostały wyniki przeprowadzonej diagnozy i analizy SWOT. Cel główny Strategii będzie realizowany przez następujące trzy cele strategiczne (wykres):

- **Cel strategiczny 1: *Poprawa warunków dla gospodarki lokalnej.*** Dogodne warunki do prowadzenia działalności gospodarczej przyczynią się do zwiększenia liczby miejsc pracy w gminie oraz przedsiębiorczości jej mieszkańców. Wzrośnie atrakcyjność obszaru dzięki rozszerzeniu zakresu oferowanych na jego terenie usług. Poprawi się również potencjał inwestycyjny gminy.
- **Cel strategiczny 2: *Wzrost jakości życia mieszkańców.*** Poprawa dostępu do infrastruktury, jest warunkiem koniecznym do zaspokojenia potrzeb ludności oraz gospodarki lokalnej. W dobie niżu demograficznego i konieczności zatrzymania w gminie młodego pokolenia mieszkańców gminy kierunkiem rozwoju będzie mieszkalnictwo. Zwiększenie aktywności i zaangażowania społeczności w sprawy lokalne, poprzez budowanie więzi pomiędzy mieszkańcami przyczyni się do sprawności przepływu informacji oraz likwidowanie problemów społecznych.

- **Cel strategiczny 3: Poprawa stanu środowiska naturalnego oraz dziedzictwa kulturowego gminy.** Dziedzictwo kulturowe to ważny czynnik życia i działalności człowieka. Zabytki są nie tylko materialnym śladem przeszłości, lecz także cennym elementem kultury, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego otoczenia człowieka. Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kultury może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców.

Wykres 15 Relacje pomiędzy sferami zrównoważonego rozwoju

Źródło: Opracowanie własne

Każdy z celów strategicznych realizowany jest przez następujące cztery cele operacyjne:

- Cel operacyjny 1: KORZYSTNE WARUNKI DO KSZTAŁTOWANIA GOSPODARKI LOKALNEJ
- Cel operacyjny 2: ROZWIINIĘTA TURYSTYCZNIE GMINA
- Cel operacyjny 3: WYSOKA JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW
- Cel operacyjny 4: PROMOCJA ZASOBÓW GMINY

Przyjęte cele operacyjne charakteryzują się „wielowymiarowością”. Realizacja każdego z celów operacyjnych przyczyni się do realizacji przynajmniej dwóch celów strategicznych. Czwarty cel strategiczny wpływa na osiągnięcie każdego z celów strategicznych. Cele operacyjne będą realizowane przez szereg działań przedstawionych w dalszej części dokumentu. Strategia jest zestawieniem

wymagających rozwiązań, jednak jest elastyczna i nie wyklucza realizacji innych inicjatyw o ile przyczynią się do realizacji celów strategicznych.

5.1 CEL OPERACYJNY 1. KORZYSTNE WARUNKI DO KSZTAŁTOWANIA GOSPODARKI LOKALNEJ

Cel polega na zachęceniu mieszkańców do zakładania działalności gospodarczej, rozwoju już funkcjonujących firm oraz przyciągnięciu inwestorów z poza gminy. Rozwój terenów przemysłowych wynikających z uwarunkowań historycznych gminy, która w przeszłości była nastawiona bardziej na rozwój przemysłu niż rolnictwa, co znajduje odbicie także w aktualnej sytuacji na terenie gminy. Rozwój przedsiębiorczości, głównie w sferze usług, drobnej wytwórczości, handlu w tym tworzenie atrakcyjnych miejsc dla lokalizacji zakładów produkcyjnych, usługowych, handlowych i obsługi ruchu turystycznego. Istotnym elementem gospodarki lokalnej jest rolnictwo, które należy wspierać pod kątem wyspecjalizowanego rozwoju. Cel zostanie osiągnięty poprzez realizację następujących działań:

1.1 Edukacja, rozwój umiejętności i kreatywności ludności gminy

- Zajęcia edukacyjne z prowadzenia własnej działalności gospodarczej oraz doradztwo edukacyjno-zawodowe w szkołach podstawowych
- Zajęcia edukacyjne z prowadzenia własnej działalności gospodarczej oraz doradztwo edukacyjno-zawodowe w gimnazjach mające na celu przygotowanie młodzieży do wejścia na rynek pracy oraz zachęcanie do zakładania własnej działalności gospodarczej
- Kursy języka obcego: angielskiego, niemieckiego oraz rosyjskiego dla młodzieży
- Kursy podnoszące kompetencje mieszkańców dopasowane do bieżących potrzeb rynku

1.2 Tworzenie dogodnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej

- Kształtowanie ładu przestrzennego jako narzędzia wzrostu efektywności gospodarczej, w tym tworzenia warunków przestrzennego rozwoju przedsiębiorczości
- Udostępnienie i bieżąca aktualizacja pełnej informatycznej bazy danych o wszystkich nieruchomościach w Zagnańsku – w kierunku stworzenia korzystnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości i tworzenia nowych miejsc pracy w gminie
- Utworzenie oddziału w Urzędzie gminy lub wsparcie utworzenia Instytucji Otoczenia Biznesu zajmujące się obsługą przedsiębiorców
- Granty dla NGO-sów zajmujących się wspieraniem biznesu zgodnie z planem współpracy z organizacjami pozarządowymi

1.3 Wsparcie rozwoju rolnictwa oraz racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów na potrzeby odnawialnych źródeł energii

- Wyznaczenie terenów pod zalesianie lub dolesianie i zgłoszenie ich do planu zagospodarowania przestrzennego
- Opracowanie i wdrożenie programu promocji i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii

- Wytypowanie gospodarstw rolnych i wsparcie przy realizacji programów rolnośrodowiskowych oraz wsparcie zmianie wykorzystania terenów rolniczych (produkcja upraw ekologicznych, ziół, zalesianie lub inne formy przekształcenia użytkowania tych terenów)
- Wsparcie wykorzystania potencjału technicznego biomasy ze słomy i siana oraz z plantacji roślin wieloletnich energetycznych
- Wytypowanie gospodarstw do hodowli zwierząt i ptaków domowych na terenach o dużej wielkości pastwisk
- Przeprowadzenie rozeznania wśród firm skupujących ziola, przeprowadzenie akcji informacyjnej i szkoleń dla rolników zainteresowanych tym zakresem upraw
- Wsparcie grup producentów rolnych w produkcji upraw krzewów jagodowych i produkcji ekologicznych produktów: warzywa, nabiał itp.
- Rozpoznanie możliwości upraw roślin dla energetyki odnawialnej i współpraca ze Świętokrzyskim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego w Modliszewicach

Rezultaty realizowanych działań powinny podlegać bieżącej analizie. Jest to niezbędne dla efektywnej realizacji Strategii. W tabeli poniżej znajduje się lista przykładowych wskaźników odpowiadających planowanym działaniom. Zaleca się wybranie spośród nich najbardziej odpowiadających władzom gminy wskaźników oraz bieżące ich monitorowanie. Lista proponowanych wskaźników została przypisana każdemu celowi operacyjnemu.

Tabela 18 Lista proponowanych wskaźników celu operacyjnego Korzystne warunki do kształtowania gospodarki lokalnej

WSKAŹNIKI CELU OPERACYJNEGO							
Korzystne warunki do kształtowania gospodarki lokalnej							
Wskaźnik	Jednostka miary	Odpowiednik ze Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego o 2020 r.	Wartość bazowa	Trend	Wartość docelowa w 2020 r.	Źródło danych	Częstotliwość
Nakłady na działalność innowacyjną przedsiębiorstw przemysłowych i sektora usług w gminie	zł.	Nakłady na działalność innowacyjną w przemyśle	0	↑	400 000 (wartość obliczona na podstawie historycznej wartości wskaźnika dla województwa świętokrzyskiego o dopasowanej proporcjonalnie do poziomu gminy)	Badania własne	Raz na rok
Zatrudnienie w działalności badawczo-rozwojowej w gminie	os.	Zatrudnienie w działalności badawczo-rozwojowej	0	↑	5 (wartość obliczona na podstawie historycznej wartości wskaźnika dla województwa)	Badania własne	Raz na rok

Strategia Rozwoju Gminy Zagnańsk na lata 2014 – 2024

					świętokrzyskieg o dopasowanej proporcjonalnie do poziomu gminy)		
Liczba małych i średnich przedsiębiorstw w gminie na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym	jed. gosp.	Liczba małych i średnich przedsiębiorstw w województwie	1220	↑	1500	Bank Danych Lokalnych GUS	Raz na rok
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	jed. gosp.	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. ludności	863	↑	1000	Bank Danych Lokalnych GUS	Raz na rok
Absolwenci szkół wyższych w gminie	os.	Absolwenci szkół wyższych podejmujących pierwszą pracę w % absolwentów ogółem	842	↑	1200	Bank Danych Lokalnych GUS	Raz na rok
Nowo zarejestrowane w rejestrze REGON podmioty gospodarki narodowej	jedn. gosp.	Brak	124	↑	170 (wzrost niezbędny do osiągnięcia wyżej wskazanych wartości docelowych wskaźników)	Bank Danych Lokalnych GUS	Raz na rok
Wyrejestrowane z rejestru REGON podmioty gospodarki narodowej	jedn. gosp.	Brak	63	↓	20	Bank Danych Lokalnych GUS	Raz na rok
Liczba osób uczestnicząca w szkoleniach i przekwalifikowaniach	os.	Liczba osób uczestnicząca w szkoleniach i przekwalifikowaniach	0	Brak	2500	Badania własne	Raz na rok
Stopa bezrobocia rejestrowanego w gminie	%	Stopa bezrobocia rejestrowanego	10,9%	↓/↑	8%	Bank Danych Lokalnych GUS	Raz na rok
Długotrwale bezrobotni w % ogółu bezrobotnych	%	Długotrwale bezrobotni w % ogółu bezrobotnych	29% (wartość dla powiatu kieleckiego o z BDL GUS)	↓	20% (wartość na podstawie danych historycznych dla powiatu kieleckiego)	Badania własne	Raz na rok

Źródło: Opracowanie własne

Niezbędnym elementem decydującym o powodzeniu realizacji Strategii są środki finansowe jakimi dysponuje gmina. Dla dalszego pozytywnego rozwoju i realizacji inwestycji gmina nie musi się jednak ograniczać wyłącznie do środków własnych, ponieważ istnieje możliwość skorzystania z finansowych środków europejskich. Gmina jako jednostka samorządu terytorialnego może ubiegać się o środki zarówno z funduszy unijnych, Szwajcarskiego Grantu Blokowego, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, jak i Funduszy Norweskich/Funduszy EOG.

Działania przyjęte w Celu operacyjnym 1 dotyczące dostosowania jakości edukacji publicznej do potrzeb rynku pracy oraz doradztwa zawodowego mogą zostać wsparte przez środki z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego 2014-2020, PI 10.3 Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji siły roboczej i zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy m.in. przez poprawę jakości kształcenia i szkolenia zawodowego oraz utworzenia i rozwijanie systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami.

Istotnym elementem działań będzie wsparcie edukacji dzieci i młodzieży. Gmina ma doświadczenie w realizacji programów unijnych skierowanych do dzieci i młodzieży (Program: "Uczenie się przez całe życie" Comenius oraz Program: English Teaching). Od 1 stycznia 2014 roku program "Uczenie się przez całe życie" zostaje zastąpiony programem Erasmus+. Zasadne będzie pozyskanie środków unijnych wsparcia na kontynuację projektów finansowanych z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013 w ramach nowej perspektywy finansowej.

W kwestii kształtowania gospodarki lokalnej władze gminy mogą wpłynąć na jakość terenów inwestycyjnych. W tym zakresie gmina może skorzystać ze wsparcia oferowanego w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 6.5 z RPOWŚ 2014-2020 odnoszącego się do zmiany funkcji dotychczasowej terenu oraz środków z PI 3.1 odnoszącego się bezpośrednio do przygotowania terenów inwestycyjnych. Wsparcie rozwoju gospodarczego ze strony administracji polegające na utworzeniu oddziału obsługującego przedsiębiorców również może zostać dofinansowane ze środków Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja i Rozwój 2014-2020, w ramach PI 11.3.

Działania związane z pobudzaniem lokalnej przedsiębiorczości (w tym wsparcie inwestycyjne i rozwój inkubatorów przedsiębiorczości, budowanie postaw przedsiębiorczych oraz wsparcie doradczo-szkoleniowe dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej) mogą być współfinansowane ze środków RPOWŚ 2014-2020 poprzez realizację projektów w ramach PI 9.2 i PI 9.9.

Klienci indywidualni i wspólnoty mieszkaniowe mogą otrzymać zwrot do 45 procent kosztów związanych z zainstalowaniem kolektorów słonecznych. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) dofinansowuje preferencyjne kredyty bankowe przeznaczone na zakup systemów solarnych.

Wsparcie finansowe na rzecz rozwoju wsi i rolnictwa dostępne będzie ze środków Wspólnej Polityki Rolnej w ramach Programu Rozwój Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2014-2020. Dofinansowanie można będzie pozyskać na transfer wiedzy oraz doradztwo w zakresie zwiększania innowacyjności i bazy wiedzy na obszarach wiejskich, wzmacnianie powiązań między rolnictwem i leśnictwem, a badaniami i innowacją, co jest szczególnie ważne w gminie bogatej w oba zasoby. Istotne w realizacji celu 1 jest również wsparcie modernizacji gospodarstw rolnych, czyli ułatwienie restrukturyzacji, wymiany pokoleń oraz poprawa efektywności gospodarstw. W ramach PROW starosta może pozyskać środki na poprawę gospodarowania glebą, czyli scalenie gruntów³⁷.

Możliwości stymulowania gospodarki lokalnej przez gminę są ograniczone, jednak nie należy tej funkcji ignorować. Współczesne społeczeństwo oczekuje tego od jednostki samorządu terytorialnego najniższego szczebla, dlatego działania te powinny być szczególnie istotne i sprawnie realizowane.

5.2 CEL OPERACYJNY 2. ROZWIĘTA TURYSTYCZNIE GMINA

Cel operacyjny 2 wymaga doposażenia oferty turystycznej gminy w infrastrukturę, aby stała się konkurencyjna. Przyczyni się to do poprawy jakości życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarki dzięki

³⁷ Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020, projekt 2013

turystyce. Istotnym elementem oprócz promocji walorów kulturowych i przyrodniczych gminy jest wsparcie rozwoju agroturystyki. W dokumentach strategicznych przygotowywanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego podkreśla się, że należy lepiej wyeksponować znaczenie potencjału kulturowego dla promocji regionu i rozwoju usług turystycznych. Obiekty kulturalne stanowią bowiem jeden z najbardziej istotnych elementów produktu turystycznego i cel sam w sobie turystyki kulturowej, a jednocześnie przyczyniają się pośrednio do rozwoju branż, powiązanych z turystyką (m.in. gastronomia, hotelarstwo).

2.1 Ochrona promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego

- Opracowanie i uchwalenie gminnego programu opieki nad zabytkami; realizacja działań edukacyjnych skierowanych do lokalnej społeczności w celu utrzymania wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni
- Renowacja obiektów zabytkowych, kościołów, kapliczek (m. in. kościół parafialny Parafii p.w. św. Rozalii i św. Marcina w Zachelmie oraz kościół parafialny Parafii p.w. Św. Stanisława w Tumlinie)
- Przystosowanie wybranych obiektów zabytkowych i cennych kulturowo (np. Huta Józefa, okolice dębu „Bartek”) do celów kulturalnych i turystycznych
- Realizacja wykorzystanie potencjału w zakresie kultury GOKSiR Zagnańsk oraz Gminnej Biblioteki Publicznej w Samsonowie
- Wykorzystanie terenów znajdujących się na obszarach chronionych przyrodniczo poprzez realizację przedsięwzięć nieuciążliwych dla środowiska (ścieżki edukacyjne, sezonowe pola namiotowe, campingi itp.)

2.2 Rozbudowa infrastruktury turystycznej

- Budowa i modernizacji istniejącej infrastruktury turystycznej; rozcięcie istniejącej sieci ścieżek pieszych i rowerowych - dodatkowe oznakowanie, dodatkowe trasy o różnym stopniu trudności; utworzenie zimowej trasy do narciarstwa biegowego
- Budowa Geoparku "Kraina tetrapoda i skamieniałych wydmy" oraz Centrum Edukacyjne Flory i Fauny przy Dębie Bartek, prowadzenie Centrum we współpracy z Zespołem Szkół Leśnych
- Wsparcie zakładania nowych gospodarstw agroturystycznych oraz innych obiektów zakwaterowania zbiorowego przez IOB lub punkt w Urzędzie Gminy
- Wsparcie budowy pasaży handlowych wpisujących się w krajobraz obszaru zlokalizowanych przy atrakcjach turystycznych
- Przygotowanie terenów pod budowę domków letniskowych
- Wyznaczenie i przystosowanie terenów pod camping

2.3 Zdynamizowanie rozwoju agroturystyki, usług około agroturystyki oraz rozpoznanie możliwości i próba organizacji gospodarstw edukacyjnych. Istotnym elementem jest stworzenie dogodnych warunków dla kształtowania agroturystyki, czyli profesjonalna obsługa ze strony Urzędu Gminy, doradztwo oraz promocja (baza gospodarstw agroturystycznych) i pokazywanie pozytywnych przykładów.

Realizację zaproponowanych działań można mierzyć wskaźnikami pokazanymi w tabeli poniżej.

Tabela 19 Lista proponowanych wskaźników celu operacyjnego Rozwinięta turystycznie gmina

WSKAŹNIKI CELU OPERACYJNEGO							
Rozwinięta turystycznie gmina							
Wskaźnik	Jednostka miary	Odpowiednik ze Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego o 2020 r.	Wartość bazowa	Trend	Wartość docelowa w 2020 r.	Źródło danych	Częstotliwość
Liczba osób odwiedzających obiekty turystyczne na terenie gminy	os.	Zwiedzający muzea i wystawy w tys.	10 000	↑	15 000	Badanie własne	Raz na rok
Udzielone noclegi w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania	szt.	Udzielone noclegi w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania	1320	↑	2000	Bank Danych Lokalnych GUS	Raz na rok
Udział imprez kulturalnych i sportowych o znaczeniu ponadgminnym w liczbie imprez kulturalnych i sportowych odbywających się na terenie gminy w ciągu roku	%	Liczba imprez kulturalnych i sportowych o znaczeniu międzynarodowym	$0/103 \cdot 100\% = 0^{38}$ (dane z Harmonogramu wydarzeń patriotycznych, kulturalnych, oświatowych, sportowych, rozrywkowych w gminie Zagnańsk na 2013 rok)	Brak	25%	Badanie własne	Raz na rok

Źródło: Opracowanie własne

Środki finansowe z Funduszy Unijnych mogą zostać przeznaczone również na wsparcie obszarów atrakcyjnych turystycznie, takich jak gmina Zagnańsk. Z RPOWŚ 2014-2020 dofinansowane mogą zostać projekty wykorzystujące lokalne zasoby przyrodnicze, czyli planowane do realizacji w Strategii szlaki turystyczne (PI 6.4).

Gmina może pozyskać środki również na budowę lub modernizację obiektów małej infrastruktury turystycznej w ramach środków PROW 2014-2020, działanie „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich”. Budowa, przebudowa lub wyposażanie obiektów budowlanych służących turystyce i rekreacji przewidziane zostało w okresie programowania PROW 2014-2020 do wparcia ze środków Leader w dyspozycji Lokalnych Grup Działania. Działania te stanowią będą kontynuację wsparcia dostępnego dla gmin wiejskich i miejsko-wiejskich w ramach Odnowy wsi z PROW 2007-2013.

Dziedzictwo kulturowe gminy może być sfinansowane z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, jeżeli chodzi o zakup wyposażenia i podnoszenie standardów infrastruktury instytucji kultury (PI 6.3). W ramach inwestycji odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego w

³⁸ Zaleca się zmniejszenie liczby imprez gminnych na rzecz imprez o znaczeniu ponadgminnym, które będą miały większe znaczenie w konkurencji o mieszkańców i inwestorów

ramach PO IŚ wspierane będą projekty z zakresu ochrony, zachowania i udostępnienia, w tym turystycznego, zabytkowych obiektów o znaczeniu ponadregionalnym, dotyczące renowacji zabytków nieruchomych wraz z otoczeniem, konserwacji zabytków ruchomych i ich digitalizacji (w przypadkach, kiedy została ujęta jako element projektu). W ramach przedsięwzięć odnoszących się do rozwoju zasobów kultury realizowane będą działania dotyczące zwiększenia dostępu do zasobów kultury, poprawy jakości funkcjonowania instytucji kultury, w tym poprzez podnoszenie standardów infrastruktury oraz zakup trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej i edukacyjnej. W ramach tego obszaru wsparcie uzyskają również szkoły i uczelnie artystyczne, które oferując m.in. przestrzeń dla działalności twórczej, wystawienniczej i in. spełniają rolę aktywnych instytucji kultury. Wspierane będą także projekty uzupełniające inwestycje infrastrukturalne o elementy związane z wykorzystaniem nowych technologii w obszarze kultury. Promowane będą projekty, których jednym z elementów są zmiany techniczne istniejącej infrastruktury, poprawiające dostępność dla osób niepełnosprawnych.

Środki na konserwację zabytków ruchomych mogą pochodzić z RPOWŚ 2014-2020, w ramach PI 6.3 Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego. Przykładowe typy projektów przewidziane w PI 6.3 RPOWŚ 2014-2020 to: ochrona, zachowanie i zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego i obiektów zabytkowych oraz rozwój zasobów kultury (maksymalna wartość wydatków kwalifikowanych projektu – 30 mln PLN) poprzez m.in. budowę, przebudowę i renowację instytucji kultury oraz obiektów zabytkowych, dostosowanie ich działalności kulturalnej, ewentualnie połączonej z komercyjną, zabezpieczanie zasobów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń. Pośród potencjalnych obiektów dziedzictwa kultury obejmowanych wsparciem należy wymienić kościół parafialny Parafii p.w. Św. Stanisława w Tumlinie oraz kościół parafialny Parafii p.w. Św. Rozalii i Św. Marcina w Zachelmiu. Środki RPOWŚ 2014-2020 pozwolą na wsparcie realizacji projektu dotyczącego pozostałości Huty „Józef” w Samsonowie poprzez utworzenie na jej terenie Otwartego Muzeum Przemysłu.

Program Konserwacja i Rewitalizacja Dziedzictwa Kulturowego 2014-2020 przewiduje wsparcie projektów dotyczących rewitalizacji, konserwacji, renowacji i adaptacji na cele kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem oraz budowę, rozbudowę, remonty i przebudowę instytucji kultury. Program Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego i naturalnego realizowany ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego współfinansuje następujące typy działań: rewitalizację, konserwację, renowację i adaptację na cele kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem, budowę, rozbudowę, remont i przebudowę instytucji kultury oraz konserwację zabytków ruchomych. W perspektywie finansowej 2014-2020 istnieje wiele instrumentów finansowych wspierających rozwój kultury, dlatego gmina Zagnańsk posiadająca potencjał turystyczny powinna z nich skorzystać.

5.3 CEL OPERACYJNY 3. WYSOKA JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

Należy zapewnić mieszkańcom dostęp do szerokiej oferty usług, aby zabezpieczyć ich podstawowe potrzeby. Poprawa integracji społeczności lokalnej stworzy warunki sprzyjające do rozwojowi gminy. Realizacja poniższych działań przyczyni się do rozwoju budownictwa jednorodzinne i rezydencjonalnego.

3.1 Rozwój infrastruktury technicznej

- Wyposażenie w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną w brakujących sołectwach wraz z nowymi terenami ujętymi w planie zagospodarowania pod usługi, przemysł i rekreację a także wsparcie budowy przydomowych oczyszczalni

ścieków w szczególności na terenach budowlanych w sołectwach Szalas i Długojów.

- Wytyczenie dróg do drugiego pasa zabudowy (tereny budowlane)
- Realizacja gminnych inwestycji w oświetlenie ulic, przebudowę dróg gminnych i kontynuacja, współpraca ze Świętokrzyskim Zarządem Dróg Wojewódzkich w Kielcach
- Kontynuacja przebudowy, budowy oraz remontów dróg gminnych z dotacji celowych dla samorządu tzw. „schetyńówek”; budowa drogi (łącznika) między miejscowościami oraz inwestycje w oświetlenie uliczne
- Poprawa jakości transportu: modernizacja dróg dojazdowych do Kielc oraz wewnątrzgminnych, komunikacja zbiorowa wewnątrz gminy oraz z Kielcami
- Zapewnienie korzystania z usługi szerokopasmowego dostępu do Internetu i pozyskanie środków na budę infrastruktury teleinformatycznej
- Poprawa bezpieczeństwa poprzez budowę infrastruktury dla pieszych
- Stworzenie warunków do rozwoju turystyki rowerowej poprzez wytyczenie, oznakowanie, przebudowę i budowę ciągów rowerowych i ścieżek rowerowych
- Stworzenie warunków do utworzenia nowych terenów budowlanych w celu pozyskania nowych mieszkańców gminy
- Poprawa jakości edukacji: doposażenie przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych, modernizacji kuchni i stołówek
- Poprawa efektywności infrastruktury ciepłowniczej i elektrycznej (wsparcie wykorzystania OZE) ze względu na ochronę cennych przyrodniczo obszarów
- Pomoc przy pozyskaniu dofinansowania instalacji OZE w tym m.in. na: kolektory słoneczne, ogniwa fotowoltaiczne, pompy ciepła, modernizacje kotłowni
- Wsparcie finansowe demontażu, zbierania, transportu oraz unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy

3.2 Aktywizacja społeczności lokalnej oraz wzmacnianie kapitału społecznego realizowane w szczególności przez organizacje pozarządowe. Ma to na celu integrację społeczności lokalnej zwłaszcza w kontekście napływu nowych mieszkańców.

- Granty dla NGO-sów na wykonanie części zadań publicznych i społecznych
- Zwiększanie zaangażowania mieszkańców sprawami lokalnymi
- Budowa relacji oraz współpracy pomiędzy biznesem, władzą, mieszkańcami i organizacjami pozarządowymi
- Aktywizacja osób starszych, których liczba może wzrosnąć w wyniku procesów demograficznych i suburbanizacji
- Niwelowanie negatywnych zjawisk społecznych, takich jak m. in. uzależnienia, wykluczenie społeczne, wykluczenie cyfrowe, konsekwencje społeczne suburbanizacji
- Prowadzenie polityki prorodzinnej

3.3 Nowoczesny system zarządzania gminą, wykorzystanie nowych metod zarządzania publicznego. Zarządzanie poprzez sieć poziomych realizacji pomiędzy mieszkańcami, władzami, przedsiębiorcami a organizacjami pozarządowymi.

- Udział NGO-sów i LGD w projektowaniu i realizacji działań publicznych i społecznych
- Usprawnienie systemu komunikacji pomiędzy władzą a mieszkańcami, zastosowanie nowych metod komunikacji
- Monitorowanie jakości obsługi mieszkańców przez gminę
- Aktualizacja dokumentów strategicznych oraz zastosowanie nowych narzędzi planowania
- System monitorowania potrzeb społeczności oraz zmian zachodzących w gminie
- Prowadzenie działań w oparciu o silne partnerstwo z aglomeracją kielecką

Przyjęte działania odpowiadające na Cel operacyjny 3 mogą być mierzone według zaproponowanych poniżej wskaźników.

Tabela 20 Lista proponowanych wskaźników celu operacyjnego Wysoka jakość życia mieszkańców

WSKAŹNIKI CELU OPERACYJNEGO							
Wysoka jakość życia mieszkańców							
Wskaźnik	Jednostka miary	Odpowiednik ze Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego o 2020 r.	Wartość bazowa	Trend	Wartość docelowa w 2020 r.	Źródło danych	Częstotliwość
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne działające na terenie gminy	jed. gosp.	Brak	26	↑	55	Bank Danych Lokalnych GUS	Raz na rok
Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem	%	Informacja o wykorzystaniu alternatywnych źródeł energii na obszarze województwa	15% (dane dla województwa)	↑	20%	Badania własne	Raz na rok
Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczenia odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku	dam ³	Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi oczyszczone w % ścieków wymagających oczyszczenia	206	↓	50	Badania własne	Raz na rok
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej w % ludności	%	Ludność korzystająca z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej w % ludności ogółem	Ludność korzystająca z instalacji: Wodociąg 91,1% Kanalizacja	↑	Wodociąg 100% Kanalizacja 50% Gaz 65%	Bank Danych Lokalnych GUS	Raz na rok

Strategia Rozwoju Gminy Zagnańsk na lata 2014 – 2024

ogółem			29,4% Gaz 44,1%				
Udział odpadów komunalnych zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku	%	Odpady wytworzone w ciągu roku poddane odzyskowi/unieszkodliwione		↑	65% (Program Ochrony Środowiska Zagnańsk 2014-2017)	Badania własne	Raz na rok
Odsetek liczby urzędników administracji publicznej uczestniczących w szkoleniach i studiach podyplomowych w ogólnej liczbie urzędników administracji publicznej	%	Liczba urzędników administracji publicznej zajmujących się problematyką rozwoju regionalnego uczestniczących w szkoleniach i studiach podyplomowych	0	↓	40% (na podstawie analizy potencjału administracyjnego województw)	Badania własne	Raz na rok
Liczba zawartych przez gminę porozumień, stowarzyszeń i związków w ciągu roku	szt.	Informacja o zawartych przez JST porozumieniach, stowarzyszeniach i związkach, informacja o zakresie współpracy	0	Brak	20	Badania własne	Raz na rok

Źródło: Opracowanie własne

Środki finansowe na projekty polegające na doposażaniu jst w infrastrukturę techniczną możliwe są do pozyskania ze środków unijnych przewidzianych w ramach programów krajowych oraz regionalnego programu operacyjnego. Realizacja projektów dotyczących budowy i modernizacji infrastruktury sieci wodno-kanalizacyjnej możliwa będzie ze środków RPOWŚ 2014-2020 na realizację projektów w ramach PI 6.2. Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodnej, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego. Są to projekty związane m. in. z racjonalizacją gospodarowania wodą, budową lub poprawą parametrów oczyszczalni ścieków, poprawą gospodarki odpadami ściekowymi, budową i modernizacją linii wodociągowych. Zakłada się realizowanie inwestycji przede wszystkim na obszarach aglomeracji o wielkości poniżej 10 tys. RLM, ujętych w KPOŚK, w celu wypełnienia dyrektywy ściekowej.

W przedmiocie gospodarki ściekowej, zagospodarowania osadów ściekowych czy przyłączenia budynków do systemu kanalizacji możliwe będzie pozyskanie dofinansowania ze środków Wojewódzkiego i Krajowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW). Dofinansowania w formie kredytu na realizację przedsięwzięć związanych w szerokim aspekcie z ochroną środowiska w tym również z gospodarką odpadami udziela Bank Ochrony Środowiska S.A., który powstał w 1991 roku, a spółką giełdową jest od roku 1995.

Wsparcie finansowe usuwania dachowych pokryć eternitowych (azbest) możliwe jest ze środków krajowych w związku z realizacją *Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032*. Wsparcie finansowe ze środków budżetowych Ministerstwa Gospodarki ukierunkowane jest przede wszystkim na wzmocnienie procesu inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest przez

dofinansowanie opracowywania gminnych, powiatowych i wojewódzkich planów usuwania wyrobów zawierających azbest, wsparcie finansowe jest również przeznaczone na prowadzenie działań edukacyjno-informacyjnych (także szkoleń dla administracji publicznej oraz szkoleń lokalnych). Dzięki środkom z Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej mieszkańcy, którzy posiadają dach z eternitu (materiału zawierającego azbest), mogą otrzymać bezzwrotne dofinansowanie na jego unieszkodliwienie w wysokości nawet do 100% kosztów.

Wsparcie wykorzystania OZE oraz poprawa efektywności energetycznej są szczególnie ważne w gminie Zagnańsk, w której emisja zanieczyszczeń do atmosfery jest podwyższona, a cenne przyrodniczo zasoby mogą ulec degradacji. Dlatego w działaniach związanych z ciepłownictwem i energetyką warto skorzystać ze środków UE. Budowa, rozbudowa lub modernizacja sieci ciepłowniczej i chłodniczej oraz wymiana źródeł ciepła, budowa lub przebudowa jednostek wytwarzania ciepła w wyniku której jednostki te zostaną zastąpione jednostkami wytwarzania energii w skojarzeniu z OZE może zostać zrealizowana ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020. W ramach RPOWŚ 2014-2020 może zostać wsparta modernizacja oświetlenia ulic, a w ramach NFGOŚiGW montaż systemu zielonych inwestycji GIS oraz inteligentne sieci energetyczne. Istotne jest również poniesienie wydajności energetycznej budynków użyteczności publicznej poprzez ich ocieplenie, przebudowę systemów grzewczych, czy modernizację finansowane w PI 4.3 Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym, w ramach środków POIiŚ 2014-2020 oraz RPOWŚ 2014-2020. W ramach realizacji tych dwóch programów operacyjnych wsparcie można uzyskać bezpośrednio na pozyskiwanie energii z odnawialnych źródeł energii.

Budowa, rozbudowa, przebudowa sieci dostępowej oraz uzupełnienie istniejącej infrastruktury telekomunikacyjnej możliwa będzie ze środków Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa 2014-2020. Wsparcie mogą uzyskać nie tylko twarde projekty, ale również te aktywizujące i integrujące społeczność za pomocą działań cyfrowych.

Zwiększenie efektywności systemu gospodarowania odpadami może być finansowane zarówno ze środków POIiŚ 2014-2020, jak i NFGOŚiGW. Środki z tych dwóch źródeł mogą być przeznaczone m. in. na budowę nowych oraz modernizację i rozbudowę istniejących instalacji, recykling, odzysk, zamykanie i rekultywację składowisk odpadów.

Inwestycję w edukację publiczną gmina może realizować dzięki wsparciu z RPOWŚ 2014-2020. W Programie przewidziane są środki m. in. na wyrównanie dysproporcji w edukacji na terenach wiejskich, podwyższenie kwalifikacji nauczycieli, podniesienie jakości edukacji przedszkolnej, doposażenie bazy dydaktycznej, zwiększenie liczby miejsc przedszkolnych oraz rozwój jakości edukacji.

Wysoką jakość usług społecznych władze gminy Zagnańsk mogą wprowadzać dzięki środkom z RPOWŚ 2014-2020. W ramach PI 9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych, przewiduje się możliwość doposażenia, rozbudowy, przebudowy obiektów ochrony zdrowia, a w ramach PI 9.2 i PI 9.9 zapewnienie wysokiej jakości usług społecznych.

Usprawnienie transportu może zostać dofinansowane ze środków RPOWŚ 2014-2020 w ramach PI 4.5. Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygujących. Działania realizowane za jego pomocą to m. in. zakup i modernizacja niskoemisyjnego taboru, realizacja ścieżek rowerowych oraz wsparcie różnego rodzaju inwestycji mających przyczynić się do zwiększenia znaczenia transportu publicznego.

Środki finansowe na aktywizację społeczności lokalnej mogą pochodzić z RPOWŚ 2014-2020. W ramach PI 9.2 i PI 9.9 realizowane mogą być działania: wsparcie animacji w zakresie tworzenia spółdzielni socjalnych oraz budowie sieci współpracy lokalnych podmiotów na rzecz rozwoju spółdzielni socjalnych oraz wsparcie inicjatyw z zakresu tworzenia i wspierania struktur RLKS.

Polityka prorodzinna, czyli wdrażanie rozwiązań umożliwiających godzenie życia zawodowego i rodzinnego oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie wspierane jest ze środków RPOWŚ 2014-2020 oraz Programu przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć. Poprawa jakości i poziomu życia osób starszych poprzez aktywność społeczną jest głównym celem Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych kontynuowanego w latach 2014-2020. Ponadto kolejne problemy społeczne mogą być rozwiązywane przez władze gminy ze środków programu Pomoc państwa w zakresie dożywiania na lata 2014-2020. Program wspiera finansowo szkoły w dożywianiu dzieci z ubogich rodzin.

Usprawnienia zarządzania gminą mogą zostać wprowadzane ze środków Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój 2014-2020. W PI 11.3 przewiduje się wsparcie dla działań służących poprawie zarządzania strategicznego i finansowego na wszystkich szczeblach zarządzania państwem. Szwajcarski Grant Blokowy wspiera finansowo działania wpływające zarówno na poprawę zarządzania gminą, jak i budowanie współpracy, czyli: promowanie i wymianę najlepszych praktyk i/lub przekazanie know-how lub wiedzy w obrębie partnerskich podmiotów/instytucji, zapewnienie transferu wiedzy i doświadczeń szwajcarskich jednostek samorządowych i podmiotów rządowych, instytucji, partnerów społecznych i organizacji pozarządowych polskim władzom lokalnym i regionalnym, instytucjom i partnerom społecznym w zakresie zapewnienia dostępu do informacji i udziału w procesie podejmowania decyzji dotyczących konkretnych przedsięwzięć takich jak działania informacyjne, konsultacje społeczne i negocjacje z partnerami społecznymi, współpracę polskich i szwajcarskich jednostek samorządowych, instytucji, partnerów społecznych z polskimi organizacjami pozarządowymi w celu zwiększenia ich roli w procesie podejmowania decyzji dla regionu i/lub podregionu.

Realizacja działań związanych z doposażaniem gminy w infrastrukturę techniczną, poprawą zarządzania i budową kapitału społecznego wpisują się w założenia perspektywy finansowej 2014-2020, ponieważ przyczyniają się do poprawy jakości życia mieszkańców, a tym samym wyrównywania różnic pomiędzy regionami.

5.4 CEL OPERACYJNY 4. PROMOCJA ZASOBÓW GMINY

Promocja zasobów gminy, jest niezbędnym elementem, aby poprzednie działania mogły zostać pomyślnie zrealizowane i przynieść pozytywne efekty. Kierunkiem planowanych działań będzie uspołnienie, uporządkowanie i nadanie wspólnego charakteru działaniom promocyjnym realizowanym przez Urząd Gminy i gminne jednostki organizacyjne.

4.1 Promocja gospodarcza, czyli przyciągnięcie nowych inwestycji oraz wspieranie działających przedsiębiorców na rynku

- Opracowanie strategii promocji gospodarczej Gminy Zagnańsk i oferty inwestycyjnej
- Opracowanie jednolitej kolorystyki i wizualizacji materiałów informacyjnych i promocyjnych; przygotowanie spójnego zestawu materiałów informacyjno-promocyjnych wpływających na wizerunek gminy
- Udział w gospodarczych targach branżowych oraz promocja w mediach
- Nawiązanie współpracy z Kieleckim Parkiem Technologicznym

- o Współpraca z instytucjami wspierającymi biznes działającymi w skali regionu, kraju oraz zagranicznymi (polskie placówki dyplomatyczne, Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych)

4.2 Promocja turystyczna, czyli przyciągnięcie turystów, zachęcanie nie tylko do turystyki jednodniowej, co przyczyni się do rozwoju gospodarki lokalnej

- o Udział w turystycznych targach branżowych oraz promocja w specjalistycznej prasie
- o Stworzenie ścieżki edukacyjnej na wyznaczonych szlakach,
- o Rozwój działalności Gminnego Punktu Informacji Turystycznej w Samsonowie i realizacja imprez promocyjnych na terenach po Hucie „Józef”
- o Wsparcie budowy skomercjalizowanej futurystycznej konstrukcji przy dębie „Bartek”
- o Organizacja imprez o znaczeniu ponadgminnym, w tym o znaczeniu międzynarodowym
- o Stworzenie i wdrożenie programu imprez o skali ponadgminnej nawiązujących do dziedzictwa kulturowego obszaru
- o Współpraca z miastami partnerskimi przy organizacji wydarzeń kulturalnych oraz w kwestiach zrównoważonego zarządzania środowiskiem naturalnym
- o Udział w projektach i publikacjach dotyczących zrównoważonego rozwoju, edukacja ekologiczna; przygotowanie projektów promocyjnych skierowanych do odbiorców mających potencjał rozwojowy: turystykę aktywną, pozaweekendową, tranzytową, pobytową kilkudniową
- o Wsparcie działających instytucji kultury oraz promocja rozwoju kultury

4.3 Promocja gminy jako miejsca zamieszkania oraz obszaru do turystyki letniskowej

- o Opracowanie strategii marki „Zagnańsk” jako miejsca zamieszkania oraz wypoczynku letniskowego, działania pozycjonujące markę „Zagnańsk” i realizacji działań skierowanych do zidentyfikowanych grup docelowych.
- o Wykorzystanie turystyki kulturowej i aktywnej jako najistotniejszych elementów komunikacji marki; realizacja indywidualnych projektów promocyjnych w oparciu na przyjęte kierunki promocji gminy
- o Udział w targach branżowych oraz promocja w specjalistycznej prasie
- o Skierowanie oferty promującej gminę jako miejsce zamieszkania do mieszkańców Kielc

Przebieg realizacji działań zaproponowanych w Celu operacyjnym 4 może być monitorowany za pomocą wskaźników z poniższej tabeli.

Tabela 21 Lista proponowanych wskaźników celu operacyjnego Promocja zasobów gminy

WSKAŹNIKI CELU OPERACYJNEGO							
Promocja zasobów gminy							
Wskaźnik	Jednostka miary	Odpowiednik ze Strategii Rozwoju Województwa	Wartość bazowa	Trend	Wartość docelowa w 2020 r.	Źródło danych	Częstotliwość

		Świątokrzyskiego o 2020 r.					
Liczba osób odwiedzających obiekty turystyczne na terenie gminy	os.	Zwiedzający muzea i wystawy w tys.	10 000	Do uzupełnienia przez Urząd Gminy	15 000	Badanie własne	Raz na rok
Nowo zarejestrowane w rejestrze REGON podmioty gospodarki narodowej	jedn. gosp.	Brak	124	↑	170	Bank Danych Lokalnych GUS	Raz na rok
Liczba zameldowanych na pobyt stały w gminie (zameldowania ze wsi i miast w ciągu roku)	os.	Brak	126	↓	200	Bank Danych Lokalnych GUS	Raz na rok
Liczba imprez kulturalnych i sportowych o znaczeniu międzynarodowym w ciągu roku	szt.	Liczba imprez kulturalnych i sportowych o znaczeniu międzynarodowym	0	Brak	2	Badanie własne	Raz na rok

Źródło: Opracowanie własne

Gmina może uzyskać wsparcie finansowe również w zakresie promocji zasobów. Szczególnie istotne w przypadku Zagnańska jest wykorzystanie potencjału unikalnych zasobów przyrodniczych i kulturowych. Działania informacyjno-edukacyjne w zakresie ochrony środowiska i efektywnego wykorzystania zasobów mogą zostać dofinansowane ze środków POIiŚ 2014-2020. Projekty z zakresu edukacji ekologicznej oraz prowadzenie komplementarnych i uzupełniających do ogólnopolskich działań i kampanii informacyjno-edukacyjnych mogą zostać dofinansowane w ramach PI 6.4 RPOWŚ 2014-2020. Kolejne działania związane z edukacją ekologiczną na temat różnorodności biologicznej mogą zostać dofinansowane przez Program Ochrony Różnorodności Biologicznej i Ekosystemów.

Dofinansowanie gmina może uzyskać również w obszarze promocji kultury. Ze środków przeznaczonych na PI 6.3 RPOWŚ 2014-2020 zrealizowana może być promocja kultury pod kątem komercyjnego wykorzystania dziedzictwa kulturowego regionu. Środki z Programu Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego współfinansowanego ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego mogą zostać wykorzystane przez władze gminy na: organizację wystaw, spektakli, koncertów, festiwali (w tym filmowych) i innych wydarzeń artystycznych, wspieranie współpracy oraz wymiany artystów w zakresie m.in. sztuk plastycznych, sztuk scenicznych, muzyki, fotografii, filmu i innych, wspieranie współpracy szkół artystycznych i uczelni artystycznych, współpraca ekspertów w dziedzinie nowoczesnych technik, dokumentacji, ochrony, konserwacji i promocji dziedzictwa kulturowego, zwalczania nielegalnego wywozu i wwozu oraz handlu skarbami kultury, zarządzania dziedzictwem narodowym. W ramach PI 3.2 RPOWŚ 2014-2020 gmina może ubiegać się o środki finansowe na promocje gospodarczą i turystyczną regionu w wymiarze zarówno krajowym jak i międzynarodowym. Promocja ta może być skierowana zarówno do potencjalnych mieszkańców, turystów, jak i przedsiębiorców. Sprawnie przeprowadzona promocja jest niezbędnym uzupełnieniem pozostałych działań. Wsparciem realizacji Strategii w zakresie informacji i promocji mogą być środki PROW 2014-2020 a obecnie PROW 2007-2013 będące w dyspozycji LGD przeznaczone na organizację wydarzeń

kulturalnych, organizacja konkursów wiedzy o regionie, odtwarzanie starych zawodów i sztuki rzemieślniczej, organizacja festiwali i dożynek.

6. EFEKTYWNA REALIZACJA STRATEGII

Strategia Rozwoju Gminy Zagnańsk jest punktem wyjścia do wdrażania długookresowej polityki rozwoju gminy. Na wdrażanie dokumentu strategicznego składa się wiele działań. Efektywne i spójne wdrażanie założeń strategicznych wymaga zaangażowania wielu odmiennych podmiotów oraz koordynacji i monitoringu ich działań. Istotna jest społeczna akceptacja działań strategicznych przez mieszkańców gminy. Wraz z upływem czasu i zmianą sytuacji wewnętrznej i zewnętrznej gminy, może być wymagana aktualizacja założeń Strategii. Poniżej przedstawione są zalecenia dotyczące efektywnej realizacji Strategii.

6.5. WDRAŻANIE

Strategia Rozwoju Gminy Zagnańsk przyjmowana jest uchwałą Rady Gminy w Zagnańsku. Za zadanie wdrażania zapisów Strategii odpowiedzialny jest wójt. Szczegółowe zadania wyszczególnione w Strategii realizować będą poszczególne komórki Urzędu Gminy, a także jednostki organizacyjne gminy, w których kompetencjach zawierają się konkretne działania. Zadania, które zostały wskazane w niniejszym dokumencie jako priorytetowe do realizacji, niejednokrotnie wymagają zaangażowania nie tylko samych władz samorządowych, ale również innych podmiotów działających na rzecz rozwoju gminy. Warto więc zawiązać partnerstwo na rzecz strategicznego rozwoju, w skład którego powinna wchodzić administracja samorządowa, organizacje pozarządowe działające w gminie Zagnańsk, grupy nieformalne, przedstawiciele środowisk przedsiębiorców, przedstawiciele środowisk rolniczych i inne podmioty mogące, dzięki zaangażowaniu swojego potencjału, przyczynić się do rozwoju gminy. Wskazane jest, aby władze gminy, z racji największych możliwości kompetencyjnych i finansowych, pełniły w owym partnerstwie rolę lidera, biorąc odpowiedzialność za realizację celów strategicznych, a także koordynując działania zarówno administracji samorządowej, jak i innych instytucji i podmiotów zaangażowanych w realizację Strategii.

Pomocą we wdrożeniu Strategii gminy może być zespół ds. realizacji strategii, który będzie odpowiedzialny za wdrażanie poszczególnych celów operacyjnych, jak również będzie monitorował w jakim stopniu są one realizowane. Zarządzanie wdrażaniem zapisów Strategii ułatwić może tworzenie rocznych planów operacyjnych, które będą stanowić narzędzie wykonawcze strategii. W planach operacyjnych powinny zostać uwzględnione zadania przewidziane do realizacji na dany rok.

Strategię powinna charakteryzować elastyczność, ze względu na zmieniające się warunki społeczno – ekonomiczne. Pojawianie się istotnego dla dalszego rozwoju gminy, sprzyjającego lub negatywnego czynnika zewnętrznego bądź wewnętrznego, może zdeterminować konieczność eliminacji lub też pojawienia się nowych zadań, czy wręcz zmianę kierunku rozwoju określonego w Strategii.

6.6. MONITORING

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania danych dotyczących realizacji działania. Celem monitoringu jest bieżąca ocena realizacji zadań strategicznych, poprzez kontrolowanie, czy dane zadania zostały w pełni sposób zrealizowane w zakładanym czasie, czy osiągnięte zostały planowane rezultaty, oraz czy nie zostały przekroczone przeznaczone na realizację działań środki finansowe.

Monitoring realizacji Strategii może zostać uregulowany procedurą wprowadzoną na drodze uchwały bądź zarządzenia. Monitoring powinien być prowadzony w sposób kompleksowy i systematyczny przez wyznaczony zespół roboczy bądź osobę odpowiedzialną za zadanie. Efektem prac zespołu ds. monitoringu Strategii lub osoby odpowiedzialnej za to zadanie powinien być raport z monitoringu, który dostarczy informacji na temat realizacji Strategii i będzie tym samym podstawą do opracowania planów operacyjnych na kolejny rok działań.

Raport z monitoringu Strategii powinien zawierać skrócony opis stanu wdrażania zadań strategicznych w porównaniu do planu, określony powinien być stopień osiągnięcia wskaźników zaproponowanych w Strategii, przedstawione wydatki poniesione na poszczególne zadania oraz wskazane ewentualne działania naprawcze, jeżeli stopień realizacji zadań odbiega w sposób znaczący od planu. Raport z monitoringu powinien zostać opublikowany po przyjęciu go za pomocą uchwały Rady Gminy.

6.7. EWALUACJA

Ewaluacja jest badaniem szeroko rozumianego wpływu danego programu na otoczenie społecznoekonomiczne. Badania takie spełnia funkcje poznawcze oraz dostarcza wiedzy na temat zmian, jakie zaszły w gminie poprzez realizację celów strategicznych. Ewaluacja buduje również mechanizmy zaufania, współpracy i współdziałania pomiędzy osobami realizującymi program, a innymi zainteresowanymi programem grupami (społeczność lokalna).

Według Katarzyny Ekiert, autorki publikacji *Edukacja w administracji. Funkcje, standardy i warunki stosowania*, ewaluacja spełnia w administracji następujące funkcje:

- 1) *stanowi badanie efektywności realizowanych programów* (pozwala określić jakie czynniki wpływają na poziom realizacji wyznaczonych celów oraz na tej podstawie formułować rekomendacje na rzecz lepszego wykorzystania posiadanych zasobów);
- 2) *tworzy pozytywny klimat społeczny wokół badanego projektu* (m.in. poprawia komunikację pomiędzy grupami zaangażowanymi w badany program, pozwala na wymianę informacji pozwalającą na uzyskanie wieloaspektowego wizerunku programu);
- 3) *wspomaga zarządzania strategiczne* (dostarcza analiz i rekomendacji będących podstawą dla budowania strategii lub jej aktualizacji oraz podejmowania decyzji)³⁹.

Ewaluacja wykracza tym samym poza funkcje monitoringu, tj. nie tylko odpowiada na pytanie, czy działania zostały zrealizowane, ale też czy zostały zrealizowane skutecznie, efektywnie i odpowiednio dla istniejących potrzeb. Na podstawie badań ewaluacyjnych zarządzający otrzymują informacje, jakie działania należy podjąć, aby działania wykonane były w sposób pełny i skuteczny.

Aby ewaluacja spełniała swoje funkcje należy przeprowadzić ewaluację okresową (*mid - term*) i końcową (*ex - post*) wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Zagnańsk. Ewaluacja okresowa powinna zostać zrealizowana po 2 roku realizacji Strategii (I kwartał 2016 roku). Ewaluacja końcowa powinna zostać przeprowadzona w końcowym roku realizacji strategii, a jej wyniki mogą posłużyć jako podstawa do aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Zagnańsk na kolejne lata.

Zarówno ewaluacja okresowa jak i końcowa powinny badać:

- efektywność wdrażania Strategii (czy nakłady czasowe, ludzkie i finansowe włożone w realizację działań są adekwatne do otrzymanych efektów);

³⁹ Ewaluacja w administracji. Funkcje, standardy i warunki stosowania, Katarzyny Ekiert

- skuteczność (czy realizowane działania przyczyniają się do osiągnięcia wyznaczonych celów);
- adekwatność (czy realizowane działania są adekwatne do potrzeb).

Źródłem danych służących ewaluacji mogą być dane statystyczne, raporty z monitoringu, raporty z kontroli, dane z badań społeczności lokalnej, dane pozyskane na spotkaniach z mieszkańcami. Wskazane jest, aby ewaluacją strategii zajmowały się osoby niezaangażowane w realizację działań zapisanych w dokumencie, co pomoże zapewnić obiektywność badań.

Raporty z ewaluacji można opublikować na stronie Biuletynu Informacji Publicznej, aby dostęp do nich mieli mieszkańcy gminy, zarówno obecni jak i przyszli a także potencjalni inwestorzy zainteresowani rozwojem gminy Zagnańsk.

6.8. AKTUALIZACJA STRATEGII

Aktualizacja Strategii jest dokonywana w końcowej fazie realizacji poprzedniej Strategii. Informacji do aktualizacji Strategii dostarcza między innymi proces ewaluacji Strategii. Aktualizacja ma na celu weryfikację i dostosowanie, wizji oraz celów nadrzędnych i operacyjnych Strategii do zmieniających się w gminie warunków społeczno-ekonomicznych. Zaleca się aktualizowanie strategii z zastosowaniem metody partycypacyjnej, czyli z zaangażowaniem w proces zarówno pracowników administracji samorządowej jak i przedstawicieli lokalnych grup działających na rzecz rozwoju gminy.

6.9. PROMOCJA DOKUMENTU STRATEGII

Upowszechnienie dokumentu strategicznego gminy Zagnańsk jest rzeczą istotną z punktu widzenia przejrzystości działań władz gminy oraz podnoszenia świadomości społeczności lokalnej na temat kierunków rozwojowych gminy. Mieszkańcy gminy Zagnańsk powinni mieć możliwość zaangażowania się w proces powstawania Strategii oraz mieć świadomość wagi dokumentu strategicznego dla rozwoju gminy.

Zasadne jest, po uchwaleniu Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Zagnańsk przez Radę Gminy, zamieszczenie informacji o tym fakcie na stronie gminy oraz w lokalnych mediach wraz z odnośnikiem lub miejscem, w którym można znaleźć dokument. Jeśli zasoby gminy na to pozwalają, można zastosować dodatkową formę informowania o Strategii, w postaci wydania broszury informacyjnej, zawierającej skrótowo i przystępnie podane główne kierunki rozwoju gminy. Taka forma dotarcia do społeczności lokalnej pozwoli na podniesienie świadomości mieszkańców na temat ich gminy oraz może wpłynąć na utożsamienie się mieszkańców z założeniami Strategii, a co za tym idzie, na zaangażowanie społeczności w realizację Strategii. Broszura może służyć również jako materiał promocyjny, wspierający działania prowadzone do pozyskania nowych inwestorów.

7. ZGODNOŚĆ CELÓW STRATEGII Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

Cele strategiczne i operacyjne sformułowane w trakcie opracowywania Strategii Rozwoju Gminy Zagnańsk zostały przeanalizowane pod kątem ich zgodności z celami strategicznymi określonymi w innych dokumentach strategicznych, takich jak Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Dorzecze Bobrzy”, Strategia Rozwoju Powiatu Kieleckiego, Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020, Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo, Umowa partnerstwa na lata 2014-2020 oraz strategia „Europa 2020”. Podział kraju na jednostki administracyjne tworzy układ wzajemnych zależności

pionowych pomiędzy poziomami administracji. W celu prowadzenia spójnej i konsekwentnej polityki administracyjnej należy zachować zgodność i koherentność pomiędzy celami strategicznymi określonymi w dokumentach strategicznych. Cele Strategii Rozwoju Gminy Zagnańsk wpisują się w cele dokumentów strategicznych będących podstawą rozwoju powiatu kieleckiego, województwa świętokrzyskiego a także całego kraju, będącego w strukturach Unii Europejskiej.

Tabela 22 Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Zagnańsk na lata 2014-2024 z dokumentami strategicznymi innych szczebli

Cele operacyjne i działania Strategii Rozwoju Gminy Zagnańsk 2014-2024	Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Dorzecze Bobrzy” 2007-2013	Strategia Rozwoju Powiatu Kieleckiego do 2020	Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020	Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo	Umowa partnerstwa na lata 2014-2020	Strategia „Europa 2020”
1. KORZYSTNE WARUNKI DO KSZTAŁTOWANIA GOSPODARKI LOKALNEJ	3. Wspieranie zrównoważonego rozwoju gospodarczego	3. Rozwój gospodarczy oraz rozwój infrastruktury technicznej 1. Rozwój zasobów ludzkich i instytucjonalnych	1. Przyspieszenie rozwoju bazy ekonomicznej i wzrostu innowacyjności województwa	Obszar strategiczny 2. Konkurencyjna gospodarka	1. Zwiększanie konkurencyjności gospodarki	1. Zatrudnienie 2. Badania i rozwój 4. Edukacja
1.1 Edukacja, rozwój umiejętności i kreatywności ludności gminy. Przygotowaniu młodzieży do wejścia na rynek pracy oraz zachęcanie do zakładania własnej działalności gospodarczej	3.1 Nowe i ekologiczne miejsca pracy	Priorytet 1.1 Rozwój edukacji i dostosowanie oferty edukacyjnej do wymogów rynku pracy Priorytet 1.2 Przeciwdziałanie bezrobociu, aktywizacja rynku pracy i wzrost kompetencji zawodowych mieszkańców powiatu	2. Rozwój zasobów ludzkich	2.4 Rozwój kapitału ludzkiego	Obszar wsparcia Spójność społeczna i aktywność zawodowa	1. Zatrudnienie 2. Badania i rozwój 4. Edukacja
1.2 Zachęty oraz udogodnienia dla przedsiębiorców, zapewnienie środowiska sprzyjającego przedsiębiorczości, dzięki dobrej jakości usług ofertowych przez Urząd Gminy		3.4 Rozwój sektora MŚP	1.1 Tworzenie otoczenia przyjaznego dla powstawania i rozwoju nowoczesnego biznesu, szczególnie sektora małych i średnich przedsiębiorstw	2.2 Wzrost wydajności gospodarki	Obszar wsparcia Otoczenie sprzyjające przedsiębiorczości i innowacjom	1. Zatrudnienie
1.3 Wsparcie rozwoju rolnictwa	3.1 Nowe i ekologiczne miejsca pracy	Priorytet 2.1 Ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego	3.3 Tworzenie warunków zrównoważonego rozwoju umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie systemów ekologicznych	2.2 Wzrost wydajności gospodarki 3.3 Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich	Cel szczegółowy UP Zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie	3. Zmiany klimatu i zrównoważony rozwój
2. ROZWIĘTA TURYSTYCZNIE GMINA	1. „Dorzecze Bobrzy” – turystyczną perłą Gór Świętokrzyskich	2. Ochrona i racjonalne wykorzystanie walorów środowiska naturalnego i dóbr kultury	3. Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody i dóbr kultury	3.3 Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych	Cel szczegółowy UP Zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych	1. Zatrudnienie

Strategia Rozwoju Gminy Zagnańsk na lata 2014 – 2024

				oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich	oraz ich zachowanie	
2.1 Doposażenie istniejącej infrastruktury turystycznej	1.1 Modernizacja i rozwój regionalnej infrastruktury turystycznej – stworzenie produktów turystycznych	Priorytet 2.1 Ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego Priorytet 2.2 Ochrona i optymalne wykorzystanie dóbr kultury Priorytet 2.3 Rozwój turystyki oraz tworzenie i modernizacja infrastruktury kulturowej i turystycznej	3.1 Tworzenie warunków rozwoju turystyki, sportu i rekreacji 3.2 Ochrona i udostępnianie dziedzictwa kulturowego 3.3 Tworzenie warunków zrównoważonego rozwoju umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie systemów ekologicznych	3.3 Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich	Cel szczegółowy UP Zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie	1. Zatrudnienie
2.2 Rozbudowa infrastruktury turystycznej	1.1 Modernizacja i rozwój regionalnej infrastruktury turystycznej – stworzenie produktów turystycznych	Priorytet 2.1 Ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego Priorytet 2.2 Ochrona i optymalne wykorzystanie dóbr kultury Priorytet 2.3 Rozwój turystyki oraz tworzenie i modernizacja infrastruktury kulturowej i turystycznej	3.1 Tworzenie warunków rozwoju turystyki, sportu i rekreacji 3.2 Ochrona i udostępnianie dziedzictwa kulturowego 3.3 Tworzenie warunków zrównoważonego rozwoju umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie systemów ekologicznych	3.3 Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich	Cel szczegółowy UP Zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie	1. Zatrudnienie
2.3 Wsparcie rozwoju agroturystyki	1.1 Modernizacja i rozwój regionalnej infrastruktury turystycznej – stworzenie produktów turystycznych	Priorytet 2.1 Ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego Priorytet 2.2 Ochrona i optymalne wykorzystanie dóbr kultury Priorytet 2.3 Rozwój turystyki oraz tworzenie i modernizacja infrastruktury kulturowej i turystycznej	3.1 Tworzenie warunków rozwoju turystyki, sportu i rekreacji 3.2 Ochrona i udostępnianie dziedzictwa kulturowego 3.3 Tworzenie warunków zrównoważonego rozwoju umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie systemów ekologicznych	3.3 Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich	Cel szczegółowy UP Zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie	1. Zatrudnienie
3. WYSOKA JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW	2. Wzrost zaangażowania społecznego mieszkańców	1. Rozwój zasobów ludzkich i instytucjonalnych 3. Rozwój gospodarczy oraz rozwój infrastruktury technicznej	2. Rozwój zasobów ludzkich 4. Wzmocnienie potencjału instytucjonalnego województwa 5. Rozwój systemów infrastruktury technicznej i	Obszar strategiczny 3. Spójność społeczna i terytorialna	2. Poprawa spójności społecznej i terytorialnej	3. Zmiany klimatu i zrównoważony rozwój 5. Walka z ubóstwem i wykluczeniem

Strategia Rozwoju Gminy Zagnańsk na lata 2014 – 2024

			społecznej			społecznym
3.1 Rozwój infrastruktury technicznej		3.1 Zwiększanie i poprawa dostępności komunikacyjnej powiatu 3.2 Budowa, rozbudowa, modernizacja i wyposażenie obiektów użyteczności publicznej 3.3 Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego 3.4 Rozwój sektora MŚP 3.5 Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	5. Rozwój systemów infrastruktury technicznej i społecznej	2.5 Zwiększanie wykorzystania technologii cyfrowych 2.6 Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko 2.7 Zwiększanie efektywności transportu 3.2 Zapewnienie dostępu do określonych standardów usług publicznych	Kierunek działań Zapewnienie dostępu do sieci szerokopasmowych Kierunek działań Lepszy dostęp do wysokiej jakości i usług edukacyjnych dostarczanych na rzecz grup o specjalnych potrzebach Kierunek działań Zwiększenie udziału OZE	3. Zmiany klimatu i zrównoważony rozwój
3.2 Aktywizacja społeczności lokalnej oraz wzmacnianie kapitału społecznego realizowane w szczególności przez organizacje pozarządowe	2.1 Wsparcie powstawania i rozwoju inicjatyw społecznych	Priorytet 1.2 Przeciwdziałanie bezrobociu, aktywizacja rynku pracy i wzrost kompetencji zawodowych mieszkańców powiatu	2.6 Społeczeństwo obywatelskie	2.4 Rozwój kapitału ludzkiego	Kierunek działań Aktywna integracja społeczna	5. Walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym
3.3 Nowoczesny system zarządzania gminą, wykorzystanie nowych metod zarządzania publicznego		Priorytet 1.5 Zwiększenie skuteczności i efektywności działań administracji	4. Wzmocnienie potencjału instytucjonalnego województwa	Obszar strategiczny 1. Sprawne i efektywne państwo	3. Podniesienie sprawności i efektywności państwa	Wsparcie osiągania wszystkich celów
4. PROMOCJA ZASOBÓW GMINY	3. Wspieranie zrównoważonego rozwoju gospodarczego	1. Rozwój zasobów ludzkich i instytucjonalnych 2. Ochrona i racjonalne wykorzystanie walorów środowiska naturalnego i dóbr kultury 3. Rozwój gospodarczy oraz rozwój infrastruktury technicznej	1. Przyspieszenie rozwoju bazy ekonomicznej i wzrostu innowacyjności województwa 2. Rozwój zasobów ludzkich 3. Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody i dóbr kultury 4. Wzmocnienie potencjału instytucjonalnego województwa 5. Rozwój systemów infrastruktury technicznej i społecznej	Obszar strategiczny 2. Konkurencyjna gospodarka 3.3 Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich Obszar strategiczny 3. Spójność społeczna i terytorialna	1. Zwiększanie konkurencyjności gospodarki Cel szczegółowy UP Zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie 2. Poprawa spójności społecznej i terytorialnej	Wsparcie osiągania wszystkich celów
4.1 Promocja gospodarcza	1.2 Działania na rzecz promocji regionu „Dorzecza Bobrzy” i wsparcie inicjatyw mieszkańców regionu na rzecz rozwoju turystyki	3. Rozwój gospodarczy oraz rozwój infrastruktury technicznej 1. Rozwój zasobów ludzkich i	1. Przyspieszenie rozwoju bazy ekonomicznej i wzrostu innowacyjności województwa	Obszar strategiczny 2. Konkurencyjna gospodarka	1. Zwiększanie konkurencyjności gospodarki	1. Zatrudnienie

Strategia Rozwoju Gminy Zagnańsk na lata 2014 – 2024

4.2 Promocja turystyczna	2. Wzrost zaangażowania społecznego mieszkańców	instytucjonalnych 2. Ochrona i racjonalne wykorzystanie walorów środowiska naturalnego i dóbr kultury	3. Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody i dóbr kultury	3.3 Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania	Cel szczegółowy UP Zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie	4. Edukacja
4.3 Promocja gminy jako miejsca zamieszkania oraz obszaru do turystyki letniskowej	2. Wzrost zaangażowania społecznego mieszkańców	1. Rozwój zasobów ludzkich i instytucjonalnych 3. Rozwój gospodarczy oraz rozwój infrastruktury technicznej	2. Rozwój zasobów ludzkich 4. Wzmocnienie potencjału instytucjonalnego województwa 5. Rozwój systemów infrastruktury technicznej i społecznej	Obszar strategiczny 3. Spójność społeczna i terytorialna	2. Poprawa spójności społecznej i terytorialnej	5. Walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym

Źródło: Opracowanie własne

SPIS ILUSTRACJI

SPIS TABEL

Tabela 1 Struktura gospodarstw rolnych w powiecie kieleckim.....	12
Tabela 2 Liczba mieszkańców gminy Zagnańsk w latach 2007-2012.....	20
Tabela 3 Prognoza liczny ludności dla powiatu kieleckiego do 2035 roku	21
Tabela 4 Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym	22
Tabela 5 Urodzenia i zgony w gminie Zagnańsk w latach 2007-2012.....	23
Tabela 6 Migracje wewnętrzne w gminie Zagnańsk w latach 2007-2013.....	24
Tabela 7 Migracje zagraniczne w gminie Zagnańsk w latach 2007-2013	25
Tabela 8 Główni pracodawcy na obszarze gminy Zagnańsk	26
Tabela 9 Szkoły podstawowe w gminie Zagnańsk, według danych za 2013 rok.....	35
Tabela 10 Gimnazja w gminie Zagnańsk	36
Tabela 11 Przedszkola, oddziały przedszkolne w SP oraz punkty przedszkolne w gminie Zagnańsk, według danych za 2013 rok	37
Tabela 12 Szkoły ponadgimnazjalne w gminie Zagnańsk, według danych za 2013 rok	38
Tabela 13 Lista klubów sportowych działających w gminie Zagnańsk	38
Tabela 14 Wykaz organizacji pozarządowych działających na terenie gminy.....	40
Tabela 15 Lista obiektów noclegowych zbiorowego zakwaterowania w gminie Zagnańsk na 2013 rok	42
Tabela 16 Frekwencja w wyborach radnych do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego dla powiatów województwa świętokrzyskiego w 2010 roku	45
Tabela 17 Frekwencja w wyborach radnych do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego dla gmin województwa świętokrzyskiego w 2010 roku	46
Tabela 18 Lista proponowanych wskaźników celu operacyjnego Korzystne warunki do kształtowania gospodarki lokalnej	54
Tabela 19 Lista proponowanych wskaźników celu operacyjnego Rozwinięta turystycznie gmina	58
Tabela 20 Lista proponowanych wskaźników celu operacyjnego Wysoka jakość życia mieszkańców ..	61
Tabela 21 Lista proponowanych wskaźników celu operacyjnego Promocja zasobów gminy	65
Tabela 22 Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Zagnańsk na lata 2014-2024 z dokumentami strategicznymi innych szczebli	71

SPIS MAP

Mapa 1 Wybrane obszary strategicznej interwencji w województwie świętokrzyskim wyznaczone na podstawie KSRR.....	9
Mapa 2 Procentowy udział obszarów chronionych w województwie świętokrzyskim – stan na 2009 rok	13
Mapa 3 Obszar planowanego Geoparku W Krainie Tetrapoda i Skamieniałych Wydm	16
Mapa 4 Uśredniona wielkość ruchu dobowego w ciągach dróg krajowych i wybranych dróg wojewódzkich województwa świętokrzyskiego w 2005 roku	30

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Relacje pomiędzy sferami zrównoważonego rozwoju	6
Wykres 2 Zasoby mieszkaniowe gminy Zagnańsk w latach 2000-2010.....	11
Wykres 3 Struktura obszarów prawnie chronionych w gminie Zagnańsk w 2012 roku	14
Wykres 4 Liczba mieszkańców gminy Zagnańsk w latach 2007-2012	21
Wykres 5 Prognoza liczby ludności dla powiatu kieleckiego do 2035 roku	22
Wykres 6 Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym	23
Wykres 7 Urodzenia i zgony w gminie Zagnańsk w latach 2007-2012.....	24
Wykres 8 Struktura wykształcenia mieszkańców gminy Zagnańsk w 2002 roku.....	25
Wykres 9 Struktura podmiotów gospodarki narodowej wg PKD w gminie Zagnańsk w 2012 roku	27
Wykres 10 Struktura sektora prywatnego w gminie Zagnańsk w 2012 roku	28
Wykres 11 Struktura zatrudnienia ludności w poszczególnych sektorach w gminie Zagnańsk w 2012 roku	29
Wykres 12 Zmiany długości sieci kanalizacyjnej (km) w gminie Zagnańsk od 1996 do 2012 roku	32
Wykres 13 Średnioroczny potencjał techniczny słomy oraz siana do energetycznego wykorzystania w układzie powiatowym województwa świętokrzyskiego	34
Wykres 14 Średnioroczny potencjał techniczny roślin wieloletnich do energetycznego wykorzystania w układzie powiatowym województwa świętokrzyskiego	35
Wykres 15 Relacje pomiędzy sferami zrównoważonego rozwoju	52